

Kauno karo komendantūros Tautinio darbo batalionas 1941 m.

Lietuvių tautinio darbo apsaugos batalionas, pradėtas formuoti Kaune 1941 m. birželio 28 d., kai vokiečių–sovietų fronto linija jau buvo nuvilnijusi per Lietuvą į Rytus, yra vienas ryškesnių ir dramatiškesnių Lietuvos kariuomenės istorijos puslapių.

Būtent Lietuvos kariuomenės istorijos, nors kariuomenę sovietiniai okupantai buvo panaikinę – inkorporavo ją į Raudonąją armiją ir pavertė 29-uoju šaulių teritoriniu korpusu (toliau – 29-asis ŠTK), o didelę dalį lietuvių karių, ypač karininkų, paleido iš tarnybos. Tačiau inkorporavus buvo sunaikinta tik struktūra, pasisavinta ginkluotė ir kariuomenės turtas. Ikikarinėje Lietuvoje ugdyta ir puoselėta nepriklausomybės dvasia liko gyva.

Siekdami palaužti nepriklausomybės dvasią, bolševikai pasirinko žmonių naikinimo, teroro ir smurto kelią. Kalėjimai buvo prigrūsti lietuvių patriotų, tūkstančiai jų išvežta į lagerius, ištremta į atšiauriausius Rusijos kampas. Didėjo lietuvių neapykanta okupantams, ypač patyrus neregėtą smurtą, kai 1941 m. birželio 14–16 d. į Rusiją buvo išvežta kelios dešimtys tūkstančių žmonių, tarp jų keli šimtai lietuvių karių.

Artėjantis karas teikė vilčių išsigelbėti nuo smurto ir prievartos. Ruseno viltis atkurti ir Lietuvos kariuomenę.

Prasidėjus Vokietijos–Sovietų Sąjungos karui, iš pradžių atrodė, kad klostosi gana palankios aplinkybės viltį paversti tikrove. Atkurtos kariuomenės užuomazgomis Kaune galėjo tapti karo komendantūra su Tautinio darbo apsaugos (toliau – TDA) batalionu, Vilniuje – besiformuojantys iš buvusio 29-ojo ŠTK karių lietuviški daliniai. Tačiau vokiečių planai buvo kitokie.

TDA batalionas – vilties atkurti Lietuvos kariuomenę išraiška. Deja, kol kas apie šį batalioną mažai žinoma. Sovietmečiu Lietuvos istorikai apie jį užsimindavo tik palankia komunistinei ideologijai linkme. Net ir laisvajame pasaulyje atsидūrę lietuviai vengė šios temos, tik paminėdavo bataliono suformavimą. Jie daugiau tyrinėjo aplinkybes, kurio mis liepos 23 d. naktį į 24 d. įvyko voldemarininkų surengtas ir vokiečių gestapo remiamas perversmas prieš Lietuvos laikinąją vyriausybę.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę pasirodė nemažai publikacijų apie to meto istorijos įvykius. Paminėtinos knygos: A. Bubnio „Vokiečių okupuota Lietuva (1941–1944)“ (1998 m.), P. Stankero „Lietuvių policija 1941–1944 metais“ (1998 m.), A. Gražiūno „Lietuva dviejų okupacijų replėse 1940–1944“, J. P. Kedžio „Terorizuojama ir naikinama Lietuva 1938–1991“ (1994 m.) ir kt. Tačiau ir jose apie TDA batalioną rašoma nedaug.

Toliau pateikiama išsamesnė medžiaga apie TDA batalioną, jo kūrimosi aplinkybes, remiantis Lietuvos archyvuose saugomais dokumentais, to meto dalyvių prisiminimais.

Šių eilučių autoriaus tyrinėjimų tema – Lietuvos karininkijos naikinimas, tad ir straipsnyje daugiau dėmesio skiriama karininkams.

* * *

Ankštų 1941 m. birželio 22-osios rytą prasidėjo Vokietijos–Sovietų Sąjungos karas. Lietuviai, patyrę nežmonišką smurtą ir prievartą sovietinės okupacijos metu, tuoj pat sukilo. Pirmieji partizanų būriai pradėjo veikti arčiau sienos su Vokietija, bet greitai jų veikla išplito po visą kraštą.

Birželio 23 d. 9 val. 28 min. Leonas Prapuolenis Lietuvių aktyvistų fronto (toliau – LAF) vyriausiojo štabo vardu paskelbė atkuriamą laisvą ir nepriklausomą Lietuvos valstybę bei Laikinosios vyriausybės sudėtį. Tai sukėlė naują sukilimo impulsą visoje Lietuvoje.

Sukilimo centru tapo Kaunas. Kilus karui, birželio 22 d. susirinkęs Kauno LAF'o štabas nutarė pradėti sukilimą. Po pietų jau pradėjo veikti sukilėlių grupės, o sukilimas įsiliepsnojo birželio 23-iają.

Birželio 25 d. įžengusios į miestą vokiečių avangardinės dalys rado jį išvalytą nuo raudonųjų.

Jau birželio 23 d. ats. plk. Liudvikas Butkevičius pradėjo organizuoti vietinę apsaugą Kaune. Jos štabas per Kauno radiją paskelbė net keliolika potvarkių ir įsakymų. Pirmiausia nurodyta visur organizuoti vietinės apsaugos dalinius, kurie rūpintųsi gyventojų ir valstybės turto apsauga. Kauno

apsaugai buvo paskelbta karininkų ir puskarininkų mobilizacija. Jai vykdyti Kauno komendantu buvo paskirtas mjr. Antanas Biknaitis, iki sovietų okupacijos buvęs Kauno komendanto pavaduotoju¹. Išlikę nepriklausomos Lietuvos pareigūnai buvo pakviesti perimti administraciją ir policiją, o kur tokių nėra, valdžios pareigūnus skirti pavesta vietinės apsaugos dalinio vadovybei. Beje, šis nurodymas galiojo visam kraštui.

Pradėtą vietinės apsaugos organizavimo darbą netrukus perėmė Lietuvos laikinoji vyriausybė. Ji šiek tiek pertvarkė vietinės apsaugos veiklą: vietoj plk. L. Butkevičiaus vietinei apsaugai vadovauti paskyrė plk. Andrių Butkūną, buvusį Kauno 8-ojo pėstininkų Kunigaikščio Vaidoto pulko vadą (sovietams okupavus Lietuvą, jis buvo paleistas į atsargą). Kauno komendantu paskiriamas ėjęs šias pareigas iki sovietinės okupacijos plk. Jurgis Bobelis, ką tik grįžęs į Kauną iš Rygos kalėjimo, kur buvo kalinamas ir tardomas Pabaltijo ypatingosios karinės apygardos NKVD. Ištrūkti jam iš ten pavyko vokiečių karo aviacijai bombarduojant Rygą. Mjr. A. Biknaitis paliktas karo komendanto pavaduotoju.

Birželio 24 d. buvo sudaryta Krašto gynimo taryba, į kurią įėjo div. gen. Stasys Pundzevičius, div. gen. Mikas Rėklaitis, plk. inž. dr. Juozas Vėbra, Kauno karo komendantas plk. J. Bobelis ir Kauno burmistras Kazimieras Palčiauskas². Tarybos nariais buvo paskirti kariškiai, ėję aukštas pareigas nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje. Deja, šios tarybos veiklos pėdsakų archyvuose labai nedaug.

Lietuvos laikinosios vyriausybės paskirtas karo komendantas tuoj pat išleido įsakymą dėl komendantūros organizavimo.

KAUNO MIESTO IR APSKRITIES KARO KOMENDANTŪRAI
ĮSAKYMAS Nr. 1

Kaunas, 1941 m. birželio mėn. 23 d.

§ 1.

Laikinosios Lietuvos Vyriausybės įsakymu nuo šios dienos esu paskirtas Kauno miesto ir apskrities komendantu.

§ 2.

Savo padėjėjais skiriu:

- 1. Pulkininką ŠAUDZĮ – operacijų srityje,
- 2. Pulkininką leitenantą BALSĮ Andrių – vėlyvam vaikščiojimui ir ginklams laikyti leidimų išdavinėjimo srityje,
- 3. Majorą BIKNAITĮ Antaną – organizacijos ir komplektavimo srityje,
- 4. Kapitoną BRIEDULĮ – informacijos srityje,
- 5. Partizaną AUSEJŲ – ypatingiems reikalams.

§ 3.

Komendantūros adjutантаis skiriu:

- 1. Leitenantą MARKAUSKĄ Stasį,
- 2. Leitenantą KUČINGĮ Petrą.

§ 4.

Steigiu komendantūros valdybas ir paskiriu jų viršininkus ir pavaduotojus pagal žemiau talpinamą sąrašą:

Eil. Nr.	Laipsnis	Pavardė ir vardas	Pareigų pavadinimas
		APSAUGOS VALDYBA	
1	Majoras	LINKEVIČIUS Petras	Valdybos viršininkas
2	Kapitonas	KAZILIONIS Pranas	Pavaduotojas
		GINKLAVIMO VALDYBA	
3	Pulkininkas	VĖBRA Juozas	Valdybos viršininkas
4	Pulkininkas	KALMANTAS Mykolas	Pavaduotojas
		SPAUDOS VALDYBA	
5	Partizanas	SENKUS Juozas	Valdybos viršininkas
6	Partizanas [ats. jaun. ltn.]	ŠVIRNICKAS Albinas	Pavaduotojas
		TIEKIMO VALDYBA	
7	Pulkininkas leit.	GRUDZINSKAS Vladas	Valdybos viršininkas

Eil. Nr.	Laipsnis	Pavardė ir vardas	Pareigų pavadinimas
8	Pulkininkas	BUTAUSKAS Vincas	Pavaduotojas
		TRANSPORTO VALDYBA	
9	Partizanas	STRAZDAS Lionginas	Valdybos viršininkas
10	Partizanas	GRAUŽINIS Juozas	Pavaduotojas
		BUTŲ VALDYBA	
11	Pulkininkas	SEREIKA [Tomas]	Valdybos viršininkas
12	Kapitonas	KATILIUS	Pavaduotojas
		SANITARIJOS VALDYBA	
13	San. pulkininkas	AUGEVIČIUS JONAS	Valdybos viršininkas
		TURTŲ, APRANGOS VALDYBA	
14	Leitenantas	ŠIDIŠKIS Tomas	Valdybos viršininkas

§ 5.

Apsaugos valdybos viršininko žinion skiriu:

- 1) Leitenantą BLAŽĮ Leoną,
- 2) Leitenantą PLUNGĘ Joną,
- 3) Leitenantą RUTKAUSKĄ Vytautą,
- 4) Jaun. leitenantą PETRULĮ Bronių,
- 5) Jaun. leitenantą ŠILINĮ Domą.

*Pulkininkas (J. Bobelio parašas)
Kauno Miesto ir Apskrities Karo Komendantas³*

Komendantūros rūmų komendantu buvo paskirtas kpt. Juozas Zaborskis, Lietuvos kariuomenėje buvęs Karo policijos mokyklos apsaugos kuopos vadu. Sovietų okupacijos metu panaikinus Kauno komendantūrą jis buvo paskirtas į 29-ojo ŠTK 294-ąjį šaulių pulką. Kilus karui pulkas nesitraukė į Rusiją, kaip buvo įsakyta Raudonosios armijos vadovybės, ir liko Lietuvoje. Kai pulkas susirinko Vilniuje, štabas surinko duomenis apie karo pradžioje patirtus nuostolius. Kpt. J. Zaborskis buvo įrašytas į skiltį „negrižo į pulką“⁴.

Apie 1941 m. Birželio sukilimą Kaune rašyta daug. Tačiau daugiausia dėmesio skirta Lietuvos laikinosios vyriausybės paskelbimo aplinkybėms, sukilėlių veiksams. Rašiusieji apie sukilimą Kaune mini nedaugelio karininkų pavardes, daugiausia tuos, kurie vadovavo sukilėlių grupėms. Tačiau tai buvo tik dalis karininkijos, aktyviai įsitraukusios į sukilimą. Kaip matyti iš pirmojo įsakymo komendantūrai, kita karininkų dalis tuoj pat pradėjo organizuotis į karinę struktūrą, galinčią tapti atkuriamos Lietuvos kariuomenės užuomazga.

Komendantūra turėjo daug darbo: reikėjo organizuoti vadovavimą partizanų būriams, palaikyti su jais ryšį, rūpintis svarbių objektų apsauga, spręsti, ką daryti su paimtais į nelais-

vę raudonarmiečiais, sulaikytais partiniais ir sovietiniais aktyvistais, palaikyti rimtą ir tvarką mieste.

Pirmasis karo komendanto įsakymas skelbė:

*Kauno Karo Komendanto
įsakymas Nr. 1*

Visiems Kauno miesto ir apskrities gyventojams įsakau:

- 1. Asmenys, turintieji ginklus, tuojau privalo juos įregistruoti Kauno komendantūroje.*
- 2. Policijos nuovadų viršininkams ir policijos valdininkams tuojau grįžti į tas pareigas, kuriose jie buvo 1940 m. birželio mėn. 15 d. Vykti į policijos nuovadas.*
- 3. Šaulių būrių vadai ir jų padėjėjai tuojau organizuoja šaulių būrius tose pat vietose ir tose pat būstinėse, kuriose jie buvo 1940 m. birželio mėn. 15 d. Visi šauliai tuojau prisistato savo būrių vadams ar jų padėjėjams būrio štabo būstinėje.*
- 4. Valdžios ir privačių namų savininkai ir kiemsargiai privalo žiūrėti, kad jų namuose nesislapstytų įtariamieji asmenys. Apie tokius asmenis tuojau pranešti policijai.*
- 5. Visi Kauno miesto ir apskrities priešgaisrinės apsaugos pareigūnai privalo tuojau grįžti į savo pareigas.*
- 6. Valdžios ir visuomenės turtą saugoti ir nenaikinti, nusikaltusius perduoti policijai.*
- 7. Kauno mieste ir apskrityje draudžiu vaikščioti ir važinėti nuo 23 iki 5 val. Draudžiamu laiku vaikščioti galima tik komendantūros leidimu.*
- 8. Nevykdantieji šio įsakymo baudžiami griežčiausiomis bausmėmis.*

Kaunas, 1941 m. birželio mėn. 24 d.

Plk. BOBELIS⁵

Kėlė rūpesčių ir santykiai su naujaisiais okupantais. Paniškas Raudonosios armijos traukimasis, nuožmios sukilėlių kovos su bandžiusiais persikelti per Nemuną jos daliniais, susirėmimai dėl tiltų, siekiant išsaugoti juos nesusprogdintus atsitraukiančių raudonarmiečių – visa tai rodė, kad vokiečių kariuomenė artėja. Tuo tarpu iš vietovių, į kurias įžengdavo vokiečių kariuomenė, pasiekdavo pranešimai, kad jau ne vienas žmo-

gus ir net partizanas, vokiečių sutiktas su ginklu, buvo skaudžiai nukentėjęs.

Sukilimo metu Kaune ir jo priemiesčiuose veikė daug organizuotų ir spontaniškai susikūrusių sukilėlių būrių, nemažai buvo savo nuožiūra veikiančių nedidelių ginkluotų grupių ir pavienių asmenų. Atsirado ir tokių, kurie paprasčiausiai plėšikavo. Tad kitas komendanto įsakymas buvo sukilėlių partizanų klausimu:

*Kauno Karo Komendanto
įsakymas Nr. 2*

Vokiečių kariuomenė su visais ginkluotais vyrais, neturinčiais mūsų atitinkamų įstaigų nustatytos raštiškos formos pažymėjimų su stampu „Wehrdienst“, elgiasi kaip su priešais, ir jų gyvybei gresia pavojus.

Kauno Karo komendantūra nuo 15 val. šios dienos pradėjo išdavinėti atitinkamus pažymėjimus.

Kovos dalinių vadai privalo pasirūpinti visiems jų žinioje esantiems vyrams tokiais pažymėjimais. Pažymėjimai išduodami pagal sąrašus, pasirašytus dalinio vado. Sąrašai turi būti tuojau pristatyti į Kauno Karo Komendantūrą.

Vietose, kur dar nėra komendantūrų, pažymėjimų išdavimu rūpinasi atitinkami kiti vietos organai. Pažymėjimas pageidaujamas spausdintas su šiais žodžiais ir raidėmis:

“Sicherheitsdienst“

“L. N. P.“

ir kampe su cheminiais dažais štapu „Wehrdienst“.

Pažymėjimai visur išduodami vardiniai pagal sąrašą, patvirtintą kovos dalinio vado parašu. Pažymėjimus išduodančios įstaigos atsakingos už tai, kad pažymėjimai nepakliūtų į netinkamas, blogais tikslais rankas. Pažymėjimų ir štapų padirbimas yra valstybės išdavimas, ir už jį bus taikomos griežčiausios bausmės.

Kaunas, 1941 m. birželio mėn. 24 d.

KAUNO KARO KOMENDANTAS⁶

Tą dieną, kai į Kauną įžengė vokiečių kariuomenė, buvo paskelbtas įsakymas dėl leidimų nešioti ginklus:

Kauno Karo Komendanto
ĮSAKYMAS Nr. 7

Visiems partizanams vadams ir atskiriems partizanams į s a k a u:

1. Šiandien ligi 22 valandos apsirūpinti leidimais ginklams laikyti. Leidimus duoda Kauno Karo Komendantūra. Partizanai, sulaikyti su ginklais, bet neturį leidimų, bus baudžiami visu įstatymų griežtumu ligi mirties bausmės.

2. Visiems partizanų būrių vadams miesto apsaugos reikalais tuojau atvykti į Kauno Karo Komendantūrą pas Miesto Apsaugos Viršininką arba su juo susisiekti telefonu 22 313 Nr.

Be to, pranešu, kad ligi atskiros mano įsakymo atsargos karių registracija sustabdoma.

Kaunas

1941 m. birželio mėn. 25 d.

Plk. BOBELIS

Kauno Karo Komendantas⁷

Tose vietovėse, per kurias ėjo frontas, aukščiausia ir besąlygiška valdžia priklausė vokiečių karinių dalių vadams. Vermachto užnugaryje karinės administracijos klausimus sprendė karo lauko komendantūros. Joms priklausė beveik visi kariniai ir civiliniai reikalai, išskyrus politinius. Vakarinė Lietuvos dalis, į kurią įėjo ir Kaunas, buvo priskirta 821-ajai karo lauko komendantūrai. Šiai komendantūrai vadovavo austras gen. mjr. Robertas von Pohlis. Kai birželio 25 d. vokiečių kariuomenė įžengė į Kauną, su ja atvyko ir vokiečių karo komendantas kar-

tu su savo štabu. Nuo šiolei gen. mjr. R. von Pohlis tapo naujų okupantų valdžios atstovu, kurio nurodymai buvo privalomi vykdyti.

Birželio 28 d. vokiečių karo komendantas gen. mjr. R. von Pohlis nurodė Kauno karo komendantui plk. J. Bobeliui sukilėlių partizanų būrius nuginkluoti, ginklus pristatyti į Kauno komendantūrą. Tai buvo nedviprasmiškas reikalavimas šiuos būrius paleisti. Matyt, buvo kalbėta ir apie tolesnes perspektyvas panaudoti lietuvių ginkluotas formuotes, nes jau tą pačią dieną pasirodė toks Kauno karo komendanto įsakymas:

*Kauno Karo Komendanto
įsakymas Nr. 9*

Kaunas, 1941 m. birželio mėn. 28 d.

Vadovybės įsakymu lig šiolei veikę partizanų daliniai perorganizuojami į reguliary junginį. Ryšium su tuo visi partizanų daliniai, įmonių apsauga ir paskiri asmenys savo turimus visus ginklus ir karo medžiagą privalo ligi šiandien, birželio mėn. 28 d. 17 val. grąžinti perregistravimui į Kauno Karo Komendantūrą. Nuo to pat laiko išduoti ligšioliniai leidimai ginklui laikyti ir vaikščioti nustoja galios. Asmenys, kurie nustatytu laiku ginklų perregistravimui į Komendantūrą negrąžins, bus baudžiami visu įstatymų griežtumu.

*Pulkininkas BOBELIS (parašas)
Kauno miesto ir apskrities
Komendantas⁸*

Formuoti reguliary junginį pradėta nedelsiant. Tą pačią dieną buvo išplatintas ir

Kauno karo komendanto pranešimas:

Kaunas, 1941 m. birželio 28 d.

*Kauno Karo Komendanto
pranešimas*

Prie Kauno Karo Komendantūros formuojamas Tautinio Darbo Apsaugos batalionas. Visi taurūs lietuviai, norį tarnauti tame batalione, kviečiami iki š. m. birželio 29 d. 18 val. užsirašyti Kauno Karo Komendantūroj, Gedimino g. 34, I a., kamb. 1. Priimami tarnavę aktyvioj tarnyboj karininkai, puskarininkiai ir eiliniai. Registruojantis prašome pristatyti visus turimus karinius ir civilinius asmens dokumentus.

Kauno Karo Komendantas⁹

Kaip buvo sprendžiamas su vokiečiais bataliono formavimo klausimas, žinių nėra. Tačiau neabejotina, kad tai atitiko abiejų šalių – vokiečių ir lietuvių – interesus. Vokiečiams batalionas buvo reikalingas pagalbinėms funkcijoms atlikti – saugoti karinės reikšmės objektus, sovietų karo belaisvių stovyklas, patruliuoti gatvėse ir kt. Lietuvių interesas – turėti savos kariuomenės užuomazgą.

TDA batalionui formuoti Kauno karo komendantas plk. J. Bobelis birželio 29 d. paskirstė užduotis komendantūros pareigūnams¹⁰. Plk. A. Butkūnui buvo pavesta rūpintis TDA bataliono formavimu, bataliono karių apranga, plk. J. Vėbrai – apginklavimu, mjr. A. Biknaičiui – bataliono ir komendantūros etatų sudarymu, sargybų rei-

kalais, plk. lt. A. Lapinui – sąmatos sudarymu, partizanui L. Strazdui – autopriemonių tvarkymu.

Pavadinimas „Tautinio darbo apsaugos“ batalionas atsirado neatsitiktinai. LAF, rengdamasis sukilimui Lietuvoje kilus Vokietijos–Sovietų Sąjungos karui, buvo parengęs bendrą instrukciją Lietuvos pogrindžiui, pavadintą „Lietuvai išlaisvinti nurodymai“. Šis dokumentas, datuotas 1941 m. kovo 24 d., buvo perduotas Lietuvos pogrindžiui ir raštu, ir žodžiu. VI dokumento skyriuje „Gairės sukilimui ruošti“ nurodoma aktyvistų sąjūdžio teritorijoje sudaryti Tautinio darbo apsaugą, kaip to sąjūdžio kovos organą¹¹.

Neabejotina, kad Tautinio darbo apsaugos padalinių klausimas buvo derintas su

vokiečių politinė ir karinė vadovybė, nes minėto dokumento VII skyriuje „Sukilimo vykdymas“ rekomenduojama: „Kad vokiečiai galėtų sukilėlius atskirti nuo šiaip jau kitų civilių gyventojų ir nepaskaitytų juos ginkluotais vietiniais komunistais, sukilimui įvykus, jo dalyviai užsideda ant kairiosios rankos baltą (drobės) juostą su raidėmis T.D.A. (Tautinio Darbo Apsauga)“¹².

TDA batalioną pradėta formuoti birželio 28 d. Žmonių netrūko, nes įsirašyti į batalioną pageidavo daug buvusių partizanų. Netrūko ir karininkų – komendantūroje iki tol buvo užsiregistravę 212 karininkų¹³.

Pirmasis įsakymas batalionui pasirašytas liepos 1 d. Bataliono vadas plk. A. Butkūnas paskelbė, kad Kauno karo komendantui įsakius jis paskirtas bataliono vadu ir šias pareigas pradėjo eiti nuo birželio 28 d., ir kreipėsi į bataliono karius: „Kariai, mes pradedame naują kūrybos darbo laiko-

tarpį. Mus iš raudonojo teroro išvadavo Didysis Vokietijos Vadas Hitleris ir jo garbingoji kariuomenė, su kuria drauge kovėsi ir mūsų partizanai, šauliai ir Lietuvą mylį lietuviai, parodydami didelį pasiaukojimą ir pasiryžimą, kaudamiesi su bolševikais dėl kiekvienos žemės pėdos ir kiekvieną tą pėdą aplaistydami savo krauju. Garbė žuvusiems kovotojams. Mes, kariai, turime sekti žuvusiųjų ir 1919 metų savanorių pėdomis. Ir nelaukti atlyginimo už darbą, bet turime dirbti ir aukotis savo išvaduotosios tėvynės atstatymui, o tą galėsime pasiekti tik būdami drausmingi ir vieningi. Tad dirbkime, kariai, mūsų brangios tėvynės labui, nesigailėdami savęs ir atstatysime ją dar gražesnę, negu buvo“¹⁴.

1941 m. liepos 3 d. TDA bataliono vadas plk. A. Butkūnas patvirtino karininkų pareigas:

Slaptas

*Kauno Karo Komendantūros
Tautos Darbo Apsaugos Batalionui*

*ĮSAKYMAS Nr. 2
1941 m. liepos mėn. 3 dienos*

Rikiuotės sritis

§ 1.

Priimtus į Tautos Darbo Apsaugos batalioną karininkus skiriu:

Eil. Nr.	Laipsnis	Pavardė ir vardas	Užimamoji vieta	Teisės užim. vietoje
1	Gen. št. majoras	Impulevičius Antanas	Bn. Vado pavaduotojas	P. v. padėj.
2	Leitenantas	Garbenis Vladas	Adjutantas	Kp. vado
3	„	Jankūnas Antanas	Žinių Karininkas	„
4	Kapitonas	Staugaitis Andrius	Kvotų Karininkas	„
5	„	Levinas Jonas	Ūkio viršininkas	Bn. vado
6	„	Butėnas Juozas	Raštvedys	Kp. vado

Eil. Nr.	Laipsnis	Pavardė ir vardas	Užimamoji vieta	Teisės užim. vietoje
7	„	Staniškis Sergėjus	Iždininkas	„
8	„	Danilevičius Vincas	Maisto tiekėjas	„
9	J. ltn.	Dičius Algirdas	Ginklininkas	„
10	Ltn. gyd.	Kazlauskas Bronius	Vyr. gydytojas	Bn. vado
11	„	Narbutas Antanas	Jaun. „	Kp. vado
12	Kapitonas	Meižys Dionyzas	Komendantas	„
13	„	Kirkila Bronius	1-mos kp. vadas	„
14	Leitenantas	Paulauskas Stepas	„ vado padėjėjas	K-dos v.
15	J. leitenantas	Plungė Jonas	„ būrio vadas	Br. vado
16	„	Ralys Jonas	„	„
17	„	Kulakauskas Povilas	„	„
18	Kapitonas	Gasėnas Norbertas	2-os kuopos vadas	Kp. vado
19	Leitenan.	Mituzas Julius	Kp. vado padėjėjas	K-dos v.
20	„	Kemcklis Aleksandras	2-os kp. būrio vadas	Br. vado
21	„	Tamošiūnas Vladas	„	„
22	J. ltn.	Juodis Jurgis	„	„
23	Leitenan.	Barzda Juozas	3-čios kuopos vadas	Kp. vado
24	„	Dagys Anatolijus	Kp. vado padėjėjas	K-dos v.
25	„	Skaržinskas Jurgis	3-čios kp. br. vadas	Br. vado
26	„	Norkus Bronius	„	„
27	J. ltn.	Dubinskas Stepas	„	„
28	Kapitonas	Klimavičius Viktoras	4-tos kp. vadas	Kp. vado
29	Leitenantas	Abramavičius Julius	Kp. vado padėjėjas	K-dos v.
30	„	Šalkauskas Antanas	4-tos kp. būrio vadas	Br. vado
31	„	Malinauskas Vladas	„	„

Eil. Nr.	Laipsnis	Pavardė ir vardas	Užimamoji vieta	Teisės užim. vietoje
32	J. ltn.	Janulevičius Jurgis	"	"
33	"	Grigaliūnas Povilas	"	"
34	Kapitonas	Truškauskas Juozas	5-tos kuopos vadas	Kp. vado
35	J. ltn.	Buinauskas	Kp. v. padėjėjas	K-dos v.
36	"	Rusteikas Petras	5-tos kp. būrio vadas	Br. vado
37	"	Obelenis Juozas	"	"
38	Leitenantas	Sutkaitis Stasys	4-tos kp. būrio vadas	Br. vado

Pulkininkas (pasirašė Butkūnas)

T.D.A. Bn. V a d a s

Leitenantas (pasirašė Garbenis)

T.D.A. Bn. Adjutantas¹⁵

Vėliau kitame įsakyme patikslinta, kad visi minėti karininkai priimti į tarnybą batalione nuo birželio 28 d. Tai reiškė, kad faktiškai batalionas pradėtas formuoti dar anksčiau, nes birželio 28 d. jau buvo sudarytas jo branduolys.

Beje, ltn. A. Šalkauskas į batalioną neatvyko ir vėliau buvo išbrauktas iš karininkų sąrašų.

Beveik visi bataliono karininkai buvo iš paleistųjų į atsargą, Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą: vieni – iš Lietuvos kariuomenės, kiti – kiek patarnavę Raudonosios armijos 29-ojo ŠTK dalyse.

Kai kurie karininkai buvo patyrę sovietinio kalėjimo žiaurumus. Iš kalėjimo juos išlaisvino kilęs Vokietijos–SSRS karas. Tarp jų – buvęs Šaulių sąjungos štabo mokymo skyriaus viršininkas gen. št. mjr. A. Impulevičius, 9-ojo pėstininkų pulko 1-osios kuopos vadas kpt. V. Klimavičius, 5-ojo pėstininkų Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Kęstučio pulko 5-osios šaulių kuopos vadas kpt. B. Kirkila, to paties pulko ir kuopos būrio vadas jaun. ltn. J. M. Plungė, 3-iojo dragūnų „Geležinio vilko“ pulko adjutantas kpt. N. Gasėnas, buvęs Eišiškių

šaulių kuopos, pasienio policijos mokomojo būrio viršininkas ats. ltn. S. Paulauskas, ats. jaun. ltn. J. Ralys.

Vos keli karininkai buvo iš pasitraukusiųjų iš 29-ojo ŠTK, beje, daugiausia atsitiktinai. Antai tarnavęs korpuso aviaeskadrilėje ltn. B. Norkus, būdamas laisvas nuo tarnybos, savaitgaliui atvyko į Kauną ir prasidėjus karui tuoj pat įstojo į sukilėlių gretas.

Batalionas buvo formuojamas sparčiais tempais. Birželio 28 d. priimta 107 savanoriai, birželio 29 d. – 152, birželio 30 d. – 143, liepos 1 d. – 269. Liepos 4 d. batalione buvo jau 724 puskarininkiai ir kareiviai¹⁶. Vėliau savanorių priėmimo banga truputį atslūgo.

Iki birželio pabaigos buvo suformuotos penkios kuopos.

Liepos pradžioje pradėta formuoti 6-oji kuopa. Ją formuoti įsakyta kpt. A. Staugaičiui, dėl to jis buvo atleistas iš bataliono kvotų karininko pareigų¹⁷. Tačiau jau kitą dieną kpt. A. Staugaitis atleidžiamas iš tarnybos jo paties prašymu. Kuopą toliau formavo liepos 5 d. priimtas į tarnybą kuopos vadas Zigmas Šliavas, tačiau ir jis po dviejų savaitių buvo paleistas į atsargą jo paties prašymu. Liepos 17 d. pri-

imamas į tarnybą ir kuopos vadu paskiriamas kpt. Juozas Ūselis, buvęs PLP Karo mokyklos 2-osios kadro kuopos vyr. karininkas; Lietuvos kariuomenę inkorporuojant į Raudonąją armiją, jis buvo paskirtas Vilniaus pėstininkų karo mokyklos ūkio kuopos vadu¹⁸.

Nuo liepos 17 d. buvo pradėta formuoti 7-oji kuopa. Jos vadu tapo tą dieną priimtas į tarnybą batalione kpt. Antanas Švilpa – buvęs 3-iojo dragūnų „Geležinio vilko“ pulko 2-ojo eskadrono vadas. Kuopos vado padėjėju paskiriamas irgi tą pačią dieną priimtas į tarnybą ltn. Antanas Gudelis¹⁹.

Batalionui formuojantis, jo sudėtis kito.

Liepos 3 d. į Kauno komendantūrą buvo perkeltas bataliono adjutantas ltn. V. Garbenis, paskirtas komendantūros vyresniuju adjutantu. Jam išvykus į naują tarnybos vietą, bataliono adjutantu paskiriamas 2-osios kuopos vadas kpt. N. Gasėnas. 2-osios kuopos vadu paskiriamas priimtas tą pačią dieną į tarnybą kpt. Adolfas Gaigalas. Kvotų karininku paskiriamas tos pačios kuopos būrio vadas ltn. Aleksandras Kemeklis, o į jo vietą – jaun. ltn. Jonas Ramanauskas. Jaun. ltn. Petras Buinauskas perkeliamas iš 5-osios į 6-ąją kuopą²⁰.

Iš pradžių batalionas vykdė tas funkcijas, kurios buvo numatytos priimant sprendimą jį formuoti – saugojo svarbius karinės ir ūkinės reikšmės objektus Kaune ir jo priemiesčiuose, sovietinių karo belaisvių stovyklas. Be to, bataliono kariams dažnai tekdavo vykti į „valymo“ akcijas, nes miesto apylinkėse buvo neramu. Į Kauno karo komendantūrą plaukte plaukė pranešimai, kad Kauno apylinkėse nedidelėmis grupėmis ir pavieniui plėšikauja raudonarmiečiai. Jiems reikėjo maisto ir civilinių drabužių. Jų apsi-

lankymai atokesnėse sodybose ne kartą baigdavosi šeimų išžudymu, kad neliktų liudytojų. Be jų, dar siautėjo ginkluotos partinių ir sovietinių aktyvistų grupės. Pakako ir tiesiog plėšikaujančių grupių arba tokių, kurie paprasčiausiai suvedinėjo asmenines sąskaitas.

Netrukus batalionas buvo įpainiotas ir į vokiečių organizuotas masines žydų žudynes.

Tą pačią dieną, kai į Kauną įžengė vokiečių kariuomenė, atvyko ir A operatyvinės grupės vadas SS brigadenfiureris Walteris Stahleckeris su priešakiniu būriu. Jau suspėjęs organizuoti žydų žudynes Tilžėje, jis nedelsė ir čia. Tuo pat Kaune buvo surengti jo inicijuoti žydų pogromai, kurie tęsėsi iki birželio 29 d.²¹

A operatyvinę grupę, skirtą veikti Baltijos šalyse, sudarė 2/A ir 3/A operatyviniai būriai bei 1a ir 1b ypatingieji būriai²². Liepos 2 d. 3/A operatyvinis būrys Lietuvoje perėmė saugumo policijos funkcijas. Jos vadas SS štandartenfiureris* * Karlas Jägeris su štabu apsistojo Kaune. Dalis būrio buvo palikta Kaune, o jo padaliniai išvyko į Vilnių, Daugpilį ir Minską²³. Du šiam būriui priklausantys padaliniai buvo Marijampolėje ir Raseiniuose²³.

SS štandartenfiurerio K. Jägerio „veiklos“ rezultatai išryškėjo netrukus. Kaip matyti iš jo 1941 m. gruodžio 1 d. pasirašytos slaptos (su priedu „valstybinės reikšmės“) ataskaitos²⁴, policijos funkcijas vykdyti baudžiamoji komanda Nr. 3 (3/A operatyvinis būrys) pradėjo liepos 2 d. Nuo liepos 4 d. pradėtos masinės žydų žudynės Kauno fortuose. Toliau jis rašo, kad masinės žydų ir kitų asmenų žudynės Kaune bei kitose Lietuvos vietovėse iki 1941 m. gruodžio 1 d. įvykdytos „sudarius

* Operatyviniai būriai turėjo veikti iš anksto numatytose teritorijose ir jas užėmusi vermachtui imtis ten saugumo policijos funkcijų; ypatingieji būriai jiems priskirtų teritorijų neturėjo, jie privalėjo sekti paskui frontą ir nedelsdami imtis komunistų, žydų ir kitų potencialių vermachto priešų naikinimo ką tik užimtose teritorijose.

** Esesininkai turėjo specialius laipsnius. Štandartenfiureris prilygo pulkininko laipsniui.

*** 3/A operatyviniame būryje buvo 120 žmonių, suskirstytų į tris būrius. Kaune buvo paliktas SS oberšturmfiurerio Joachimo Hamanno vadovaujamas būrys, maždaug 40 žmonių.

judrią komandą, kuriai vadovauja SS oberšturmfiureris HAMANN ir 8–10 išmėginti žmonės iš BK Nr. 3, bendradarbiaujant su lietuviškaisiais partizanais“.

Minėtoje A. Gražiūno knygoje K. Ėringis skiltyje „Redaktoriaus papildymas pagal šaltinius“ (p. 96) pateikia citatą iš A operatyvinės grupės vado 1941 m. liepos 6 d. pranešimo Nr. 14: „Birželio 28 d. [šeštadienį] vokiečių karinė komendantūra įsakė Kauno ir apylinkių partizanams nusiginkluoti. Iš partizanų formuočių buvo sudarytos penkios pagalbinės policijos kuopos. Dvi iš jų buvo priskirtos [vokiečių] „Einsatzkomandoms“. Viena jų paskirta VII forte įrengtos žydų koncentracijos stovyklos apsaugai ir egzekucijoms vykdyti, o antroji kuopa, pritarus kariniam komendantui, turėjo būti priskirta prie „Einsatzkomandos“ tvarkos policijos uždaviniams“²⁵.

Toliau K. Ėringis, remdamasis tuo pačiu dokumentu, rašo: „Kaune mėsmalė dar tęsėsi šešias savaites. Kauno VII forte įkurtoje žydų koncentracijos stovykloje buvo įrengti du skyriai: 1) vyrų ir 2) moterų ir vaikų. Šiame forte buvo uždaryta sunaikinti apie 1500 žydų. Juos saugojo lietuvių sargybų daliniai. Centrinia-me kalėjime sunaikinti buvo uždaryti 1869 žydai, 214 lietuvių, 134 rusai, 1 latvis, 16 lenkų. Iš šio dokumento matyti, kad lietuviai nebuvo masinių žudynių nei organizatoriai, nei vykdytojai, bet neigti, kad tose kuopose nebuvo žiaurių ir susikruvinusių sąžinę kareivių – nėra pagrindo“²⁶.

Šiuos duomenis pateikia ir A. Bubnys savo knygoje, kaip matyti, remdamasis tuo pačiu A operatyvinės grupės vado pranešimu²⁷. Jis pateikia ir patikslinimą, kad vokiečių saugumo ir SD 3/A operatyvinis būrys panaudojo vieną TDA bataliono kuopą (apie 205 policininkus) masinėms žudynėms Kaune ir periferijoje²⁸.

Tačiau teigti, kad masinėms žudynėms buvo panaudota tik viena ar dvi TDA bataliono kuopos, nėra pagrindo, nes tiek K. Ėrin-

gis, tiek A. Bubnys remiasi dokumentu, pasirašytu 1941 m. liepos 6 d., t. y. netrukus po to, kai akcijos buvo pradėtos.

Po karo sovietinis saugumas už dalyvavimą masinėse žudynėse suėmė daug buvusių TDA bataliono karių – eilinių, puskarininkių ir karininkų. Iš Lietuvos ypatingajame archyve saugomų baudžiamųjų bylų matyti, kad per ilgą laikotarpį (1944–1979 m.) saugumas nuodugniai išnagrinėjo bataliono veiklą 1941 m. vasarą ir rudenį ir mėgino išsiaiškinti kiekvieno jame tarnavusio kariškio tolesnį likimą.

Iš buvusių bataliono karių baudžiamųjų bylų matyti, kad masinėse žudynėse VII forte dalyvavo 1-oji ir 3-ioji kuopos. Remiantis apklausos protokolais galima spręsti, kad žudynėse dalyvaudavo ne specialiai suformuotos lietuvių komandos, o savo vadų vadovaujamos kuopos, būriai. Tokių parodymų daugybė. Iš jų matyti, kad pradėti masinės žudynės Kauno VII forte vokiečių buvo įsakyta 1-ajai kuopai. Liepos 4 d. forte sušaudyti 463 žydai ir žydės. Kitoje egzekucijoje šiame forte buvo panaudota ir 3-ioji kuopa, nes vienos kuopos jau nebepakako – Lietuvoje tai buvo pirmoji itin didelė masinių žudynių akcija, kurios metu buvo nužudyti 2514 žydų tautybės asmenų. Šios žudynės vyko net dvi dienas. Po šios akcijos masinėse žudynėse daugiausia dalyvaudavo beveik visada 3-ioji kuopa, neretai – 1-oji, kartais – 2-oji, o kai vokiečių nurodymu vykdavo itin didelės masinės egzekucijos – ir visas batalionas, išskyrus tuo metu sargybą einančius ar kitas užduotis atliekančius karius. Kada, kur ir kaip vykdyti žudynes, nurodydavo vokiečiai. Visose žudynėse dalyvaudavo keltas vokiečių karininkų, kurie vadovaudavo jų vykdymui ir prižiūrėdavo, kaip jos vykdomos, bei 10–20 vokiečių karių grupė.

Vokiečių įpainioti į žydų žudynes ir negalėdami tam priešintis, lietuviai kariai savaip ėmė protestuoti. Liepos 5–11 d. bataliono vadas buvo priverstas paleisti iš tarny-

bos 117 karių²⁹. Be to, prasidėjo karių dezertyravimas, atsiradus palankioms aplinkybėms pabėgdavo tai vienas, tai kitas – vien iš 1-osios kuopos liepos 15–17 d. pabėgo 9 kariai. Ypatingą protestą pareiškė 1-osios kuopos karininkai. Liepos 12 d. nusišovė kuopos vadas kpt. B. Kirkila³⁰. Kuopos vado padėjėjas lttn. Stepas Paulauskas ir du iš keturių būrių vadų (jaun. lttn. Povilas Kulakauskas ir jaun. lttn. Jonas Ralys) parašė raportus atleisti iš tarnybos ir buvo atleisti³¹. Į laisvas 1-osios kuopos vado pareigas netrukus buvo paskirtas kpt. Povilas Pukys, liepos 14 d. priimtas į tarnybą batalione³².

Nuo 1941 m. gruodžio 1 d. SS štandartenfiureris K. Jägeris buvo priverstas masinį žydų naikinimą sustabdyti.

Jau minėtoje ataskaitoje jis palankiai įvertino TDA bataliono karius (ataskaitoje jie vadinami partizanais): „Veiksmai pačiame Kaune, kur mūsų žinioje buvo pakankamas skaičius daugiau ar mažiau paruoštų partizanų, priešingai tiems ir dažnai dideliems sunkumams, kuriuos tekdavo įveikti kitose vietose, *atrodydavo kaip paradinis šaudymas* [išskirta mano. – S. K.]“³³.

Batalionas tapo nacių politikos Lietuvoje auka. Po karo sovietinis saugumas ypač persekiojo tuos, kurie tarnavo batalione. Daug buvusių bataliono karių už dalyvavimą masinėse žydų ir kitų asmenų žudynėse, kovą su raudonaisiais partizanais buvo nuteisti mirties bausme. Antai buvę 1-osios kuopos kariai Pranas Matiukas, Jonas Palubinskas, Boleslovas Čirvinskas, Aleksas Raižys, Leonas Mecius, Juozas Kopūstas, Klemensas Skabickas, Stasys Bendzius 1961 m. rugsėjo 25 d. buvo patraukti baudžiamojon atsakomybėn ir vėliau sušaudyti³⁴.

TDA batalionas buvo vienintelis organizuotas ginkluotas lietuvių dalinys Kaune. Vokiečiai suskubo pasinaudoti juo organizuodami masines žudynes. Tačiau bataliono atžvilgiu savų tikslų turėjo ir voldemarininkai.

Vos susiformavus Laikinajai vyriausybei, netrukus ėmė ryškėti voldemarininkų opozicija. Kaip rašė buvęs Laikinosios vyriausybės narys Adolfas Damušis³⁵, voldemarininkai skelbė, kad jie priešingi Laikinajai vyriausybei ir kad jiems yra atėjęs laikas perimti vadovavimą lietuvių tautai. Vokiečiams, atsisakiusiems pripažinti Laikinąją vyriausybę, tai buvo paranku, juolab kad voldemarininkai laikėsi nuomonės, jog vyriausybės sudarymas ir nepriklausomybės skelbimas, nesusitarus su vokiečiais, yra klaida, dar padidinta konfliktu tarp vyriausybės ir vokiečių³⁶. Kilusiais nesutarimais netruko pasinaudoti vokiečių gestapas, siekdamas nušalinti Laikinąją vyriausybę voldemarininkų rankomis.

Didelę voldemarininkų dalį sudarė Lietuvos kariuomenės karininkai, iš kurių ypač aktyvūs buvo leitenantai K. Matulevičius, V. Stanevičius, P. Skurauskas, kapitonai V. Ivanuskas, S. Kviecinskas, I. Vylius-Velavičius, majorai J. Pyragius, S. Puodžius, J. Matulevičius, pulkininkai A. Gaušas, M. Kalmantas, J. Navakas, generolai P. Kubiliūnas, T. Daukantas ir kt.³⁷ Kadangi voldemarininkų eilėse susitelkė daug karininkų, įsivyravo nuostata savo tikslo siekti ne tiek susitarimais bei kompromisais, kiek jėga. Jie atkūrė „Geležinį vilką“, kuris kaip atskiras padalinys Lietuvių nacionalistų partijai turėjo tapti panašiu į vokiečių nacių SA (Sturmabteilung) ar SS (Schutzstaffel). „Geležinio vilko“ vadu iš pradžių buvo plk. Antanas Gaušas, o vėliau kpt. Ignas Vylius-Velavičius³⁸. „Geležinio vilko“ štabas įsikūrė Karo muziejaus patalpose.

Liepos 23 d. naktį į 24 d. įvyko voldemarininkų rengtas perversmas prieš Laikinąją vyriausybę.

Apie rengiamą perversmą iš anksto buvo informuota ir vyriausybė, ir Kauno karo komendantas plk. J. Bobelis, ir TDA bataliono vadas plk. A. Butkūnas, ir Policijos departamento direktorius plk. lttn. Antanas Michelevičius, ir LAF'o įgaliotinis prie Laikinosios vyriausybės L. Prapuolenis³⁹. Tačiau sukliu-

dyti jam arba pasipriešinti niekas nesugebėjo. Perversmą rėmė gestapas, antraip „Geležinis vilkas“ – voldemarininkų atkurtas kovinis padalinys – nebūtų tam ryžęsis. Antra vertus, komendantūros, TDA bataliono ir policijos būtų visiškai pakakę užkirsti kelią perversmui. Tačiau dauguma TDA bataliono karininkų, ypač jaunesnieji karininkai, buvo voldemarininkų šalininkai arba jiems prijauciantys. Grįžę į savo buvusius iki 1940 m. birželio 15 d. postus vadovaujantys policijos pareigūnai irgi pasirodė esą voldemarininkai. Be to, Laikinosios vyriausybės paskirtas Policijos departamento direktoriumi plk. lt. A. Michelevičius dar net nebuvo spėjęs visiškai perimti šių pareigų iš buvusio šios įstaigos vadovo voldemarininko ats. kpt. Povilo Dirčio. Esant tokiai situacijai TDA batalionas ir policija Laikinajai vyriausybei atrodė nepatikimi⁴⁰.

Siekdamas išvengti šūvių ir kraujo praliejimo, Policijos departamento direktorius plk. lt. A. Michelevičius (buvęs kariuomenės štabo III skyriaus komplektavimo dalies karininkas, likviduojant štabą paskirtas LSSR karinio komisariato žinion; kilus karui kurį laiką buvo Kauno komendantūros karininku, o 1941 m. liepos 14 d. Lietuvos laikinosios vyriausybės paskirtas Policijos departamento direktoriumi) paskambino į visas Kauno policijos nuovadas, įspėdamas apie rengiamą perversmą prieš Laikinąją vyriausybę, ir įsakė, kad policijos pareigūnai jokių būdu į perversmą nesiveltų. Tačiau jo pastangos buvo veltui: netrukus pas jį į butą atvyko Kauno policijos vadas Antanas Žarskus su keliais voldemarininkais ir jį suėmė. Taip pat buvo suimtas ir vidaus reikalų ministras plk. Jonas Šlepetys. Po 24 val. prie komendantūros atvyko kelių leitenantų vadovaujama TDA bataliono kuopa norėdama pašalinti komendantą plk. J. Bobelį ir užimti komendantūrą. Perversmininkai mėgino versti komendantūros vartus ir paleido kelis šūvius. Tąsyk vokiečių patruliai net nepasirodė ir į šūvius nereagavo⁴¹.

Minima TDA bataliono kuopa – tai 3-ioji kuopa. Minėtiems veiksams vadovavo lt. J. Barzda. Kuopos kariams tąkart buvo paaiškinta tik tiek, kad einam „versti“⁴².

Buvęs tuo metu Laikinojoje vyriausybėje krašto apsaugos ministru div. gen. Stasys Raštikis savo atsiminimuose rašė: „[...] Tą naktį voldemarininkai, patraukę į savo pusę kai kuriuos Kauno lietuvių komendantūros jaunesnius karininkus ir kareivius, pakeitė komendantūros bataliono vadovybę, pašalino bataliono vadą pulkininką B[utkūną], jo vieton pastatydami mjr. Šimkų, apsupo lietuvių komendantūrą ir reikalavo, kad atsistatydintų pulkininkas J. Bobelis. Jam nesutikus to padaryti, sukilėliai paskyrė naują savo komendantą kapitoną Kviecinską. Tą naktį apie 3 val. 30 min. Pyragius paskambino man telefonu į butą ir sukilėlių vardu pareikalavo, kad aš įsakyčiau pulkininkui Bobeliui nesipriešinti ir perduoti komendanto pareigas kpt. Kviecinskui. Kada aš pradėjau griežčiau kalbėti su Pyragium, jis telefonu mane įspėjo, kad jie tai darą su vokiečių (Gestapo) pritarimu. Aš atmečiau Pyragiaus reikavimą. Kadangi buvo labai aišku, kad šis sukilimas buvo vokiečių Gestapo inspiruotas ir remiamas, reikėjo būtinai išvengti pačių lietuvių kraujo praliejimo, nes Gestapas tokio incidento tik ir laukė. Todėl reikėjo veikti labai atsargiai. Apie sukilimą aš tuoj pranešiau vokiečių karo komendantui generolui von Pohl. Ir jis buvo labai atsargus su visagaliu Gestapu ir patarė baigti incidentą be šūvių. Taip sukilimas ir buvo baigtas. Toliau už komendantūros ir jos bataliono sukilėliai šį kartą vis dėlto nediršo eiti. Kapitono Kviecinsko, kaip sukilėlių paskirto lietuvių komendanto, generolas von Pohl nepripažino ir su juo nebendravo, o buvusiam lietuvių komendantui pulkininkui Bobeliui gen. v. Pohl atsiuntė gražų padėkos raštą. Tai buvo gen. mjr. von Pohl delikatus protestas prieš Gestapo kombinacijas“⁴³.

Matyt, nuversti Laikinąją vyriausybę nebuvo itin siekta; gestapui tuomet pakako ir

to, kad vokiečių šalininkai perimtų į savo rankas lietuviškas karines struktūras.

Tuo pat po perversmo, liepos 24 d., naujasis Kauno komendantas kpt. S. Kviecinskas pasiskubino išleisti įsakymą Nr. 9 komendantūrai, skelbiantį: „§ 1. Voldemarininkų Organizacijos Tarybos nutarimu Pulkininkas BOBELIS Jurgis nuo š. m. liepos mėn. 24 d. iš Kauno Komendanto pareigų atleidžiamas.

§ 2. Voldemarininkų Organizacijos Tarybos nutarimu Kapitonas KVIECINSKAS Stasys skiriamas Kauno Komendantu.

§ 3. Šiandieną, 7.00 val. Kauno Komendanto pareigas eiti pradėjau.

§ 4. Ginklavimo skyriaus viršininkas Pulkininkas KALMANTAS Mykolas skiriamas Komendanto pavaduotoju, einant savo tiesiogines pareigas.

§ 5. T.D.A. Bataliono Vadą Pulkininką BUTKŪNĄ Andrių iš bataliono vado pareigų atleidžiu.

Pagrindas: Voldemarininkų Organizacijos Tarybos nutarimas.

§ 6. Majorą ŠIMKŲ Kazį skiriu T.D.A. Bataliono vadu pulko vado teisėmis*.

Pagrindas: V.O.T. nutarimas.

§ 7. Pulkininkui BUTKŪNUI Andriui Batalioną, ginklus ir turtą perduoti Majorui ŠIMKUI Kaziui, o pastarajam priimti“⁴⁴.

Perėmę vadovavimą Kauno karo komendantūrai ir TDA batalionui, voldemarininkai savo nuožiūra priimdavo į tarnybą karininkus, paaukštindavo juos pareigomis, o į atsakingas pareigas karininkai buvo skiriami su „Geležinio vilko“ rekomendacija. Antai „Geležinio vilko“ štabo viršininkas ltn. Ignas Taunys rekomendavo Kauno komendantui kpt. S. Kviecinskui priimti į tarnybą kpt. Praną Šopagą, pabrėždamas, kad pastarasis dar 1941 m. birželio 18 d. pabėgo iš Raudonosios armijos, nužudęs rusų bateri-

jos politruką. Su jo rekomendacija 5-ojo pagalbinės policijos tarnybos bataliono vadu buvo paskirtas mjr. Juozas Krikščiūnas, o pavaduotoju – mjr. Juozas Jurkūnas⁴⁵.

Kaip minėta, dauguma TDA bataliono jaunesniųjų karininkų buvo voldemarininkai arba jiems prijauciantys. Todėl verta pažymėti, kad be jau minėtų karininkų iki liepos 23 d. į tarnybą batalione dar buvo priimti:

ltn. Aleksas Grinius (nuo 1941 07 07) – paskirtas 3-iosios kuopos būrio vadu;

ltn. Aleksandras Stančikas (nuo 1941 07 07) – paskirtas 5-osios kuopos vado padėjėju;

ltn. Jonas Stankaitis (nuo 1941 07 05) – paskirtas 6-osios kuopos būrio vadu;

ltn. Pranas Zelba (nuo 1941 07 07) – paskirtas 6-osios kuopos būrio vadu;

jaun. ltn. Antanas Gecevičius (nuo 1941 07 21) – paskirtas 1-osios kuopos būrio vadu;

jaun. ltn. Vladas Goris (nuo 1941 06 29) – paskirtas 4-osios kuopos būrio vadu;

jaun. ltn. Juozas Grabauskas (nuo 1941 07 11) – paskirtas 2-osios kuopos būrio vadu;

jaun. ltn. Aleksas Maurušaitis (nuo 1941 07 12) – paskirtas 2-osios kuopos būrio vadu.

Fronto linijai slenkant tolyn į Rytus, vokiečiams reikėjo vis daugiau pajėgų, atliekančių pagalbines ginkluotos apsaugos ir kitas funkcijas fronto užnugaryje ir visoje okupuotoje teritorijoje. Didėjantis tokių dalinių poreikis diktavo būtinybę plėsti lietuviškųjų batalionų skaičių. Vykdydama vokiečių nurodymus, 1941 m. rugpjūčio mėnesį Kauno karo komendantūra pradėjo formuoti pagalbinės policijos tarnybos batalionus ir atskiras kuopas. TDA batalionas tapo jų formavimo baze.

Rugpjūčio 1 d. TDA batalionas buvo sukomplektuotas taip:

* Voldemarininkų paskirtas TDA bataliono vadu mjr. K. Šimkus iki sovietų okupacijos buvo karo aviacijos 2-osios bombonešių eskadrilės (4-oji eskadrilė) vadu; 1940 m. liepos 2 d. paleistas į atsargą.

Padalinys	Karininkai	Viršilos	Puskarininkiai	Grandiniai ir eiliniai	Jaun. ka- reiviai	Iš v i s o
Štabas	1	–	–	–	–	1
Rikiuotės skyrius	3	1	5	4	2	15
Ūkio skyrius	5	2	6	2	–	15
Sanitarijos komanda	2	1	4	5	–	12
Štabo komanda	2	–	9	5	7	23
1-oji kuopa	6	5	30	67	16	124
2-oji kuopa	6	2	27	50	25	110
3-ioji kuopa	6	3	33	67	16	125
4-oji kuopa	5	3	32	37	28	105
5-oji kuopa	6	5	23	49	17	100
6-oji kuopa	6	4	26	50	29	115
7-oji kuopa	5	2	11	10	–	28
Iš viso:	53					763* 46

Patvirtintiems etatams užimti trūko 1 karininko, 12 puskarininkių, 111 jaun. puskarininkių ir 225 eilinių⁴⁷.

Iki rugpjūčio 20 d. batalionas buvo visiškai suformuotas. Karių skaičius batalione išaugo iki 1031, tarp jų buvo 51 karininkas⁴⁸.

Nuo voldemarininkų įvykdyto perversmo iki šio laiko gerokai pakito bataliono karininkų sudėtis.

Vietoj perkelti į komendantūrą gen. št. mjr. A. Impulevičiaus bataliono vado pavaduotoju paskiriamas bataliono adjutantas kpt. N. Gasėnas, bataliono adjutantu – kvotų karininkas lt. A. Kemeklis, o kvotų karininku – 2-osios kuopos vado padėjėjas lt. J. Mituzas.

Bataliono ūkio viršininką kpt. J. Levina perkėlus į komendantūrą, ūkio viršininku paskiriamas buvęs iždininku kpt. S. Staniškis, o iždininku – buvęs 2-osios kuopos vadu kpt. A. Gaigalas.

Į tarnybą batalione priimta 11 naujų karininkų:

lt. Petras Aušiūra (1941 08 02) – paskirtas 1-osios kuopos vado padėjėju;

lt. Mykolas Dubinskas (1941 07 30) – paskirtas 6-osios kuopos būrio vadu;

lt. Juozas Krištaponis (1941 08 01) – paskirtas 2-osios kuopos vadu;

lt. Jonas Marcišauskas (1941 08 19) – paskirtas 2-osios kuopos būrio vadu;

lt. Jonas Raščius (1941 08 05) – paskirtas 4-osios kuopos būrio vadu;

* Taip dokumente. Turi būti 773.

jaun. ltn. Antanas Burbulis (1941 07 30) – paskirtas 5-osios kuopos būrio vadu;

jaun. ltn. Vincas Ašoklis (1941 07 29) – paskirtas 6-osios kuopos būrio vadu;

jaun. ltn. Vladas Bložė (1941 08 06) – paskirtas 4-osios kuopos būrio vadu;

jaun. ltn. Bronius Pauliukonis (1941 07 30) – paskirtas 3-iosios kuopos būrio vadu;

jaun. ltn. Petras Šniuolis (1941 08 04) – paskirtas 4-osios kuopos būrio vadu;

jaun. ltn. Kazys Trečiokas (1941 08 20) – paskirtas 4-osios kuopos būrio vadu.

Pažymėtina, jog beveik visi išvardyti karininkai – pasitraukę karo pradžioje iš Raudonosios armijos 29-ojo ŠTK.

Tuo pat metu iš tarnybos į atsargą atleisti 7 karininkai: leitenantai J. Abramavičius, S. Paulauskas, ltn. gyd. A. Narbutas, jaun. leitenantai V. Goris, P. Grigaliūnas, J. Janulevičius, J. Ralys. Dalis jų – nepanorėję būti masinių žudynių vykdytojais ar liudytojais, dalis – dėl voldemarininkų nepasitikėjimo jais.

Rugpjūčio 20-oji paminėta neatsitiktinai – nuo tos dienos pradėta performuoti ba-

talioną. Tačiau su tuo susiję darbai buvo pradėti gerokai anksčiau.

1941 m. rugpjūčio 6 d. vokiečių 11-ojo rezervinės policijos bataliono (RPB) vadas mjr. Franzas Lechthaleris raštu informavo lietuvių Kauno karo komendantą, kad Rytų krašto (Ostlando) karo vado įsakymu nuo liepos 30 d. jis perėmė vadovavimą Lietuvos darbo tarnybai ir visiems partizanų junginiams. F. Lechthaleris pareikalavo pasirūpinti, kad jo nurodymai ir įsakymai būtų besąlygiškai vykdomi. Šis jo nurodymas buvo paskelbtas įsakyme Nr. 18 Kauno miesto ir apskrities komendantūrai⁴⁹. Nuo to laiko vokiečių 11-ojo rezervinės policijos bataliono vadas tapo tiesioginiu lietuvių savisaugos dalinių viršininku. Iš minėto rašto matyti, kad būtinumo perorganizuoti ir perginkluoti lietuviškus dalinius klausimą jis su Kauno karo komendantu kpt. S. Kviecinsku jau buvo svarstęs.

Netrukus prasidėjo pertvarkymai. Jau kitą dieną Kauno karo komendantas gavo mjr. F. Lechthalerio tokio turinio nurodymą:

11-tas rezervinės policijos batalionas

Kaunas, 1941 m. rugpjūčio 7 d.

Lietuvių miesto komendantui ponui kapitonui Kviecinskui

Kaunas

Dėl pagalbinės policijos tarnybos batalionų

Prašau Jus iš dabar esančių 7 kuopų sudaryti 2 batalionus. Sutinku, kad ponas majoras Šimkus perimtų 1-mo, o ponas majoras Impulevičius – 2-ro bataliono vadovavimą.

Apie abiejų batalionų sudarymą prašau pranešti man.

Be to, prašau toliau uoliai dirbti Jūsų jau pradėtą savanorių verbavimo 3-čiam batalionui sudaryti darbą.

Lechthaler

Policijos majoras ir bataliono vadas⁵⁰

Vykdam šį nurodymą nuo rugpjūčio 7 d. TDA bataliono pavadinimas buvo pakeistas į Pagalbinės policijos tarnybos (toliau – PPT) batalioną⁵¹. Netrukus jis jau tapo 1-uoju pagalbinės policijos tarnybos batalionu.

2-ojo PPT bataliono formavimo pradžia

laikytina rugpjūčio 9 d., kai jo vadu buvo paskirtas gen. št. mjr. A. Impulevičius. Rugpjūčio 22 d. jis pranešė Kauno komendantui, kad rugpjūčio 20 d. 1-ojo PPT bataliono 1-oji ir 2-oji kuopos persikėlė į Šančius ir jis pradėjo joms vadovauti⁵². Netrukus batalioną papildė

atkelta iš 1-ojo PPT bataliono 6-oji kuopa, šiame batalione pavadinta 3-iaja kuopa.

Pirmajame įsakyme 2-ajam PPT batalionui buvo paskirti eiti pareigas atkelti iš 1-ojo PPT bataliono 17 karininkų ir 445 karių; jie įrašyti į šio bataliono sąrašus nuo 1941 m. rugpjūčio 25 d.⁵³

Iš 1-ojo PPT bataliono į 2-ąjį PPT batalioną buvo perkelti ir paskirti šie karininkai:

kpt. Povilas Pukys – bataliono adjutantu;
jaun. ltn. Petras Buinauskas – karininku vertėju;

ltn. Vladas Tamošiūnas – žinių karininku (rugpjūčio 28 d. paskirtas bataliono raštvedžiu);

ltn. Petras Aušiūra – 1-osios kuopos vado pavaduotoju;

jaun. ltn. Jonas Plungė – 1-osios kuopos I būrio vado;

jaun. ltn. Antanas Gecevičius – 1-osios kuopos III būrio vado;

ltn. Juozas Krištaponis – 2-osios kuopos vado;

jaun. ltn. Aleksas Maurušaitis – 2-osios kuopos I būrio vado;

ltn. Jonas Marcišauskas – 2-osios kuopos II būrio vado;

ltn. Jurgis Juodis – 2-osios kuopos III būrio vado;

jaun. ltn. Juozas Grabauskas – 2-osios kuopos IV būrio vado;

kpt. Juozas Ūselis – 3-iosios kuopos vado;

ltn. Jonas Klimavičius – 3-iosios kuopos vado pavaduotoju;

ltn. Mykolas Dubinskas – 3-iosios kuopos I būrio vado;

jaun. ltn. Pranas Zelba – 3-iosios kuopos II būrio vado;

jaun. ltn. Jonas Stankaitis – 3-iosios kuopos III būrio vado;

jaun. ltn. Vincas Ašoklis – 3-iosios kuopos IV būrio vado.

Rugpjūčio 15 d. pradėta formuoti 3-įjį PPT batalioną⁵⁴. Kitaip negu 2-asis PPT ba-

talionas, šis batalionas buvo formuojamas iš naujai priimamų į tarnybą karininkų, puskarininkų ir kareivių. Tokiu būdu buvo suformuotas bataliono štabas ir dvi kuopos. Trečiaja kuopa tapo rugsėjo 1 d. atkelta iš 1-ojo PPT bataliono 7-oji kuopa – ją TDA batalione formavo ir jos vadu buvo kpt. A. Švilpa⁵⁵. Tapęs 3-iojo bataliono vadu savo buvusią kuopą jis „pasiėmė su savimi“. Buvęs kuopos vado padėjėjas ltn. Antanas Gudelis dabar tapo kuopos vadu, būrio vadas ltn. Eliziejus Šlekys – kuopos vado padėjėju (spalio 24 d. perkeltas į 4-ąjį apsaugos (buvusį PPT) batalioną). Jaun. leitenantai Jonas Stelmokas, Jonas Rūkas ir Napoleonas Černius liko būrių vadais⁵⁶.

Taigi pradėjus formuoti PPT batalionus, buvęs TDA batalionas buvo išskirstytas: 3-ioji, 4-oji ir 5-oji kuopos paliktos 1-ajame PPT batalione, 1-oji, 2-oji ir 6-oji kuopos perkeltos į 2-ąjį PPT batalioną, o 7-oji kuopa perduota 3-iajam PPT batalionui.

Rugpjūčio 30 d. buvo pasirašytas pirmasis įsakymas 4-ajam pagalbinės policijos tarnybos batalionui (vadas kpt. Viktoras Klimavičius)⁵⁷, rugpjūčio 28 d. – 5-ajam batalionui (vadas kpt. Juozas Kriščiūnas)⁵⁸.

Be to, rugpjūčio pabaigoje 1-ojo PPT bataliono pagrindu buvo suformuota atskira autokuopa, kuri iš pradžių buvo pavaldi bataliono vadui, o nuo rugsėjo 20 d. perimta Kauno komendantūros pavalduman⁵⁹.

Tuo pat metu pradėta formuoti pagalbinės policijos tarnybos atskirąją transporto kuopą (vadas ltn. Klemensas Karosas). Rugsėjo antroje pusėje buvo įsakyta šios kuopos pagrindu suformuoti atskiras technikos ir statybos kuopas⁶⁰.

Taigi 1941 m. rugsėjo pabaigoje Kauno komendantūros žinioje buvo penki batalionai, trys atskiros kuopos (transporto, technikos, statybos), autokuopa ir muzikantų komanda.

Ostlando karo vado liepos 30 d. įsakymu visos lietuvių ginkluotosios pajėgos buvo

perduotos SS ir policijos vado Lietuvoje gen. mjr. Luciano Wysockio žinion⁶¹. Joms jis vadovavo per tvarkos policijos vadą prie SS ir policijos vado Lietuvoje. Juo nuo rugsėjo 14 d. buvo paskirtas policijos majoras A. Engelis⁶².

Rugsėjo 15 d. vokiečių tvarkos policijos vadas mjr. A. Engelis išleido įsakymą dėl policijos organizavimo ir jos tarnybos Lietuvos generalinėje srityje. Šiuo įsakymu jis paskelbė, kad vadovauja visiems tvarkos policijos reikams ir jam pavaldūs vokiečių policija, lietuvių policija ir savisaugos (pagalbinės policijos) daliniai⁶³. Tačiau netrukus buvo patikslinta, kad jo žinion pereina ne visi batalionai. Spalio 10 d. įsakyme Nr. 107 1-ajam batalionui paskelbtas 11-ojo rezervinės policijos bataliono vado mjr. F. Lechthalerio spalio 5 d. raštas Kauno komendantui, kad tvarkos policijos Rytų kraštui (Ostlandui) vado Rygoje parėdymu 1-asis, 2-asis ir 3-iasis apsaugos batalionai nuo spalio 5 d. pereina 11-ojo RPB vado priklausomybei, o 4-asis ir 5-asis apsaugos batalionai bei atskiros statybos, transporto ir technikos kuopos – tvarkos policijos Lietuvoje vado mjr. A. Engelio priklausomybei. Pusė autokuopos ir pusė muzikantų komandos buvo palikta mjr. F. Lechthalerio priklausomybėje, kita pusė perduota mjr. A. Engelio žinion⁶⁴.

Tame pačiame įsakyme buvo paskelbtas nurodymas pagalbinės policijos batalionus ir atskiras kuopas nuo spalio 8 d. vadinti apsaugos batalionais bei kuopomis. Be to, paskelbta, kad Kauno komendantas paskirtas ryšių karininku tarp 11-ojo RPB vado ir 1-ojo, 2-ojo ir 3-iojo apsaugos batalionų bei autokuopos ir muzikantų komandos.

Tai reiškė, kad Kauno karo komendantūra panaikinama, o jos funkcijos pavedamos ryšių karininko prie 11-ojo RPB vado štabui.

Norint parodyti, kaip toliau buvo panaudojamas 1-asis apsaugos batalionas (buvęs TDA batalionas), būtina apžvelgti bendrą lietuviškųjų dalinių padėtį.

Pirmosiomis karo dienomis, tuo metu, kai Kaune Lietuvos laikinosios vyriausybės sprendimu buvo pradėta formuoti Kauno karo komendantūrą, buvusiose dislokacijos vietose pradėjo rinktis buvusio Raudonosios armijos lietuviškojo 29-ojo šaulių teritorinio korpuso lietuviai kariai. Jie pavieniui, nedidelėmis grupėmis, padaliniais, net ištisiais batalionais ir pulkais rinkosi pagal buvusias korpuso dalis. Jiems vadovauti ėmėsi buvęs 259-ojo šaulių pulko vadas gen. št. plk. leitenantas Antanas Špokevičius. Jis pradėjo formuoti štabą Vilniuje, vadintą tai Vilniaus įgulos štabu, tai Lietuvių savisaugos štabu. Buvusio korpuso dalys grupavosi Vilniuje bei Varėnos, Pabradės ir Trakų rajonuose. Iki liepos 12 d. susirinko beveik 4700 žmonių, iš jų apie 500 karininkų ir 3690 puskarininkų ir kareivių, dar apie 500 žmonių išskirti iš pulkų įvairiems uždaviniams vykdyti⁶⁵. Nemaža lietuvių karių dalis dar buvo patekusi į vokiečių nelaisvę, dalis išsiskirstė po namus. Didžiausia grupuotė susirinko Vilniuje.

Prie Vilniaus štabo per trumpą laiką iš buvusio 29-ojo ŠTK dalių susibūrė lietuvių karinis junginys, keliskart didesnis ir daug geriau ginkluotas nei esantis Kauno karo komendantūros žinioje. Tačiau jo ryšys su Lietuvos laikinąja vyriausybe buvo labai silpnas, nes ši grupuotė atsidūrė kitos vermachto armijų grupės, veikusios Vilniaus–Minsko kryptimi, zonoje.

Iš pradžių vokiečiai gan palankiai žiūrėjo į tai, kad renkasi lietuvių kariai, nors ir nustatė jiems tam tikrus apribojimus. Be to, jiems tai buvo paranku, nes lietuviai ėmėsi atlikti pagalbines funkcijas. Tačiau būta ir prievartos. Pirmomis karo dienomis užėmę Varėnos poligoną, vokiečiai netruko pasinaudoti tuo, kad ten susitelkė gan didelė lietuvių karių grupuotė (57 karininkai bei 766 puskarininkiai ir kareiviai, Varėnos stovyklos viršininku buvo plk. inž. Stasys Birutis) iš buvusios 184-osios šaulių divizijos dalių, ir įsakė iš jų suformuoti lietuvių batalioną geležinkelio ap-

saugai. Jau birželio 29 d. batalionas, vadovaujamas kpt. Vinco Rusecko, išvyko vykdyti užduoties. Batalione buvo 27 karininkai ir 323 puskarininkiai ir kareiviai⁶⁶.

Lietuvių dalys vadinosi taip, kaip jos buvo vadinamos 29-ajame ŠTK. Lietuvių savisaugos dalinių štabas tuo metu rengė buvusių 29-ojo korpuso dalių ir dalinių per-

siorganizavimo planą, kuriuo buvo numatyta suformuoti keturis apsaugos pulkus ir vieną artilerijos pulką, artilerijos grupę bei inžinerijos ir ryšių batalionus. Buvo parengti ir šių dalių laikinieji etatai. Liepos 12 d. planas buvo patvirtintas. Persiorganizavimas turėjo būti baigtas iki liepos 16 d. ir atrodyti taip:

Dalių pavadinimas	Iš kurių buvusių dalių sudaroma	Apytikris karininkų ir karių skaičius	Vadas	Dislokacijos vieta
1 apsaugos pulkas	234, 259 šp*, 179 šd** ptdn*** ir 179 šd štabas	95 / 540	Gen. št. plk. ltn. GIEDRA Juozas	Buvusios 294 šp patalpos
2 apsaugos pulkas	294, 262 šp, 184 šd ptdn ir 184 šd štabas	68 / 570 (Plius išciga: 294 šp – 126 žm., 262 šp – 161 žm.)	Plk. leitenantas URBONAS Aleksandras	Buvusios 294 šp patalpos
3 apsaugos pulkas	297 šp ir Karo mokykla	84 / 460 (Plius išciga: 297 šp – 203 žm.)	Plk. leitenantas RAUDONIKIS Antanas	Buvusios 294 šp patalpos
4 apsaugos pulkas	Esantieji į šiaurę nuo Vilniaus daliniai	40 / 300	Plk. leitenantas STANULIS Vladas	Pabradė
5 apsaugos pulkas	Esantieji į pietus nuo Vilniaus daliniai	80 / 300	Majoras SPERAUSKAS Vladas	Trakai
Artilerijos pulkas	615, 616, 618 ir 619 ap**** ir visi zadn*****	65 / 71	Majoras NARAS Jonas	Didžioji ir Sierakausko g.
Artilerijos grupė	617 ap	25 / 150	Majoras JURKŠAS Leonardas	Lentvaris
Inžinerijos batalionas	Korpuso ir divizijų pionierių batalionai	27 / 400	Plk. leitenantas KAČIONIS Romas	Trakų gatvė
Ryšių batalionas	Korpuso ir divizijų ryšių batalionai ir 87 žv. batalionas	22 / 260	Plk. leitenantas BARUOLIS Jonas	Jėzuitų gatvė ⁶⁷

Suspėta tik persiformuoti: Vilniaus karo lauko komendantas (814-oji lauko komendantūra) liepos 14 d. pranešė gen. št. plk. ltn. A. Špokevičiui, kad visi buvę lietuviai kariai priklauso vokiečių komendantūrai, ir įsakė iš jų sudaryti tris batalionus po 800 žmonių, o likusius karius paleisti. Batalionai su štabu buvo pavadinti Vilniaus atstatymo tarnyba (VAT)⁶⁸.

SS ir policijos vado Lietuvoje L. Wysockio įsakymu nuo rugpjūčio 1 d. VAT buvo priskirta Vilniaus miesto tvarkos policijai kaip pagalbinė organizacija. Jos viršininku buvo patvirtintas gen. št. plk. ltn. A. Špo-

kevičius. Vadovauti tvarkos policijai ir pagalbinėms organizacijoms Vilniaus mieste ir srityje buvo paskirtas mjr. A. Engelis⁶⁹.

Liepos 31 d. paskelbtas pirmasis įsakymas Vilniaus atstatymo tarnybai, kuriame buvo deklaruoti VAT uždaviniai ir paskirti VAT štabo bei atskirų tarnybų pareigūnai⁷⁰. Tačiau pavadinimas „Vilniaus atstatymo tarnyba“ egzistavo neilgai – nuo rugpjūčio 1 d. ji buvo pavadinta Savisaugos tarnyba, jos vadu paliktas gen. št. plk. ltn. A. Špokevičius⁷¹.

Matyt, Vilniaus miesto ir srities tvarkos policijos vadas mjr. A. Engelis ir kaip pagalbinė

* šp – šaulių pulkas; ** šd – šaulių divizija; *** ptdn – prieštankinis divizionas; **** ap – artilerijos pulkas; ***** zadn – zenitinės artilerijos divizionas.

organizacija šiai policijai priklausančios Savi-
saugos tarnybos vadas gen. št. plk. ltn.
A. Špokevičius neblogai sutarė, nes nuo ru-
gsėjo 15 d. mjr. A. Engeliui pradėjus eiti vo-
kiečių tvarkos tarnybos prie SS ir policijos va-
do Lietuvoje pareigas, A. Špokevičius tuoj pat
buvo paskirtas Lietuvių savisaugos dalių (LSD)
vadu. Apčiuopiamų jo veiklos rezultatų jam
einant šias pareigas archyvų dokumentuose
neužfiksuota; gal dėl to, kad netrukus vėl pra-
sidėjo permainos.

Rugsėjo 29 d. gen. št. plk. ltn. A. Špoke-
vičius buvo iš Vilniaus iškviestas į Kauną ir
paskirtas Lietuvos apsaugos vadu. Šias parei-
gas jis pradėjo eiti nuo spalio 1 d. Tačiau, ma-
tyt, vokiečių buvo neapsižiūrėta – Lietuvos
apsaugos vado pareigos jiems pernelyg gražiai
skambėjo, ir spalio 15 d. pasirodė tvarkos po-
licijos vadovybės Lietuvoje įsakymas Nr. 1/41,
kuriuo gen. št. plk. ltn. A. Špokevičius paski-
riamas jau Lietuvos savisaugos dalių inspek-
toriumi⁷². Akivaizdu, kad tuo siekta parodyti,
jog lietuvių dalims įsakinės vokiečiai.

Prasidėjo pertvarkymai. Spalio 24 d. gen.
št. plk. ltn. A. Špokevičius pasirašė pirmąjį įsa-
kymą Lietuvos savisaugos dalims. Šiuo įsaky-
mu Lietuvos savisaugos daliniai dislokacijos

ir valdymo atžvilgiu buvo suskirstyti į keturias
apygardas – Vilniaus, Kauno, Šiaulių ir Pane-
vėžio. Taip pat buvo paskirti apygardų vadai ir
jų padėjėjai, o LSD inspektoriaus štabo
viršininku – gen. št. plk. Antanas Rėklaitis⁷³.

Kauno apygardos vadu buvo paskirtas
plk. Kazys Labutis, jo padėjėju – gen. št. plk.
ltn. Juozas Jankauskas⁷⁴. Kauno apygardai
buvo priskirti 4-asis ir 5-asis savisaugos ba-
talionai, atskiros transporto, technikos ir sta-
tybos kuopos, pusė autokuopos, Jonavos, Kė-
dainių, Marijampolės, Vilkaviškio, Lazdijų ir
Šakių savisaugos daliniai⁷⁵.

Kaip matyti, 1-asis, 2-asis ir 3-iasis ap-
saugos batalionai apygardai nebuvo priskir-
ti, o liko 11-ojo rezervinės policijos batalio-
no vado žinioje.

Panaikinus Kauno karo komendantūrą,
ryšių karininko štabas prie 11-ojo RPB va-
do vykdė ne tik šių batalionų, bet ir kitų Kau-
no komendantūros žinioje buvusių lietuviš-
kųjų dalinių karių, ginkluotės ir turto apskai-
tą, sprendė kitus klausimus. Dabar šias funk-
cijas turėjo perimti Kauno apygardos štabas.
Ryšių karininko štabo prie 11-ojo RPB va-
do duomenimis, apsaugos batalionų sudėtis
tuo metu buvo tokia:

*Apsaugos batalionų ir specialių kuopų
SUDĖTIES ŽINIOS*

1941 m. lapkričio 15 d.

Eil. Nr.	Dalies pavadinimas	Karininkų			Šaulių		
		Etat. skaičius	Akivaizd. skaičius	Trūksta	Etat. skaičius	Akivaizd. skaičius	Trūksta
1	I apsaugos batalionas	32	29	3	523	499	24
2	II „ „	–	3	–	–	9	–
3	III „ „	32	31	1	523	501	22
4	IV „ „	32	28	4	523	503	35
5	V „ „	–	–	–	–	–	–
6	Autokuopa	9	7	2	150	141	9
7	Transporto kuopa	8	3	5	150	41	109
8	Technikos kuopa	10	3	7	150	91	59
9	Statybos kuopa	8	6	2	150	142	8
10	Muzikantų komandos	1	1	–	62	53	9
	Viso	132	91*	24	2231	2070**	275

*1941 m. lapkričio mėn. 15 d.
Kaunas*

*Majoras (Bitinaičio parašas)
štabo viršininkas⁷⁶*

* Taip dokumente. Turi būti 121.

** Turi būti 1980.

11-ojo RPB vado nurodymu nuo gruodžio 5 d. ryšių karininko štabas prie šio bataliono buvo reorganizuotas į I Lietuvos apsaugos dalių (LAD) štabą prie 11-ojo RPB vado, o ryšių karininkas pavadintas I LAD vadu⁷⁷.

Prieš tai buvo pakeista vadovybė. Ryšių karininkas prie 11-ojo RPB vado mjr. S. Kviecinskas (pakeltas į majorus spalio 9 d. pirmojo generalinio tarėjo gen. Petro Kubiliūno aktu) nuo lapkričio 25 d. perėjo į tarnybą pas pirmąjį generalinį tarėją, o į jo vietą buvo paskirtas 1-ojo apsaugos bataliono vadas mjr. K. Šimkus⁷⁸. 1-ojo apsaugos bataliono vadu tapo buvęs pavaduotoju kpt. N. Gasėnas⁷⁹.

Nuo gruodžio 20 d. 1-asis, 2-asis ir 3-iasis apsaugos batalionai perėjo LSD inspektoriaus valdžion. 2-asis batalionas tapo 12-uoju, o 3-iasis – 11-uoju batalionu. Buvęs 1-asis apsaugos batalionas buvo pavadintas 13-uoju apsaugos batalionu⁸⁰.

Tai buvo jau ketvirtas buvusio TDA bataliono pavadinimas. Šis – 13-ojo bataliono – pavadinimas buvo paskutinis ir išliko iki pat karo pabaigos.

1-ąjį apsaugos batalioną pervardijus į LSD 13-ąjį batalioną, buvo patvirtinti nauji etatai. Tai buvo susiję su tuo, kad batalioną pradėta rengti operacijoms už Lietuvos ribų. Keli karininkai ir nedidelė dalis puskarininkių bei eilinių, panaikinus jų etatus, buvo perkelti į 2-ąjį batalioną⁸¹.

1942 m. kovo 11 d. 13-asis batalionas (14 karininkų ir 368 kariai) išvyko į Rytus⁸². Traukiniu atvykęs į Pskovo sr. Dedovičių miestelį, batalionas netrukus buvo išskirstytas į aplinkinius kaimus, jam pavesta sustabdyti ir paralyžiuoti partizanų veiksmus. Be to, batalionui buvo įsakyta saugoti geležinkelio liniją. 1-oji kuopa buvo dislokuota Kipino kaime, 2-oji – Zapoljės, 3-ioji – Dorožkino kaime. Štabas liko Dedovičiuose⁸³.

Susirėmimų su rusų partizanais buvo daug. Bene didžiausias mūšis įvyko gegužės 4 d. ties Dedovičiais. Tą dieną buvo sužeista

15 bataliono karių, tarp jų – bataliono vadas kpt. N. Gasėnas (jis buvo išvežtas gydyti į Vokietiją), būrio vadas jaun. ltn. Norbertas Jakubauskas. Sužeistas vrš. Simas Zaleckas kitą dieną mirė ligoninėje. Bataliono vado pareigas laikinai perėmė kpt. Juozas Truškauskas⁸⁴.

Šio mūšio metu buvo nukauta 15 partizanų⁸⁵.

Rugsėjo 13 d. bataliono vado pareigas pradėjo eiti gen. št. mjr. Ernestas Bliudnikas – buvęs 10-ojo savisaugos bataliono vadas, o kpt. J. Truškauskas rugsėjo 18 d. buvo perkeltas į 1-ąjį batalioną (paskirtas bataliono vadu). Vėliau (1943 m. gegužės mėn.) gen. št. mjr. E. Bliudniką pakeitė kpt. Jonas Semaška, buvęs 7-ojo savisaugos bataliono vadas.

Deja, dokumentų apie bataliono veiklą po to, kai jis buvo išsiųstas į Rusiją, Lietuvos archyvuose labai mažai. Pagrindinis šaltinis tėra buvusių bataliono karių baudžiamosios bylos.

13-asis batalionas Dedovičiuose buvo iki 1942 m. spalio, paskui jį perkėlė į Kalinino (dabar Tverės) srities Kriviščių kaimą. Ten batalionas kasė apkasus, statė įtvirtinimus. 1943 m. birželį batalionas buvo perkeltas į kitą vietą toje pačioje Kalinino srityje, ten dalis bataliono saugojo vokiečių komendantūrą, dalis – tiltus, kovojo su partizanais⁸⁶. Vėliau batalionas buvo perkeltas į Velikije Lukų srities Opočkos rajoną, kur tuo metu veikė stiprus partizanų būrys. Bataliono padaliniais ne kartą teko atremti jo išpuolius ir patiems organizuoti operacijas prieš jį. Atsakydamas į partizanų veiksmus, batalionas vykdė baudžiamąsias akcijas. Kur ir kada jas vykdyti, sprendė vokiečiai. Batalione vokiečių ryšių karininku, o faktiškai tikruoju bataliono viršininku buvo kpt. Gruško, jo padėjėju – ltn. Peteris Štimperis, o prie jų dar apie 7 vokiečių puskarininkius⁸⁷.

Kaip skelbia išrašas iš Ypatingosios valstybinės komisijos akto apie vokiečių nusikaltimus Velikije Lukų sr. Opočkos r. Matvejevo

apylinkėse, kur veikė 13-asis batalionas, buvo sušaudyti 38 žmonės, 10 išvežta į priverčiamuosius darbus; baudžiamoji komanda sunaikino 19 gyvenviečių, 347 namus, 3 mokyklas ir t. t. Taip pat buvo rekvizuoti gyvuliai ir naminiai paukščiai⁸⁸.

Tačiau vokiečių spaudimu vykdomos baudžiamosios akcijos neigiamai veikė bataliono karius, ypač aiškėjant, kad vokiečiai pralaimi karą. 1944 m. liepos mėnesį vokiečiai buvo priversti atsitraukti iš Pskovo srities. Kartu su fronto linija į Vakarus traukėsi ir 13-asis batalionas. Liepos 17 d. 2-oji kuopa (buvusi 3-ioji kuopa, nes 1944 m. pavasarį 2-oji kuopa buvo įjungta į 1-osios kuopos sudėtį, 3-ioji kuopa pavadinta 2-ąja kuopa, o 3-ioji kuopa tapo ltn. Petro Mikelinso vadovaujama kuopa iš 1-ojo bataliono sudėties, veikusi Pskovo srityje atskiros kuopos teisėmis, papildyta iš ten pat veikusio 5-ojo bataliono likučių) atsiskyrė nuo bataliono Latvijos teritorijoje ir traukėsi Šiaulių link. Raudonajai armijai pralaužus vokiečių gynybą ties Šiauliais, dalis karių išsibėgiojo, o kita dalis atsitraukė Telšių link. Kuopos likučiai (apie 30 vyrų), vadovaujami kuopos vado ltn. J. Šimaičio, 1944 m. rugsėjo 8 d. įsiliejo į Tėvynės apsaugos rinktinę ir buvo paskirti į 2-ąjį pulką. Po Sedos kautynių kuopos likučiai atsitraukė prie Baltijos jūros⁸⁹.

Traukdamasis batalionas dalyvavo susirėmimuose ir su Raudonosios armijos daliniais. Prie Lietuvos–Latvijos sienos, apie Telšius, batalionas buvo išblaškytas: dalis jo atsitraukė Klaipėdos link, dalis – į Latviją. Atsitraukusi į Klaipėdą bataliono dalis vėliau traukėsi su vokiečiais į Vokietiją.

1944 m. rudenį Juodkrantėje išblaškytas 13-asis batalionas vėl buvo surinktas ir pasiųstas į Kuršo frontą, ten saugojo pakrantes ir vykdė kitas užduotis. 1944 m. pabaigoje–1945 m. pradžioje batalionas buvo papildomas lietuviais karininkais, puskarininkiais ir eiliniaus, vienaip ar kitaip patekusiais į Vokietiją, daugiausia iš Drezdno.

1945 m. vasario mėnesį į bataliono sudėtį buvo įjungta 5-ojo bataliono 3-ioji kuopa ir pavadinta 4-ąja kuopa (kuopos vadas – ltn. V. Prapuolenis).

Vokietijai kapituliuojant, 1945 m. gegužės 8 d. batalionas kartu su buvusiomis Kuršo grupuotėse vokiečių dalimis pateko į sovietų nelaisvę. Tik nedaugelis bataliono karių ryžosi išvengti nelaisvės pabėgdami vokiečių kapituliacijos išvakarėse. Tarp jų – bataliono vadas mjr. J. Semaška ir keli jo bendražygiai. Naktį jiems pavyko pereiti fronto liniją ir grįžti į Lietuvą. Pasiekęs Telšius, mjr. J. Semaška kurį laiką slapstėsi, vėliau, susisiekęs su partizanaus, įstojo į jų gretas ir tapo Žemaičių legiono vadu⁹⁰.

Dauguma bataliono karių pateko į belaisvių stovyklą, vadinamąją filtracijos-profilaktikos lagerį Nr. 0329. Daug iš jų vėliau buvo suimti, vieni sušaudyti, kiti nuteisti ir išsiųsti į lagerius, nes lietuvių tarnybą saviugos daliniuose sovietų saugumas traktavo kaip tėvynės išdavimą. Pavyzdžiui, 1946 m. vasarą buvo suimti 27 lietuviai kariai, tarp jų trys karininkai – kpt. Zigmas Šliavas ir leitenantai Bronius Pauliukonis ir Viktoras Prapuolenis. 1946 m. gruodžio 13–20 d. Marijampolėje 6-osios armijos karo tribunolas nuteisė sušaudyti ltn. B. Pauliukonį, puskarininkius ir eilinius Kazį Mickevičių, Antaną Kankevičių, Vincą Sinkevičių; keturiems kariams „atseikėta“ po 25 m., likusiems skirta po 10 m. lagerio⁹¹.

Vertas dėmesio 2-osios kuopos būrio vado jaun. ltn. Petro Rusteikos likimas. Vokietijai kapituliuojant, 1945 m. gegužės 8 d. Kurše jis buvo paimtas į rusų nelaisvę ir kartu su kitais laikomas Latvijoje, karo belaisvių stovykloje Nr. 7959. 1949 m. liepos 21 d. buvo suimtas, nuo liepos 28 d. kalintas Rygos centriniame kalėjime Nr. 1. 1949 m. gruodžio 12 d. buvo paskelbtas Latvijos SSR MVD karo tribunolo nuosprendis – 25 m. lagerio. Netrukus, gruodžio 13 d., jis parašė skundą dėl nuosprendžio, kad nuteistas už tėvynės

išdavimą neteisėtai, nes jis nuo 1944 m. esąs Vokietijos pilietis, be to, karo belaisvis. Skundas buvo atmestas. 1950 m. sausio 7 d. P. Rus-teika mirė Rygos kalėjime. Mirties priežastys neaiškios.

IŠVADOS

Tautinio darbo apsaugos (TDA) batalionas – vienintelis lietuviškas dalinys, suformuotas Vokietijos–SSRS karo pradžioje ir veikęs iki karo pabaigos. Per visą karo laikotarpį keitėsi tik bataliono pavadinimas: 1941 m. rugpjūčio 7 d. batalionas pavadintas 1-uoju pagalbinės policijos tarnybos batalionu, spalio 8 d. – 1-uoju apsaugos batalionu, gruodžio 20 d. – 13-uoju apsaugos (vėliau vadintas savisaugos) batalionu. 1945 m. gegužės 8 d., Vokietijai paskelbus kapituliaciją, batalionas kartu su vokiečių Kuršo grupuote beveik visas pateko į rusų nelaisvę.

Batalioną formavo Lietuvos laikinosios vyriausybės įsteigta Kauno karo komendantūra. Jis pradėtas formuoti 1941 m. birželio 28 d., vokiečiams įsakius nedelsiant nuginkluoti ir paleisti lietuvių sukilėlių, dar vadintų partizana, būrius. Batalionas buvo formuojamas iš savanorių.

Tikėtasi, kad TDA batalionas taps atkuriamos Lietuvos kariuomenės užuomazga, tačiau vokiečiai tuoj pat jį panaudojo savo tikslams, ir per visą karo laikotarpį batalionas buvo visiškai priklausomas nuo vokiečių.

Dar prieš pradėdami karą su SSRS vokiečiai buvo parengę sovietinių ir partinių aktyvistų, žydų ir kitų naciams neįtinkančių žmonių masinio naikinimo planus. Tuo tikslu specialiai buvo sudarytos operatyvinės grupės, o jose – operatyviniai būriai.

Masinio naikinimo akcijos Lietuvoje pradėtos vos tik vokiečių kariuomenei įžengus į jos teritoriją. Į Kauną operatyvinis būrys 3/A atvyko 1941 m. liepos 2 d. ir jau liepos 4 d. buvo pradėtos planingos organizuotos

žudynės. Tą dieną VII forte buvo sušaudyti 463 žydai ir žydės. Šią akciją operatyvinio būrio 3/A vadovybės įsakymu vykdė TDA batalionas. Šaudymui buvo skirtos 1-oji ir 3-ioji kuopos. Po to vyko kitos akcijos. Vėliau vokiečiai masinių žudynių procesą „patobulino“: stambaus masto akcijose Kauno fortuose dalyvaudavo beveik visas batalionas, o į tolimesnes vietas vykdavo daugiausia 3-iosios kuopos kariai. Ši kuopa buvo priskirta prie operatyviniame būryje 3/A suorganizuoto skrajojančio būrio, specialiai skirto masinio naikinimo akcijoms vykdyti.

Atsakyti į klausimą, kodėl būtent batalionas buvo panaudotas žudynėms vykdyti, vargu ar įmanoma, nes apie tai išlikusių dokumentų labai mažai. Lietuviams šis klausimas labai skaudus. Kažin ar tai išsiaiškins ir istorikai. Kita vertus, Vilniuje ir jo apylinkėse taip pat vyko panašios akcijos, tačiau ten formuojami iš buvusio 29-ojo ŠTK lietuvių karių daliniai buvo panaudoti tik pagalbinėms funkcijoms. Todėl, matyt, daugiau svarstytinas klausimas, kodėl nebuvo ryžtingai pasipriešinta tokiam žingsniui. Bent jau to nematyti iš Lietuvos archyvuose išlikusių dokumentų. Priežastys gali būti kelios.

Pirma, lietuviams buvo gerai žinoma nacių politika žydų klausimu, be to, ir tarp lietuvių buvo gan stiprios antisemitinės nuotaikos.

Kita vertus, pirmosios sovietų okupacijos metu buvo patirta daug smurto ir prievartos; tai sukėlė tautos neapykantą okupantams, ypač po birželio 14–16 d. sovietų įvykdytos masinės Lietuvos gyventojų deportacijos. Tarp TDA bataliono karininkų absoliuti dauguma irgi buvo vienaip ar kitaip nukentėjusi sovietų okupacijos metu, dalis jų patyrė sovietinio kalėjimo žiaurumus. Matyt, nemažą poveikį bataliono kariams turėjo ir kai kur pačių lietuvių iniciatyva panaudotas smurtas prieš žydus prasidėjus karui.

Reikėtų vertinti ir aplinkybes. Vokietijai užpuolus SSRS, „nenugalimoji“ Raudonoji

armija buvo priversta taip greitai trauktis, kad fronto linijai persiristi per Lietuvos teritoriją į Rytus neprireikė nė savaitės. Matydami paniškai atsitraukiančius raudonarmiečius ir lygindami rusų ir vokiečių kariuomenes, lietuviai įtikėjo *vermachto* pranašumu, taigi ir besąlygiškai vykdė vokiečių nurodymus.

Kuopos ir būriai žudynėse dalyvavo vadovaujami jų vadų. Tačiau batalioną formavo Kauno karo komendantūra ir jai jis buvo pavaldus (bent jau taip privalėjo būti). Ar buvo taip iš tikrųjų?

„[...] Kauno karo komendantas plk. J. Bobelis, savo nuožiūra ir pasikliaudamas tik savimi, nuvyko į IX fortą ir išlaisvino ten laikytas žydų moteris, vaikus, Lietuvos kariuomenėje tarnavusius ir dar kelis žydus. Tačiau žudynių nutraukti negalėjo, nes žmonių naikinimas buvo bendrojo Vokietijos nacių plano dalis. [...]“⁹² Atrodytų, kad vadovybė priešinosi, o batalionas, gal ir ne visi jo kariai, šaudė. Galbūt priešinimasis tam ir buvo svarbiausia priežastis, dėl kurios voldemarininkai liepos 23 d. naktį į 24-ąją įvykdė perversmą. Teigiama, kad šio gestapo inspiruoto perversmo tikslas buvo nuversiti Lietuvos laikinąją vyriausybę. Tačiau vokiečiai ir taip jos nepripažino ir ją ignoravo, tad ir versti ją nebuvo prasmės. Pasitenkinta tuo, kad buvo pašalintas tik Kauno karo komendantas, TDA bataliono vadas, vidaus reikalų ministras, Policijos departamento direktorius ir kt., t. y. tie pareigūnai, kurie, gestapo nuomone, trukdė vykdyti nacių politiką. Nušalintųjų pareigas perėmė voldemarininkai.

Nemaža dalis voldemarininkų palaikė nacių politiką žydų klausimu. Jų atkurto „Geležinio vilko“, kuris organizavo perversmą, štabo viršininkas ats. lt. Ignas Taunys atvirai pritarė rasizmui: „[...] Kada šiandien eina kova už arijų rasės egzistenciją ir laimingesnį rytojų, nepakanka mums vien siauro tautinio patriotizmo: mes turime tapti ir

rasės patriotais, turime įgyti rasinę sąmonę, bendrą visų arijų tautų šeimai, kuriai priklausome ir mes. [...] Ir mūsų savanorių batalionai į šią kovą jau įsijungė [...]“⁹³

Dauguma bataliono jaunesniųjų karininkų buvo voldemarininkai arba jiems prijauciantys ir aktyviai dalyvavo perversme. 3-iosios kuopos vadas lt. J. Barzda naktį pakėlė kuopą ir nuvedė ją prie komendantūros „versti“ savo vadus. Kaip minėta, ta pati 3-ioji kuopa buvo priskirta prie SS skrajojančio būrio, skirto masinėms žudynėms vykdyti.

Batalionas buvo formuojamas iš septynių kuopų. Artėta prie pulko dydžio, tačiau manyti, kad jį formuoti nesiekta, tik buvo sudaromos sąlygos formuoti kitus atskirus batalionus. Išskyrus iš bataliono tris kuopas buvo suformuotas 2-asis Pagalbinės policijos tarnybos (PPT) batalionas. Šio bataliono vadovybę irgi sudarė buvusio TDA bataliono karininkai.

Akivaizdu, kad dar formuojant 2-ąjį PPT batalioną buvo numatyta panaudoti jį specialioms akcijoms. Šiam batalionui buvo perduota 1-oji kuopa, turėjusi masinių žudynių „patirtį“ VII forte. Bataliono vado pavaduotoju paskirtas lt. J. Barzda, buvęs „specialios paskirties“ 3-iosios kuopos vadu. Tai patvirtina 2-ojo PPT bataliono (vėliau 2-ojo apsaugos bataliono, o nuo 1941 m. gruodžio – 12-ojo bataliono) veikla tiek Kaune, tiek nuo 1941 m. spalio pradžios Minske ir jo apylinkėse.

Panaikinus Kauno karo komendantūrą, iš jos buvo sudarytas ryšių karininko prie vokiečių 11-ojo rezervinės policijos bataliono (RPB) vado štabas, kuris perėmė ir buvusios komendantūros funkcijas. 11-asis RPB turėjo kovoti su raudonaisiais partizais ir vykdyti masines žudynes. TDA bataliono atžalos – 1-asis, 2-asis ir 3-iasis PPT batalionai – buvo išskirti į atskirą grupuotę, pavaldžią šio bataliono vadui. Kai lietuviškieji daliniai buvo priskirti tvarkos policijos Lietuvoje vadui, minėti batalionai išli-

ko 11-ojo RPB vado žinioje iki 1941 m. gruodžio mėnesio.

1941 m. pabaigoje batalionas, jau pavadintas 13-uoju batalionu, buvo rengiamas siųsti į Rytus. 1942 m. kovo mėnesį batalionas išvyko į Pskovo srities Dedovičių miestelį, ten jis kovėsi su rusų partizanais, saugojo geležinkelį, vykdė baudžiamąsias akcijas ir kitas užduotis. Nuo šiolei batalionas buvo naudojamas vien vokiečių nuožiūra. Jis tik formaliai priklausė tvarkos policijos Lietuvoje vadui (per LSD inspektorių gen. št. plk. lt. A. Špokevičių).

Ilgą laiką veikęs Pskovo, Kalinino (dabar Tverė) ir Velikije Lukų srityse batalionas artėjant fronto linijai ėmė kriksti.

Traukdamasis kartu su vokiečiais Latvi-

jos link batalionas buvo įjungtas į vokiečių kariuomenės Kuršo grupuotę. 1945 m. gegužės 8 d. Vokietijai kapituljavus, beveik visas batalionas pateko į rusų nelaisvę. Daugelis iš patekusiųjų į nelaisvę vėliau buvo nuteisti kaip tėvynės išdavikai.

Po karo sovietinės represinės struktūros ilgai persekiojo buvusius bataliono karius, ypač tuos, kurie prisidėjo prie masinių žudynių. Nemaža dalis suimtųjų buvo sušaudyta. Paskutinis buvo sušaudytas buvęs TDA bataliono 1-osios kuopos būrio vadas, vėliau 2-ojo PPT bataliono (12-ojo bataliono) būrio vadas jaun. lt. Jonas Mečys Plungė (suimtas 1979 m. sausio 9 d., liepos 23 d. nuteistas mirties bausme). Nuosprendis jam įvykdytas 1979 m. rugsėjo 28 d. Minske.

Nuorodos

¹ A. Gražiūnas, *Lietuva dviejų okupacijų replėse 1940–1944*, Vilnius, 1996, p. 114.

² Ibid., p. 113.

³ Lietuvos centrinis valstybės archyvas (toliau – LCVA), f. R-1444, ap. 2, b. 1, l. 1–2.

⁴ Ibid., ap. 1, b. 18, l. 15.

⁵ Ibid., b. 19, l. 7.

⁶ Ibid., l. 11.

⁷ Ibid., b. 8, l. 25.

⁸ Ibid., l. 28.

⁹ Ibid., l. 35.

¹⁰ Uždaviniai Kauno karo komendantūros parciegūnams, ibid., ap. 2, b. 1, l. 4.

¹¹ Žr.: A. Gražiūnas, op. cit., p. 40.

¹² Ibid., p. 45.

¹³ Karininkų, užsiregistravusių komendantūroje, sąrašas, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 9, l. 95–98.

¹⁴ Ibid., ap. 2, b. 1a, t. 2, l. 152.

¹⁵ Įsakymas Nr. 2 Kauno karo komendantūros Tautos darbo apsaugos batalionui, 1941 m. liepos 3 d., ibid., ap. 1, b. 1, l. 17.

¹⁶ Tautos darbo apsaugos batalionui įsakymas Nr. 7, 1941 m. liepos 7 d., ibid., ap. 2, b. 1a, l. 6–12.

¹⁷ TDA batalionui įsakymas Nr. 3, 1941 m. liepos 3 d., ibid., b. 1a, t. 2, l. 153.

¹⁸ A. Impulevičiaus ir kt. baudžiamoji byla, Lietuvos ypatingasis archyvas (toliau – LYA), baudžiamoji byla Nr. 47386/3, t. 3, l. 2.

¹⁹ Įsakymai batalionui, LCVA, f. R-1444, ap. 2, b. 1a, l. 2, 27, 47.

²⁰ Tautos darbo apsaugos batalionui įsakymas Nr. 3, 1941 m. liepos 3 d., ibid., b. 1a, t. 2, l. 153.

²¹ Žr.: A. Bubnys, *Vokiečių okupuota Lietuva (1941–1944)*, Vilnius, 1998, p. 197–199.

²² Ibid., p. 77.

²³ Ibid., p. 77, 78.

²⁴ Apibendrinančios žinios apie baudžiamuosius veiksmus, atliktus iki 1941 m. gruodžio 1 d. baudžiamosios komandos Nr. 3 zonoje. 3/A operatyvinės grupės vado slapta ataskaita, 1941 m. gruodžio 1 d., LYA, J. M. Plungės baudžiamoji byla Nr. 47745/3, t. 3, l. 138.

²⁵ Šaltinis – Ereignismeldung Nr. 14, 1941 07 06, Bundes Archiv, Koblenz Signature R58/214, Potsdam.

²⁶ A. Gražiūnas, op. cit., p. 96.

²⁷ A. Bubnys, op. cit., p. 200.

²⁸ Ibid., p. 112.

²⁹ TDA batalionui įsakymas Nr. 11, 1941 m. liepos 11 d., LCVA, f. R-1444, ap. 2, b. 1a, t. 1, l. 17–19.

³⁰ Tautos darbo apsaugos batalionui įsakymas Nr. 14, 1941 m. liepos 14 d., ibid., b. 1a, t. 1, l. 22.

³¹ Ibid., l. 13, 52.

³² Ibid., l. 22.

³³ Apibendrinančios žinios apie baudžiamuosius veiksmus, atliktus iki 1941 m. gruodžio 1 d. baudžiamosios komandos Nr. 3 zonoje, 1941 m. gruodžio 1 d., LYA, J. M. Plungės baudžiamoji byla Nr. 47745/3, t. 3, l. 147.

³⁴ Ibid., P. Matiuko ir kt. baudžiamoji byla Nr. 47337/3.

³⁵ *Į laisvę*, 1955, Nr. 7, p. 21–22.

³⁶ A. Gražiūnas, op. cit., p. 158.

³⁷ Ibid., p. 156.

³⁸ Ibid., p. 162.

- ³⁹ Ibid., p. 163.
- ⁴⁰ Ibid.
- ⁴¹ Ibid., p. 164.
- ⁴² LYA, P. Matiuko ir kt. baudžiamoji byla Nr. 47337, t. 5, l. 234.
- ⁴³ S. Raštikis, *Kovose dėl Lietuvos*, Vilnius, 1990, p. 301, 302.
- ⁴⁴ Tautos darbo apsaugos batalionui įsakymas Nr. 26, 1941 m. liepos 24 d., LCVA, f. R-1444, ap. 2, b. 1a, l. 39.
- ⁴⁵ Istorinė pažyma apie lietuvių savisaugos policijos batalionų veiklą, sudaryta LTSR VRM centriniame valstybiniame archyve, LYA, P. Matiuko ir kt. baudžiamoji byla, Nr. 47337/3, t. 2, l. 471–474.
- ⁴⁶ TDA bataliono sudėties žinios, 1941 m. rugpjūčio 1 d., LCVA, f. R-1444, ap. 2, b. 5, l. 1.
- ⁴⁷ Ibid., l. 2.
- ⁴⁸ Bataliono sudėties žinios, 1941 m. rugpjūčio 20 d., ibid., l. 4.
- ⁴⁹ Ibid., b. 17, l. 68.
- ⁵⁰ 11-ojo rezervinės policijos bataliono vado raštas lietuvių miesto komendantui kpt. S. Kvičinskui, 1941 m. rugpjūčio 7 d., *Masinės žudynės Lietuvoje (1941–1944)*, Vilnius, 1965, d. 1, p. 73–74.
- ⁵¹ LCVA, f. R-1444, ap. 2, b. 17, l. 68.
- ⁵² II PPT bataliono vado raportas Kauno komendantūrai, ibid., ap. 1, b. 18, l. 176.
- ⁵³ Ibid., b. 3, l. 129.
- ⁵⁴ Įsakymas Nr. 1 III Pagalbinės policijos tarnybos batalionui, 1941 m. rugpjūčio 15 d., ibid., l. 44.
- ⁵⁵ Įsakymas Nr. 4 III PPT batalionui, 1941 m. rugsėjo 1 d., ibid., l. 49.
- ⁵⁶ Įsakymai III PPT batalionui Nr. 4 (1941 m. rugsėjo 1 d.) ir Nr. 10 (1941 m. rugsėjo 15 d.), ibid., l. 49, 55.
- ⁵⁷ Ibid., ap. 2, b. 10, t. 2, l. 255.
- ⁵⁸ Ibid., ap. 1, b. 3, l. 235.
- ⁵⁹ Kauno komendantūrai įsakymas Nr. 35, ibid., ap. 2, b. 1a, t. 1, l. 123.
- ⁶⁰ Ibid., b. 1a, t. 2, l. 234, 244.
- ⁶¹ A. Bubnys, op. cit., p. 113.
- ⁶² P. Stankeras, *Lietuvių policija 1941–1944 metais*, Vilnius, 1998, p. 221.
- ⁶³ A. Bubnys, op. cit., p. 114.
- ⁶⁴ 1-ajam PPT batalionui įsakymas Nr. 107, 1941 m. spalio 10 d., LCVA, f. R-1444, ap. 2, b. 17, l. 146.
- ⁶⁵ Ibid., f. R-660, ap. 2, b. 266, l. 2.
- ⁶⁶ Varėnos stovyklos viršininko plk. inž. S. Biručio raportas krašto apsaugos ministrui, 1941 m. birželio 30 d., ibid., f. R-1444, ap. 1, b. 4, l. 28.
- ⁶⁷ Ibid., f. R-660, ap. 2, b. 266, l. 2.
- ⁶⁸ Ibid., b. 3, l. 28–31.
- ⁶⁹ Vilniaus atstatymo tarnybai įsakymas Nr. 2, 1941 m. rugpjūčio 2 d., ibid., b. 261, l. 152.
- ⁷⁰ Vilniaus atstatymo tarnybai įsakymas Nr. 1, 1941 m. liepos 31 d., ibid., l. 153–155.
- ⁷¹ Savisaugos tarnybos dalims įsakymas Nr. 3, 1941 m. rugpjūčio 11 d., ibid., l. 150.
- ⁷² Lietuvos savisaugos dalims įsakymas Nr. 1, 1941 m. spalio 24 d., ibid., f. R-1444, ap. 1, b. 3, l. 109.
- ⁷³ Ibid.
- ⁷⁴ Ibid.
- ⁷⁵ Kauno apygardos savisaugos daliniams įsakymas Nr. 1, 1941 m. lapkričio 3 d., ibid., l. 110–111.
- ⁷⁶ Ibid., b. 4, l. 245.
- ⁷⁷ 3-ajam apsaugos batalionui įsakymas Nr. 92, 1941 m. gruodžio 10 d., ibid., b. 1, l. 363.
- ⁷⁸ 3-ajam apsaugos batalionui įsakymas Nr. 78, 1941 m. lapkričio 26 d., ibid., l. 376.
- ⁷⁹ 1-ajam apsaugos batalionui įsakymas Nr. 154, 1941 m. lapkričio 25 d. ibid., ap. 2, b. 1a, t. 2, l. 202.
- ⁸⁰ 1-ajam apsaugos batalionui įsakymas Nr. 180, 1941 m. gruodžio 23 d., ibid., ap. 1, b. 1, l. 331.
- ⁸¹ LCVA, f. R-663, ap. 1, b. 1, l. 74.
- ⁸² Ryšių karininko prie 13-ojo bataliono pranešimas apie veiklą 1942 m. kovo 11–31 d., ibid., f. R-659, ap. 1, b. 1, l. (?).
- ⁸³ N. Jakubausko apklausos protokolas, 1961 m. lapkričio 25 d., LYA, P. Matiuko ir kt. baudžiamoji byla Nr. 47337/3, t. 7, l. 38.
- ⁸⁴ Kauno apygardai įsakymas Nr. 32, 1942 m. gegužės 30 d., LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 20, l. 101.
- ⁸⁵ Kaltinamoji išvada pagal bylą Nr. 838, LYA, P. Matiuko baudžiamoji byla Nr. 47337/3, t. 5, l. 88.
- ⁸⁶ A. Šturo apklausos protokolas, 1946 m., ibid., t. 10, l. 128–129.
- ⁸⁷ P. Rusteikos apklausos protokolas, 1949 m. balandžio 4 d., ibid., P. Rusteikos baudžiamoji byla Nr. 46910, l. 14.
- ⁸⁸ Ibid.
- ⁸⁹ P. Zelionkos apklausos protokolas, 1968 m. gruodžio 8 d., ibid., baudžiamoji byla Nr. 47588/3, t. 2, l. 227–236.
- ⁹⁰ V. Ašmenskas, *Generolas Vėtra*, Vilnius, 1997, p. 323–324.
- ⁹¹ LYA, P. Matiuko ir kt. baudžiamoji byla Nr. 47337/3, t. 5, l. 111.
- ⁹² A. Gražiūnas, op. cit., p. 97.
- ⁹³ *Panevėžietis*, 1941, lapkričio 21, Nr. 19; *Masinės žudynės Lietuvoje (1941–1944)*, d. 1, p. 54.

PRIEDAI

**TAUTINIO DARBO APSAUGOS
BATALIONO (1-OJO PAGALBINĖS
POLICIJOS TARNYBOS BATALIONO;
1-OJO APSAUGOS BATALIONO;
13-OJO SAVISAUGOS BATALIONO)
KARININKAI**

Abramavičius Julius, leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje 9-ojo pėstininkų pulko 1-osios šaulių kuopos būrio vadas; 1940 09 24 paskirtas 215-ojo šaulių pulko štabo viršininko padėjėju; 1940 m. pab. paleistas į atsargą; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 4-osios kuopos vado padėjėju; 1941 07 31 paleistas iš tarnybos.

Aleksa Jonas, kapitonas – sovietų okupacijos pradžioje 5-ojo pėstininkų pulko II būrio adjutantas; 1940 09 24 paskirtas 262-ojo šaulių pulko kuopos vado; vėliau perkeltas į 294-ąją šaulių pulką; kilus Vokietijos–SSRS karui pasitraukė iš Raudonosios armijos, likusiam Lietuvoje 294-ajame pulke nuo 1941 06 27 laikinai ėjo štabo viršininko pareigas; nuo 1941 07 12 – 2-ojo apsaugos pulko karininkas; 1941 07 25 paleistas neribotų atostogų; nuo 1943 01 01 – 13-ojo bataliono policijos kapitonas.

Armonas Bronius, kapitonas – sovietų okupacijos pradžioje karo aviacijos 6-osios eskadrilės karo lakūnas; 1940 12 01 paleistas į atsargą; 13-ojo bataliono 1-osios kuopos vadas; po karo gyv. JAV.

Ašoklis Vincas, [ats.] jaun. leitenantas – 1941 07 29 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, paskirtas 6-osios kuopos būrio vado; 1941 08 25 perkeltas į 2-ąją PPT batalioną, paskirtas 3-osios kuopos IV būrio vado; 1943 01 01 jam suteiktas policijos vyr. leitenanto laipsnis.

Aušūra Petras, leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje Karo technikos valdybos tiekimo skyriaus raštvedys, 1941 08 02 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, paskirtas 1-osios kuopos vado padėjėju; 1941 08 25 perkeltas į 2-ąją PPT batalioną, paskirtas 1-osios kuopos vado pavaduotoju; 1941 10 06 perkeltas į PPT statybos batalioną, paskirtas raštvedžiu; vėliau perkeltas į 9-E batalioną; nuo 1943 01 01 – policijos kapitonas.

Barzda Juozas, leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje 2-ojo pėstininkų pulko 2-osios kulkos-

vaidžių kuopos būrio vadas; 1940 07 24 perkeltas į 9-ąją pėstininkų pulką; 1940 09 24 paskirtas 179-osios šaulių divizijos žvalgybos bataliono būrio vado; 1940 m. pab. paleistas į atsargą; gyveno Kaune, dirbo universiteto ūkio dalies vedėjo padėjėju; kilus Vokietijos–SSRS karui universiteto bendrabutyje organizavo sukilėlių būrį iš studentų; 1941 06 28 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 3-osios kuopos vado; nuo 1941 m. liepos vokiečių įpainiotas į masines žydų žudynes; vėliau jo vadovaujama 3-ioji kuopa buvo specialiai naudojama masinėms žudynėms Kauno fortuose ir už Kauno ribų; 1941 08 25 perkeltas į 2-ąją PPT batalioną, paskirtas 3-osios kuopos vado; 1941 m. spalio mėn. kartu su batalionu išvyko į Minską, kur 2-asis PPT batalionas (vėliau 2-asis apsaugos batalionas, 12-asis batalionas) vėl buvo panaudotas masinėms žydų, sovietinių belaisvių ir kt. žudynėms; vėliau paleistas į atsargą; 1944 m. Vietinės rinktinės Ukmergės komendantūros formuojamo 302-ojo bataliono 3-osios kuopos vadas; LLA narys; nuo 1944 08 19 – Telšių „Vanagų“ vadas; 1944 m. gruodžio mėn. išmant parašutininkų desantą nuskendo Platelių ežere, 1945 01 15 lavonas buvo ištrauktas ir atpažinta, kad tai J. Barzda, gimęs Zarasų aps. Kavolių kaime.

Baškys [Jonas], san. kapitonas – sovietų okupacijos pradžioje 2-ojo ulonų pulko san. jaun. leitenantas; 1940 09 12 perkeltas į 26-ąją kavalerijos pulką; 1940 09 19 perkeltas į 259-ąją pulką, paskirtas medicininės pagalbos punkto gydytoju; 1942 m. priimtas į 14-ąją batalioną, paskirtas bataliono gydytoju; 1942 m. pab. perkeltas į 13-ąją batalioną; 1945 05 08 Kuršo grupuotėje su visu batalionu paimtas į rusų nelaisvę, paleistas iš nelaisvės, 1950 11 01 suimtas, 1951 02 15–16 nuteistas 25 m., vėliau paleistas, sugrįžo į Lietuvą, gyv. Kaune.

Bliudnikas Ernestas, gen. št. kapitonas – sovietų okupacijos pradžioje kariuomenės štabo I skyriaus operacijų dalies karininkas; 1940 08 24 pakeltas į majoro laipsnį; 1940 09 05 perkeltas į 29-ojo ŠTK štabą; 1940 09 24 paskirtas 262-ojo šaulių pulko štabo viršininko padėjėju; 1941 10 24 paskirtas LSD Panevėžio apygardos vado padėjėju, vėliau – 10-ojo bataliono vado; 1942 09 08 perdavė 10-ąją batalioną plk. P. Geniui; nuo 1942 09 08 – 13-ojo bataliono vadas; vėliau batalioną perdavė kpt. J. Semaškai; nuo 1944 02 08 paskirtas Vietinės rinktinės štabo I skyriaus karininku.

Bložė Vladas, jaun. leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje 5-ojo pėstininkų pulko 1-osios sunkiųjų kulkosvaidžių kuopos būrio vadas; 1940 m. gruodžio mėn. – PKM būrio vado padėjėjas;

1941 08 06 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, paskirtas 4-osios kuopos būrio vadu; 1941 10 08 perkeltas į 3-įją apsaugos batalioną, paskirtas 3-iosios kuopos būrio vadu; po karo gyv. JAV.

Buinauskas Petras, [ats.] jaun. leitenantas – XIV laidos aspirantas, studentas medikas; kilus karui vokiečių buvo paimtas į nelaisvę ir laikomas kartu su rusais belaisviais VI forte, Kauno karo komendantato pastangomis iš ten išlaisvintas; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 5-osios kuopos vado padėjėju; 1941 07 03 perkeltas į 1-ąją kuopą; 1941 08 25 perkeltas į 2-ąją PPT batalioną, paskirtas karininku vertėju; 1941 11 16 paleistas į atsargą.

Bulota Petras, [ats.] jaun. leitenantas – 1941 12 20 priimtas į tarnybą 1-ajame apsaugos batalione, paskirtas 2-osios kuopos būrio vadu; 1941 09 23 priimtas į tarnybą 4-ajame PPT batalione, paskirtas būrio vadu; 1942 01 09 perkeltas į 2-ąją batalioną. 1942 10 31 paleistas į atsargą.

Burbulis Antanas, [ats.] jaun. leitenantas – 1941 07 30 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, paskirtas 5-osios kuopos būrio vadu; 1942 11 21 paleistas į atsargą; 1944 m. pateko į Vokietiją; 1945 m. grįždamas iš Vokietijos perkeltųjų asmenų stovykloje įsigijo suklastotą asmens dokumentą ir grįžęs į Lietuvą gyveno svertima pavarde; 1949 11 11 suimtas, 1950 05 06 nuteistas 25 m.; 1955 11 21 paleistas, sugrįžo į Lietuvą; 1968 10 08 vėl suimtas, 1969 04 15 nuteistas 15 m.

Burneikis Jonas, leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje 4-ojo pėstininkų pulko 5-osios kuopos vadas; 1940 08 05 paleistas į atsargą, tačiau paliktas tarnyboje; 1940 10 05 perkeltas į 262-ąją šaulių pulką, o 1940 12 14 – į 184-osios šaulių divizijos pionierių batalioną, paskirtas 3-iosios pionierių kuopos vadu; 1942 09 18 iš 10-ojo bataliono perkeltas į 13-ąją batalioną, paskirtas ūkio viršininku; 1944 m. Tėvynės apsaugos rinktinėje; po karo gyv. JAV.

Butanavičius Vytautas, [ats.] leitenantas – 1941 11 04 priimtas į tarnybą, paskirtas 1-ojo apsaugos bataliono 3-iosios kuopos būrio vadu.

Butėnas Juozas, kapitonas – okupacijos pradžioje Raseinių aps. komendantūros karininkas šaulių reikalams; 1940 m. pabaigoje paleistas į atsargą; 1941 06 28 priimtas į TDA batalioną; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono raštvedžiu; vėliau 11-ojo bataliono vadas Ukrainoje; 1941 08 25 perkeltas į 4-ąją PPT batalioną, paskirtas vado pavaduotoju; 1943 01 01 – 8-ojo bataliono policijos kapitonas.

Butkūnas Andrius, pulkininkas – sovietų okupacijos pradžioje 8-ojo pėstininkų pulko vadas; 1940 06 27 paleistas į atsargą; 1941 06 28 paskirtas Kauno komendantūros TDA bataliono vadu; 1941 07 24 nušalintas nuo pareigų voldemarininkų organizuoto perversmo metu; 1944 m. pasitraukė į Vokietiją; po karo Vokietijoje Tranšteino perkeltųjų asmenų stovyklos komiteto pirmininkas; 1949 m. emigravo į JAV; 1976 m. mirė.

Černius Napoleonas, jaun. leitenantas – XXI laidos karininkas; 1940 08 19 pakeltas į jaun. leitenanto laipsnį, paskirtas 4-ojo pėstininkų pulko 3-iosios kuopos būrio vadu; 1940 09 18 perkeltas į 262-ąją šaulių pulką; 1941 07 28 priimtas į TDA batalioną, paskirtas 7-osios kuopos būrio vadu; 1941 09 01 perkeltas į 3-įją PPT batalioną, paskirtas 3-iosios kuopos būrio vadu; nuo 1943 01 01 – 11-ojo bataliono policijos leitenantas.

Dagys Anatolijus, leitenantas – okupacijos pradžioje 2-ojo pėstininkų pulko minosvaidžių būrio vadas; 1940 09 07 perkeltas į 259-ąją šaulių pulką, paskirtas 3-iosios kulkosvaidžių kuopos minosvaidžių būrio vadu; 1940 10 21 perkeltas į 215-ąją šaulių pulką; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 3-iosios kuopos vado padėjėju; vokiečių įpainiotas į masines žydų žudynes; 1941 08 25 paskirtas 3-iosios kuopos vadu; nuo 1943 01 01 – policijos vyr. leitenantas (13-ojo bataliono sąrašuose); 13-ajam batalionui išvykus į Pskovo sr., liko Kaune, komandiruotas į LSD ryšių karininko štabą; po karo gyv. JAV.

Danilevičius Vincas, kapitonas – sovietų okupacijos pradžioje kariuomenės intendendantūros buhalteris; 1940 10 28 paleistas į atsargą; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono maisto tiekėju; 1941 08 25 perkeltas į 2-ąją PPT batalioną, paskirtas maisto tiekėju; po karo partizanas; 1948 m. Tauragės partizanų rinktinės vadas; 1948 m. liepos mėn. – Kęstučio apygardos vadas.

Dičius Algirdas, XV laidos aspirantas – 1941 06 28 priimtas į TDA batalioną; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono ginklininku; 1941 10 09 pakeltas į jaun. leitenanto laipsnį; 1941 12 20 paskirtas 1-ojo apsaugos bataliono adjutantu; nuo 1943 01 01 – 13-ojo bataliono policijos leitenantas. Karo pabaigoje pasitraukė į Vakarų.

Dubinskas Mykolas, leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje priešlėktuvinės apsaugos rinktinės adjutantas; 1940 09 05 perkeltas į 29-ojo ŠTK atskirąją zenitinės artilerijos divizioną, 1940 09 24 paskirtas baterijos vadu; kilus Vokietijos–SSRS ka-

rui iš Raudonosios armijos pasitraukė; 1941 07 30 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, paskirtas 6-osios kuopos būrio vadu; 1941 08 25 perkeltas į 2-ąją PPT batalioną, paskirtas 3-iosios kuopos I būrio vadu; nuo 1943 01 01 – 12-ojo bataliono policijos vyr. leitenantas.

Dubinskas Stepas, [ats.] jaun. leitenantas – 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 3-iosios kuopos būrio vadu.

Duoba Antanas, jaun. leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje Ginklavimo valdybos gamybos skyriaus technikos dalies užsakymų tvarkytojas; 1940 08 17 paskirtas į 3-iąją pėstininkų pulką; 1940 09 25 perkeltas į 259-ąją šaulių pulką; 1940 10 31 perkeltas į 616-ąją artilerijos pulką; nuo 1943 01 01 – 13-ojo bataliono policijos leitenantas.

Gaigalas Adolfas, kapitonas – sovietų okupacijos pradžioje II pėstininkų divizijos štabo III (mobilizacijos) skyriaus karininkas, 1940 m. pab. paleistas į atsargą; 1941 07 03 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, paskirtas 2-osios kuopos vadu; 1941 08 05 paskirtas bataliono išdininku; 1941 08 29 atleistas iš tarnybos; 1949 m. Vokietijoje Vytauto Didžiojo sargybų kuopos štabo karininkas; mirė JAV.

Garbenis Vladas, leitenantas – okupacijos pradžioje 1-ojo husarų pulko mokomojo eskadrono vyr. karininkas; 1940 09 12 perkeltas į 26-ąją kavalerijos pulką; 1940 09 24 paskirtas eskadrono vadu; 1941 06 28 priimtas į TDA batalioną, paskirtas bataliono adjutantu; 1941 07 04 perkeltas į Kauno komendantūrą, paskirtas adjutantu.

Garlauskas Benys, leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje 8-ojo pėstininkų pulko 1-osios šaulių kuopos vyr. karininkas; 1940 09 16 perkeltas į 234-ąją šaulių pulką, vėliau į 294-ąją šaulių pulką; kilus Vokietijos–SSRS karui pasitraukė iš RA, grįžo į pulką, laikinai ėjo 3-iosios kuopos būrio vado pareigas; 1941 07 12 paskirtas į 2-ąją apsaugos pulką; 1941 07 25 paleistas neribotų atostogų; 1941 09 16 priimtas į tarnybą, paskirtas 1-ojo bataliono 3-iosios kuopos I būrio vadu; vėliau tarnavo 13-ajame batalione; nuo 1943 01 01 – policijos vyr. leitenantas.

Gasėnas Norbertas, kapitonas – okupacijos pradžioje 3-iojo dragūnų pulko adjutantas; 1940 09 24 paskirtas 179-osios šaulių divizijos atskirojo žvalgybos bataliono vyr. adjutantu; 1940 10 08 perkeltas į 184-osios šaulių divizijos atskirąją žvalgybos batalioną; 1940 m. pabaigoje paleistas į atsargą;

1941 02 08 suimtas, išlaisvintas kilus karui; 1941 06 28 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 2-osios kuopos vadu; 1941 07 04 paskirtas bataliono adjutantu; 1941 08 03 paskirtas bataliono vado pavaduotoju; 1941 11 25 priėmė 1-ąją apsaugos batalioną (nuo 1941 12 20 pavadintas 13-uoju batalionu) iš mjr. K. Šimkaus ir pradėjo eiti bataliono vado pareigas; 1942 m. kovo mėn. su batalionu išvyko į Pskovo sr. Dedovičių miestelį; 1942 05 04 sužeistas, išvežtas gydyti į Vokietiją; po karo gyveno užsienyje, mirė Australijoje.

Gasparaitis Kostas, leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje 7-ojo pėstininkų pulko 4-osios kuopos būrio vadas; 1940 m. rugsėjo mėn. perkeltas į 297-ąją šaulių pulką; kilus Vokietijos–SSRS karui pasitraukė kartu su pulku; 1941 06 28 Varėnos stovykloje vokiečiams įsakius suformuoti geležinkelių apsaugos batalioną, paskirtas ūkio viršininku; 1941 11 11 perkeltas į LSD Šiaulių apygardos štabą; vėliau tarnavo 13-ajame batalione; nuo 1943 01 01 – policijos vyr. leitenantas; po karo gyv. JAV.

Gecevičius Antanas, jaun. leitenantas – XXI laidos karininkas; 1940 08 19 pakeltas į jaun. leitenanto laipsnį, paskirtas Karo aviacijos mokyklos lakūnų skyriaus komandos viršininku; 1940 11 16 paleistas į atsargą; 1941 07 21 priimtas į TDA batalioną, paskirtas 1-osios kuopos būrio vadu; 1941 08 25 perkeltas iš 1-ojo PPT bataliono į 2-ąją PPT batalioną, paskirtas 1-osios kuopos III būrio vadu; 1942 m. tarnavo 3-ajame batalione; 1943 01 01 pakeltas į policijos vyr. leitenanto laipsnį; karo pabaigoje pasitraukė į Vakarus, gyveno Gečo pavarde; 1992 m. iškėlė bylą dėl šmeižto Škotijos televizijai, kuri mėgino nušviesti 2-ojo PPT bataliono (vėliau 12-ojo bataliono) veiklą Baltarusijoje.

Goras [Goris] Vladas, [ats.] jaun. leitenantas – 1941 06 28 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, 1941 07 03 paskirtas 4-osios kuopos būrio vadu; 1941 08 09 paleistas iš tarnybos.

Grabauskas Juozas, jaun. leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje mokėsi Karo mokykloje, XV laidos kariūnas aspirantas; 1941 07 11 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, paskirtas 2-osios kuopos būrio vadu; 1941 08 25 perkeltas į 2-ąją PPT batalioną, paskirtas 2-osios kuopos IV būrio vadu; 1941 10 09 generalinio tarėjo gen. P. Kubiliūno aktu pakeltas į jaun. leitenanto laipsnį; 1941 11 16 paskirtas bataliono karininku vertėju; 1942 12 31 paleistas į atsargą.

Grigaliūnas Povilas, [ats.] jaun. leitenantas – 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 4-osios kuopos būrio vadu; 1941 08 09 paleistas iš tarnybos.

Grinius Aleksas, leitenantas – okupacijos pradžioje karo aviacijos 8-osios eskadrilės karo lakūnas; 1940 11 01 paleistas į atsargą; dirbo mokytoju; 1941 07 07 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, paskirtas 3-iosios kuopos būrio vadu; 1941 09 04 perkeltas į 4-ąjį PPT batalioną; 1965 01 14 mirė Kalifornijoje.

Gudelis Antanas, leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje 3-iojo dragūnų pulko maisto tiekėjas; 1940 10 08 perkeltas į 179-osios šaulių divizijos žvalgybos batalioną; 1941 07 17 priimtas į tarnybą Kauno komendantūros TDA batalione, paskirtas 7-osios kuopos vado padėjėju; 1941 09 01 perkeltas į 3-įjį PPT batalioną, paskirtas 3-iosios kuopos vadu; 1942 11 30 iš 11-ojo bataliono perkeltas į 9-ąjį batalioną; po karo gyv. Australijoje.

Impulevičius Antanas, gen. št. majoras – okupacijos pradžioje Šaulių sąjungos štabo mokymo skyriaus viršininkas; 1940 09 11 suimtas, kalintas Kaune; karo pradžioje išlaisvintas iš kalėjimo sukilimo metu; 1941 06 28 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono vado pavaduotoju; 1941 07 28 perkeltas į Kauno komendantūrą; 1941 08 09 paskirtas 2-ojo PPT bataliono vadu; nuo 1942 12 31 paleistas iš tarnybos LSD; 1944 m. Vietinės rinktinės Kauno pulko štabo viršininkas; 1944 05 15 vokiečių suimtas; 1944 m. vasaros pabaigoje Tėvynės apsaugos rinktinės bataliono vadas; po Sedos kautynių pasitraukė į Vokietiją; po karo gyv. JAV.

Jakubauskas Norbertas, [ats.] jaun. leitenantas – 1941 m. spalio mėn. priimtas į tarnybą, paskirtas 1-ojo apsaugos bataliono (vėliau tapusio 13-uoju batalionu) 3-iosios kuopos būrio vadu; 1942 m. pabaigoje (ar 1943 m. pradžioje) perkeltas į 5-ąjį batalioną, kuris tuo metu dislokavosi Pskovo sr. Dedovičių mstl., paskirtas būrio vadu; nuo 1943 01 01 – policijos leitenantas; nuo 1945 m. gyveno suklas-tojęs pasą ir pasivadinęs Stasiu; 1961, 1968 m. dėl tarnybos batalione buvo tardomas; tuo metu gyveno Telšiuose, vėliau – Jonavoje.

Jankūnas Antanas, [ats.] leitenantas – 1941 06 28 priimtas į TDA batalioną; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono žinių karininku; 1941 09 23 iš tarnybos atleistas.

Janulevičius Jurgis, jaun. leitenantas – okupaci-

jos pradžioje kariuomenės štabo Topografijos skyriaus nuotraukų dalies karininkas; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 4-osios kuopos būrio vadu; 1941 08 07 paleistas iš tarnybos.

Januševičius [Stepas], leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje 9-ojo pėstininkų pulko autobūrio vadas; 1940 07 29 paleistas į atsargą; 1942 09 16 perkeltas iš 10-ojo bataliono į 13-ąjį batalioną; vėliau jam suteiktas policijos kapitono laipsnis; 1945 m. su 13-ojo bataliono kariais buvo Kuršo grupuotėje; Vokietijos kapituliacijos išvakarėse iš bataliono pasišalino kartu su mjr. J. Semaška ir prasiveržė iš Raudonosios armijos apsupties.

Juodis Jurgis, leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje Karo aviacijos mokyklos mechanikų skyriaus komandos viršininkas; 1940 11 01 paleistas į atsargą; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 2-osios kuopos būrio vadu; 1941 08 25 perkeltas į 2-ąjį PPT batalioną, paskirtas 2-osios kuopos III būrio vadu; 1943 01 01 pakeltas į policijos vyr. leitenanto laipsnį; 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, DP stovykloje mokytojavo; 1949 m. su šeima emigravo į JAV, apsigyveno Bruklino; 1980 m. persikėlė į Floridą; 1986 10 24 mirė.

Kazlauskas Bronius, leitenantas, gydytojas – sovietų okupacijos pradžioje 1-ojo husarų pulko vyr. sanitarijos karininkas; 1940 08 17 paskirtas į Karo mokyklą, tačiau neperkeltas; 1940 09 24 paskirtas 26-ojo kavalerijos pulko jaun. gydytoju; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono vyr. gydytoju; 1941 12 20 iš tarnybos batalione atleistas.

Kemeklis Aleksandras, leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje 3-iojo dragūnų pulko 4-ojo eskadrono būrio vadas, 1940 08 19 paleistas į atsargą; 1941 06 28 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, paskirtas 2-osios kuopos būrio vadu; 1941 07 03 paskirtas kvotų karininku, 1941 08 03 – bataliono adjutantu; 1941 10 07 perkeltas į 3-įjį PPT batalioną, paskirtas adjutantu; nuo 1943 01 01 – 11-ojo bataliono policijos leitenantas; žuvo savisaugos dalinyje (11-ajame batalione) Baltarusijoje.

Kirkila Bronius, kapitonas – okupacijos pradžioje 5-ojo pėstininkų pulko 5-osios šaulių kuopos vadas; 1940 08 05 paleistas į atsargą; suimtas, kalintas karo kalėjime; vėliau perkeltas į Kauno sunkiųjų darbų kalėjimą; 1941 06 28 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 1-osios kuopos vadu; įsipainiojęs į žydų žudynes 1941 07 12 **nusišovė** būdamas atostogose.

Klimavičius Jonas, leitenantas – 1941 07 03 priimtas į TDA batalioną, paskirtas 6-osios kuopos vado padėjėju; 1941 08 25 perkeltas į 2-ąją PPT batalioną, paskirtas 3-iosios kuopos vado pavaduotoju.

Klimavičius Viktoras, kapitonas – okupacijos pradžioje 9-ojo pėstininkų pulko 1-osios šaulių kuopos vadas; 1940 07 23 suimtas, kalintas Kaune; karo pradžioje išlaisvintas iš kalėjimo; 1941 06 28 priimtas į TDA batalioną; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 4-osios kuopos vadu; 1941 08 25 perkeltas į 4-ąją PPT batalioną, paskirtas bataliono vadu (vėliau batalionas buvo pavadintas 1-uoju savisaugos batalionu, po to – 7-uoju batalionu, išsiųstas už Lietuvos ribų); 1942 11 25 perkeltas į 252-E batalioną, paskirtas vadu; 1943 m. liepos mėn. suimtas ir išvežtas į Salaspilio koncentracijos stovyklą; 1944 m. Vietinės rinktinės Marijampolės karo mokyklos kuopos vadas; 1944 05 15 vokiečių suimtas; po karo gyv. užsienyje.

Krištaponis Juozas, leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje Karo mokyklos 3-iosios kadro kuopos būrio vadas; 1940 09 24 paskirtas 184-osios šaulių divizijos fizinio lavinimo instruktoriumi; karo pradžioje pasitraukė iš Raudonosios armijos ir su divizijos štabu atvyko į Vilnių, kur rinkosi buvusio 29-ojo ŠTK kariai; 1941 07 16 paskirtas į 2-ąją apsaugos pulką; vėliau paleistas neribotų atostogų; 1941 08 01 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, paskirtas 2-osios kuopos vadu; 1941 08 25 perkeltas į 2-ąją PPT batalioną, paskirtas 2-osios kuopos vadu (nuo 1941 10 28 batalionas pavadintas 2-uoju apsaugos batalionu, o nuo 1942 02 15 – 12-uoju batalionu); 1941 10 06 batalionas perkeltas į Minską, panaudotas kovai su sovietų partizanais ir masinėse žydu, sovietinių karo belaisvių ir vietos gyventojų žudynėse; 1942 09 30 paleistas į atsargą iš 252-E bataliono; LLA narys nuo 1943 m.; 1944 m. rugpjūčio mėn. tapo Ukmergės aps. 1-ojo LLA rajono (Taujėnų vls. ir iš dalies Deltuvos vls.) vadu; 1944 m. gruodžio mėn. iš Ukmergės aps. 1-ojo ir 2-ojo LLA rajonų įkūrus Vyčio apygardą, tapo apygardos vadu; žuvo 1945 01 12 Užulėnio miške per NKVD divizijos karinę operaciją.

Kulakauskas Povilas, jaun. leitenantas – XXI laida; 1940 08 19 pakeltas į jaun. leitenanto laipsnį ir paskirtas į karo aviaciją 2-osios eskadrilės karo lakūnu; 1941 01 01 paleistas į atsargą; 1941 06 28 priimtas į TDA batalioną; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 1-osios kuopos būrio vadu; 1941 07 08 atvyko į batalioną; nuo 1944 09 27 Tėvynės apsaugos rinktinėje, paskirtas į Tėvynės apsaugos rinktinės aviacijos grupę žvalgu.

Levinas Jonas, kapitonas – okupacijos pradžioje 5-ojo pėstininkų pulko 2-ojo bataliono karininkas ūkio reikalams; 1940 09 24 paskirtas 215-ojo šaulių pulko maisto tiekimo viršininku; 1940 m. pabaigoje paleistas į atsargą; 1941 06 28 priimtas į TDA batalioną; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono ūkio viršininku; 1941 08 08 perkeltas į Kauno karo komendantūrą; 1941 08 25 perkeltas į 2-ąją PPT batalioną, paskirtas ūkio viršininku; 1942 05 31 paleistas į atsargą.

Maceina Juozas, [jaun.] leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje priešlėktuvinės apsaugos rinktinės sunkiųjų kulkosvaidžių kuopos vyr. karininkas; 1940 09 05 perkeltas į 29-ojo ŠTK atskirąją zenitinės artilerijos divizioną; 1940 10 21 perkeltas į 616-ąją artilerijos pulką; 1941 12 04 priimtas į tarnybą 1-ajame apsaugos batalione, paskirtas išdininku; 1942 01 21 perkeltas į 2-ąją batalioną; nuo 1943 01 01 – policijos vyr. leitenantas.

Malinauskas Vladas, leitenantas – okupacijos pradžioje 2-osios eskadrilės karo lakūnas; 1940 10 04 perkeltas į 29-ojo ŠTK aviacskadrilę; 1941 06 28 priimtas į TDA batalioną; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 4-osios kuopos būrio vadu; vėliau tarnavo 7-ajame batalione, 1943 m. išsiveržė iš Stalingrado žiedo; 1944 m. Tėvynės apsaugos rinktinėje; vokiečių okupacijos metu Šiaulių apygardos LLA narys, dirbo Šiaulių teatre; po karo gyv. JAV, kitais duomenimis, žuvo Rusijoje.

Marcišauskas Jonas, leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje 9-ojo pėstininkų pulko 6-osios kuopos būrio vadas; 1940 07 25 perkeltas į 2-ąją pėstininkų pulką, nuo 1940 08 22 – 2-ojo pėstininkų pulko 4-osios kuopos vyr. karininkas; 1940 09 07 perkeltas į 259-ąją šaulių pulką; kilus Vokietijos–SSRS karui pasitraukė iš RA; 1941 07 16 paskirtas į 1-ąją apsaugos pulką; vėliau paleistas neribotų atostogų; 1941 08 19 priimtas į 1-ąją PPT batalioną, paskirtas 2-osios kuopos būrio vadu; 1941 08 25 perkeltas į 2-ąją PPT batalioną, paskirtas 2-osios kuopos II būrio vadu; nuo 1943 01 01 – 12-ojo bataliono policijos vyr. leitenantas.

Maurušaitis Aleksas, jaun. leitenantas – 1941 07 12 priimtas į TDA batalioną, paskirtas 2-osios kuopos būrio vadu; 1941 08 25 perkeltas į 2-ąją PPT batalioną, paskirtas 2-osios kuopos I būrio vadu; 1941 09 15 iš tarnybos atleistas.

Meižys Dionyzas, kapitonas – sovietų okupacijos pradžioje šarvuočių rinktinės 1-osios tankų kuopos vyr. karininkas; 1940 08 05 paleistas į atsargą;

1941 07 03 paskirtas TDA bataliono komendantu; 1941 08 26 perkeltas į autokuopą, paskirtas vadu; 1942 11 30 paskirtas sveikstančiųjų kuopos vadu prie 9-E bataliono; nuo 1943 01 01 – 9-ojo bataliono policijos kapitonas.

Mikelskas Petras, leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje 6-ojo pėstininkų pulko 2-ojo bataliono ūkio būrio vadas; 1940 09 14 perkeltas į 294-ąją šaulių pulką; kilus Vokietijos–SSRS karui pasitraukė kartu su pulku; 1941 06 28 Varėnos stovykloje vokiečių įsakymu formuojant geležinkelių apsaugos batalioną, paskirtas 4-ojo ruožo (kuopos) būrio vadu; 1941 09 01 perkeltas į 1-ąją batalioną, paskirtas ūkio karininku; vėliau perkeltas į 13-ąją batalioną; nuo 1943 01 01 – policijos vyr. leitenantas, vėliau pakeltas į kapitono laipsnį.

Mituzas Julius, leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje 3-iojo dragūnų pulko sunkiųjų kulksvaidžių eskadrono vyr. karininkas; 1940 08 05 paleistas į atsargą, bet išėjo 1940 09 26 iš 616-ojo artilerijos pulko; mokėsi Kauno universitete; kilus Vokietijos–SSRS karui dalyvavo sukilime Kaune partizanų gretose; 1941 06 28 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 2-osios kuopos vado padėjėju; 1941 08 03 paskirtas kvotų karininku; 1941 12 20 iš tarnybos batalione atleistas; 1961 m. gyveno Kaune, dirbo Kauno politechnikos instituto Technologijos fakulteto Silikatų technologijos katedros vedėju.

Narbutas Antanas, [ats.] leitenantas, gydytojas – 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono jaun. gydytoju; 1941 08 01 paleistas iš tarnybos; 1941 10 03 priimtas į tarnybą, paskirtas 4-ojo PPT bataliono jaun. gydytoju; 1941 10 31 perkeltas į 1-ąją apsaugos batalioną (vėliau pavadintą 13-uoju batalionu), paskirtas jaun. gydytoju; 1942 m. pabaigoje perkeltas į 14-ąją batalioną, paskirtas gydytoju.

Norkus Bronius, leitenantas – okupacijos pradžioje 5-osios eskadrilės karo lakūnas; 1940 10 04 perkeltas į 29-ojo korpuso aviacskadrilę; kilus Vokietijos–SSRS karui pabėgo iš armijos būdamas atvykęs savaitgaliui į Kauną; 1941 06 23 sukilimo metu Kaune iškėlė Lietuvos vėliavą virš Prisikėlimo bažnyčios; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 3-iosios kuopos vadu; vokiečių įpainiotas į masinės žydų žudynės; **žuvo** 1943 m. nelaimingo atsitikimo metu Rusijoje (tarnaudamas 13-ajame batalione).

Obelenis Juozas, ats. jaun. leitenantas – 1941 06 28 priimtas į TDA; 1941 07 03 paskirtas TDA batalio-

no 5-osios kuopos būrio vadu; vokiečių įpainiotas į masinės žydų žudynės; 1942 07 31 paleistas į atsargą iš 13-ojo bataliono.

Paulauskas Stepas, ats. leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje Eišiškių šaulių kuopos vadas, pasienio policijos mokomojo būrio viršininkas; 1940 07 12 suimtas, kalintas Kaune, Šiauliuose; kilus Vokietijos–SSRS karui pasitraukė iš RA; 1941 06 28 priimtas į TDA batalioną; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 1-osios kuopos vado padėjėju; 1941 08 01 paleistas iš tarnybos; po karo gyveno JAV, 1992 m. mirė.

Pauliukonis Bronius, [ats.] leitenantas – 616-ojo artilerijos pulko žvalgų būrio vadas; kilus Vokietijos–SSRS karui kartu su grupe karių (apie 70 žm.) pabėgo iš RA; 1941 06 30 perkeltas iš 616-ojo artilerijos pulko į Vilniaus įgulos štabą; 1941 07 30 priimtas į TDA batalioną, paskirtas 3-iosios kuopos būrio vadu; 1942 m. kovo mėn. kartu su batalionu išvyko į Pskovo sr. Dedovičių mstl.; nuo 1943 m. (ar nuo 1945 m. kovo mėn.) kuopos vadas; apdovanojimas vokiečių apdovanojimais „Žalioji juosta“ ir „Žiemos medalis“; Vokietijai kapituliavus kartu su kitais bataliono kariais 1945 05 08 Kurše paimtas į rusų nelaisvę; 1946 06 18 belaisvių stovykloje suimtas; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo Marijampolėje **nuteistas mirties bausme – sušaudyti**.

Plungė Jonas Mečys, jaun. leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje 5-ojo pėstininkų pulko 5-osios kuopos būrio vadas; 1940 m. liepos pab. suimtas, kalintas karo kalėjime, rugsėjo mėn. perkeltas į Kauno sunkiųjų darbų kalėjimą; kilus karui išlaisvintas; 1941 06 23 paskirtas Kauno miesto ir apskrities karo komendantūros Apsaugos valdybos karininku; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 1-osios kuopos būrio vadu; 1941 08 25 perkeltas į 2-ąją PPT batalioną (nuo 1941 10 08 batalionas pavadintas 2-uoju apsaugos batalionu, o nuo 1942 02 15 – 12-uoju batalionu); 1943 01 01 pakeltas į leitenanto laipsnį; 1943 m. pab. vokiečių suimtas, nuteistas 3 m., kalintas Minsko kalėjime, 1944 m. birželį perkeltas į Kauno kalėjimą, iš ten – į Kenigsbergo kalėjimą; 1944 m. pab. iš kalėjimo paleistas, paskirtas ciliniu į vokiečių policijos batalioną; 1945 m. Kenigsberge paimtas į rusų nelaisvę, pasivadino svetima pavarde; 1946 m. vasarą iš nelaisvės paleistas su dokumentais išgalvota pavarde; kurį laiką gyveno Kaliningrado srities Polesės mieste, dirbo valgyklos darbininku; 1947 07 19 suimtas, apkaltintas mėginimu su dviem kitais asmenimis pagrobti maišą miltų; 1948 01 23 nuteistas 10 m.; 1953 05 27 iš įkalinimo

paleistas pagal amnestiją, išvyko į Frunzę, kur gyveno iki 1969 m.; 1969 m. persikėlė į Tavričankos gyv. Primorės krašte; 1972 m. išėjo į pensiją; 1978 m. trumpam atvyko į Lietuvą, paskui apsigyveno Gelendžike, Krasnodaro kr.; 1978 12 06 Lietuvos SSR valstybės saugumo komitetas iškėlė baudžiamąją bylą; 1979 01 09 suimtas; 1979 07 23 LSSR Aukščiausiojo Teismo nuteistas mirties bausme – **sušaudyti; nuosprendis įvykdytas 1979 09 28 Minske.**

Prapuolenis Viktoras, ats. leitenantas – 1943 m. rugsėjo mėn. priimtas į tarnybą; 1943 11 01 paskirtas į 13-ąją batalioną būrio vadu, vėliau kuopos vadu; 1944 m. liepos–rugsėjo mėn. kalintas kalėjime Latvijoje; nuo 1944 m. rugsėjo iki 1945 m. vasario tarnavo 5-ajame batalione, nuo 1945 m. vasario – 13-ajame batalione; Vokietijai kapitulavus kartu su kitais bataliono kariais 1945 05 08 Kurše paimtas į rusų nelaisvę; 1946 07 19 belaisvių stovykloje suimtas; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo Marijampolėje nuteistas 10 m.

Pukys Povilas, kapitonas – okupacijos pradžioje 8-ojo pėstininkų pulko 3-iosios šaulių kuopos vadas; 1940 07 01 perkeltas į kariuomenės štabą, paskirtas rikiuotės skyriaus laipsnių dalies raštvedžiu; 1940 09 11 perkeltas į 297-ąją šaulių pulką; 1940 m. pab. paleistas į atsargą; 1941 07 14 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, paskirtas 1-osios kuopos vadu; 1941 08 25 perkeltas į formuojamą 2-ąją PPT batalioną, paskirtas bataliono adjutantu; 1942 08 31 paleistas į atsargą iš 12-ojo bataliono.

Ralys Jonas, [ats.] jaun. leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje Raseinių aps. karo komendantūros civilis tarnautojas; 1941 05 28 suimtas, tardytas Kaune; kilus Vokietijos–SSRS karui išlaisvintas iš Kauno kalėjimo; 1941 06 28 priimtas į TDA batalioną; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 1-osios kuopos būrio vadu; 1941 08 01 paleistas iš tarnybos; 1942 m. įstojo į savisaugos dalinį Šiauliuose; vėliau perkeltas į Kauną, tarnavo 255-ajame batalione, kuris 1942 m. rudenį buvo išsiųstas į Baltarusiją saugoti geležinkelį ruože Mogiliovas–Žlobinas; 1944 m. pavasarį batalionas atitrauktas į Lenkiją, iš ten perkeltas į Drezdeną ir performuotas; vėliau dalis bataliono išsiųsta į Kenigsbergą; 1945 m. pavasarį pateko į sovietų nelaisvę, 1946 m. paleistas; 1953 07 30 nuteistas 25 m. už antisovietinę veiklą; 1979 m. gyv. Radviliškyje, buvo pensininkas.

Ramanauskas Jonas – XV laidos aspirantas; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 2-osios kuopos būrio vadu; 1941 08 26 perkeltas į autokuopą; 1941 10 09 pakeltas į jaun. leitenanto laipsnį.

Raščius Jonas, ats. leitenantas – 1941 08 05 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, paskirtas 4-osios kuopos būrio vadu; 1941 09 01 perkeltas į 2-ąją batalioną.

Rūkas Jonas, jaun. leitenantas – XXI laidos karininkas; 1940 08 19 pakeltas į jaun. leitenanto laipsnį, paskirtas į 5-ąją pėstininkų pulką; 1940 m. perkeltas į Pėstininkų karo mokyklą, paskirtas būrio vado padėjėju; 1941 07 28 priimtas į TDA batalioną, paskirtas 7-osios kuopos būrio vadu; 1941 09 01 perkeltas į 3-ąją PPT batalioną, paskirtas 3-iosios kuopos būrio vadu.

Rusteika Petras, jaun. leitenantas – okupacijos pradžioje 1-ojo artilerijos pulko 1-osios baterijos vadovavimo būrio vadas; 1940 m. pab. paleistas į atsargą; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 5-osios kuopos būrio vadu; 1941 08 24 iš tarnybos batalione atleistas, nuo 1941 08 24 iki 1941 m. gruodžio dirbo saugume; 1941 12 20 priimtas į 1-ąją apsaugos batalioną, paskirtas žinių karininku, bet nuo tos pačios dienos iš bataliono atleistas; 1944 m. priimtas į 13-ąją batalioną; 1944 m. liepos mėn. su savo būriu dalyvavo operacijoje prieš sovietinius partizanus Drisnos r., Baltarusijoje, tą patį mėn. – Opočkos r., Velikije Lukų sr.; vėliau išvežtas gydyti į Drezdeną; 1944 12 25 su grupe lietuvių karių išsiųstas į Kuršą, ten paskirtas 13-ojo bataliono būrio vadu; 1945 05 08 paimtas į rusų nelaisvę ir laikomas filtracijos stovykloje Latvijoje; iš nelaisvės nepaleistas, 1949 07 21 suimtas; 1949 12 12 MVD karo tribunolo nuteistas 25 m., 1950 01 07 mirė Rygos kalėjime.

Savickas Albertas, leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje Karo policijos mokyklos 2-osios prieššarvinės kuopos būrio vadas; 1941 08 25 perkeltas iš Kauno komendantūros į 1-ąją PPT batalioną, paskirtas maisto tiekėju.

Semaška Jonas, kapitonas – sovietų okupacijos pradžioje 1-ojo pėstininkų pulko 8-osios kuopos vadas; 1940 09 16 perkeltas į 234-ąją šaulių pulką; 1940 09 24 paskirtas 234-ojo šaulių pulko 8-osios kuopos vadu; kilus Vokietijos–SSRS karui buvo išėjęs atostogų (paleistas 1 mėn. nuo 1941 06 01) ir liko Lietuvoje; grįžęs į buvusį 234-ąją šaulių pulką paskirtas į 1-ąją apsaugos pulką; 1941 07 26 paleistas neribotų atostogų, vėliau priimtas į 4-ąją PPT batalioną; tarnavo 7-ajame batalione kuopos vadu (batalionas buvo išsiųstas į Ukrainą saugoti kelių, 1942 m. saugojo geležinkelius prie Dono); 1942 11 30 paskiriamas 7-ojo bataliono vadu; 1942–1943 m. žiemą batalionas kovėsi prie Stalingrado ir ten su

feldmaršalo Pauliaus kariuomene pateko į apsuptį; batalionui pavyko prasiveržti iš apsupties, už tai 23 kariai, tarp jų ir kpt. J. Semaška, apdovanoti 1-os klasės ordinais „Das Kriegsverdienstkreuz mit Schwarzen kreuzen“; vėliau batalionas buvo išformuotas, o kpt. J. Semaška paskirtas 13-ojo bataliono vadu; Raudonajai armijai puolant batalionas buvo priverstas trauktis iš Pskovo sr. Opočkos r. Latvijos link; 1945 m. sausio mėn. kpt. J. Semaškai suteiktas majoro laipsnis; 1945 m. gegužės mėn. batalionas priklausė vokiečių Kuršo grupuotei ir saugojo pakrantes; naktį prieš 1945 m. gegužės 8 d., kai turėjo būti paskelbta Vokietijos kapituliacija, kpt. J. Semaška nutarė nepasiduoti rusams ir su keliais kariais prasiskverbė per fronto liniją; grįžęs į Lietuvą slapstėsi, vėliau susisieko su partizanais; 1945 m. rugsėjo pradžioje, jiems pasiūlius, sutiko būti Žemaičių legiono vadu ir juo oficialiai tapo nuo 1945 10 01; 1946 04 15 KGB suimtas; 1946 10 13 Telšiuose karo tribunolo teismas paskelbė nuosprendį – mirties bausmė; **1946 12 18 sušaudytas.**

Skaržinskas Jurgis Vytautas, leitenantas – okupacijos pradžioje 4-ojo pėstininkų pulko 3-iosios šaulių kuopos būrio vadas; 1940 09 18 perkeltas į 262-ąją šaulių pulką; 1940 m. pab. paleistas į atsargą; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 3-iosios kuopos būrio vadu; 1941 09 11 perkeltas į 4-ąją PPT batalioną, paskirtas 2-osios kuopos vadu; 1942 m. liepos mėn. iš tarnybos atleistas.

Slavickas Silvestras, leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje 4-ojo artilerijos pulko 2-osios baterijos vyr. karininkas; 1940 09 24 paskirtas 615-ojo artilerijos pulko baterijos vadu; 1940 10 09 perkeltas į 615-ąją artilerijos pulką; kilus Vokietijos–SSRS karui pasitraukė iš RA; 1941 07 16 paskirtas Vilniaus LSD artilerijos pulko karininku, vėliau paleistas neribotų atostogų; 1941 10 02 priimtas į tarnybą, paskirtas 1-ojo PPT bataliono ūkio komandos viršininku; 1942 01 21 perkeltas į 2-ąją batalioną.

Stančikas Aleksandras, leitenantas – okupacijos pradžioje 4-ojo pėstininkų pulko 1-osios sunkiųjų kulkosvaidžių kuopos būrio vadas; 1940 08 05 paleistas į atsargą; 1941 07 07 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, paskirtas 5-osios kuopos vado padėjėju; 1943 06 01 perkeltas iš 5-ojo bataliono į formuojamą 253–E batalioną, paskirtas bataliono adjutantu.

Staniškis Sergijus, kapitonas – sovietų okupacijos pradžioje 1-ojo husarų pulko 3-iojo eskadrono vadas; 1940 09 12 perkeltas į 29-ojo ŠTK 26-ąją kavalerijos pulką; 1940 11 01 paleistas į atsargą; 1941 06 28

priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono išdininku; 1941 08 07 paskirtas bataliono ūkio viršininku; frontui traukiantis į Vakarus, buvo vokiečių paimtas kasti apkasų, bet prie Vilkaviškio pabėgo; prasidėjus antrajai sovietų okupacijai, slapstėsi Suvalkijoje Buktos miške ir Žuvinto paliose; 1944 m. vasarą Marijampolės aps. Palių miške subūrė partizanų būrį; 1946 04 09 paskirtas Pietų Lietuvos partizanų štabo operatyvinio skyriaus viršininku; nuo liepos ėjo štabo viršininko pareigas; 1947 m. rugsėjį paskirtas Dainavos apygardos štabo viršininku; 1947 m. gruodį paskirtas Dzūkų rinktinės vadu; 1949 05 19 Dainavos apygardos vadų sąskrydyje išrinktas į vyriausiąją vadovybę, tapo LLKS tarybos nariu; 1950 01 19 iš Adolfo Ramanausko-Vanago perėmė Nemuno srities vado pareigas; 1952 01 29 LLKS tarybos prezidiumo pirmininkas Jonas Žemaitis-Vytautas paskyrė S. Staniškį savo antruoju pavaduotoju; 1953 02 03 MVD apsupo Nemuno srities štabo bunkerį Prienų šile Naravų k. pusėje ir pareikalavo pasiduoti; S. Staniškis sunaikino dokumentus, ryšių aparatūrą ir nusišovė.

Stankaitis Jonas, ats. jaun. leitenantas – 1941 07 05 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, paskirtas 6-osios kuopos būrio vadu; 1941 08 25 perkeltas į formuojamą 2-ąją PPT batalioną, paskirtas 3-iosios kuopos III būrio vadu; 1941 09 29 paskirtas 1-osios kuopos II būrio vadu; 1941 10 06 kartu su 2-uoju PPT batalionu išvyko į Minską kovoti su sovietinės kariuomenės likučiais ir bolševikų partizanais. Ten batalionas buvo panaudotas masinėms žydų ir neįtinkančių vokiečiams žmonių žudynėms. Nuo 1943 01 01 – 9–E bataliono policijos leitenantas. Šiame batalione tarnavo iki 1943 m. kovo pradžios. Pablogėjus sveikatai buvo išsiųstas į sveikstančiųjų kuopą prie 9–E bataliono Kaune, ten paskirtas 1-osios kuopos I būrio vadu. Po mėnesio gavo paskyrimą į LSD batalioną Mogiliove, tačiau neišvyko, o persirengęs civiliais drabužiais slapstėsi Kaune iki 1943 m. rugsėjo vidurio, paskui pas pažištamus ir gimines iki 1947 m. 1947 m. rugpjūčio mėn. įsigijo fiktyvius dokumentus Ipolito Kurtinytonio pavarde ir išvyko į Rygą. 1952 07 14 Jelgavos viešbutyje milicija jį suėmė ir išvežė į Rygą, paskui į Kauną. 1952 10 31 Kauno m. Stalino r. II apylinkės teismo nuteistas 3 m.; 1953 04 22 iš įkalinimo paleistas ir grįžo į Joniškį. 1961 11 16 suimtas, apkaltintas dalyvavimu masinėse žydų žudynėse. Mirė 1976 m. Latvijoje, Jelgavos r. Jeļeļos miestelyje.

Staugaitis Andrius, kapitonas – okupacijos pradžioje karo aviacijos 5-osios eskadrilės technikos karininkas; 1940 09 11 paskirtas 615-ojo artilerijos

rijos pulko žvalgybos baterijos vadu; 1940 11 01 paleistas į atsargą; 1941 06 28 priimtas į TDA batalioną, paskirtas bataliono kvotų karininku; 1941 07 03 paskirtas 6-osios kuopos vadu; 1941 07 04 iš bataliono atleistas; 1941 10 08 priimtas į tarnybą, paskirtas į 1-ąją apsaugos batalioną; 1942 01 09 perkeltas į 2-ąją batalioną; 1942 05 31 paleistas į atsargą.

Stelmokas Jonas, jaun. leitenantas – 2-ojo pėstininkų pulko kulkosvaidžių kuopos būrio vadas; 1940 07 24 perkeltas į 9-ąją pėstininkų pulką; 1940 11 27 paskirtas Vilniaus pėstininkų karo mokyklos kursantų būrio vadu; 1941 07 28 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, paskirtas 7-osios kuopos būrio vadu; 1941 09 01 perkeltas į 3-iąją PPT batalioną, paskirtas 3-iosios kuopos būrio vadu; 1943 06 17 perkeltas iš 9–E bataliono į 253–E batalioną, paskirtas 4-osios kuopos būrio vadu; 1943 06 19 paskirtas 3-iosios kuopos vadu; nuo 1943 01 01–11-ojo bataliono policijos leitenantas.

Stravinskas Stasys, [ats.] jaun. leitenantas – 1941 09 05 priimtas į tarnybą, paskirtas 1-ojo PPT bataliono svetimų kalbų vertėju korespondentu; nuo 1943 01 01 – 14-ojo bataliono policijos leitenantas.

Sutkaitis Stasys, [ats.] leitenantas – 1941 06 28 priimtas į TDA batalioną; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 5-osios kuopos būrio vadu; nuo 1941 m. rugsėjo iki gruodžio mėn. komandiruotas su grupe karių į Baltarusiją, įpainiotas į masines žudynes; 1942 01 09 perkeltas į 8-ąją batalioną; 1958 m. užmuštas Kanadoje.

Šalkauskas Antanas, [ats.] leitenantas – 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 4-osios kuopos būrio vadu, tačiau neatvyko į batalioną ir išbrauktas iš sąrašų.

Šimaitis Julius, ats. leitenantas – 1941 m. liepos pradžioje priimtas į Kauno karo komendantūrą, paskirtas Ūkio skyriaus išdininku; 1941 09 01 perkeltas iš Kauno komendantūros į 1-ąją PPT batalioną, paskirtas raštvedžiu; nuo 1943 01 01 – 13-ojo bataliono policijos vyr. leitenantas; buvo bataliono adjutantu, vėliau 2-osios kuopos vadu; 1944 m. liepos mėn. 13-ajam batalionui traukiantis iš Rusijos į Latviją su kuopa atsiskyrė nuo bataliono ir atitraukė į Lietuvą; 1944 09 08 su kuopos likučiais (apie 30 vyrų) atvyko į Tėvynės apsaugos rinktinę; paskirtas į 2-ąją pulką.

Šimkus Kazys, majoras – sovietų okupacijos pradžioje karo aviacijos 2-osios bombonešių eskadrilės (4-oji eskadrilė) vadas; 1940 07 02 paleistas į atsargą;

1941 07 24 voldemarininkų surengto perversmo metu paskirtas TDA bataliono vadu; 1941 11 25 paskirtas ryšių karininku prie vokiečių 11-ojo rezervinės policijos bataliono vado; nuo 1941 12 05 – I LAD vadas; 1942 05 31 paleistas į atsargą; 1944 m. Vietinės rinktinės Kauno karo komendantas; 1944 m. rugsėjo pab. priimtas į Tėvynės apsaugos rinktinę, paskirtas į aviacijos grupę; 1959 m. gyv. Vokietijoje, Hamburge, mirė Australijoje.

Šimkus Morkus, jaun. leitenantas – 1941 08 01 priimtas į TDA batalioną, paskirtas 3-iosios kuopos būrio vadu; 1941 08 08 iš bataliono paleistas jo paties prašymu; 1942 06 25 priimtas į tarnybą, paskirtas 7-ojo bataliono būrio vadu; nuo 1944 09 28 Tėvynės apsaugos rinktinėje.

Šliavas Zigmas, kapitonas – sovietų okupacijos pradžioje ryšių bataliono telegrafo-telefono kuopos vyr. karininkas; 1940 09 24 paskirtas 29-ojo ŠTK atskirojo ryšių bataliono kuopos vadu; kilus Vokietijos–SSRS karui pateko į vokiečių nelaisvę, liepos pradžioje priimtas į TDA batalioną; 1941 07 14 iš TDA bataliono atleistas; gyveno Kaune, dirbo „Lietūkio“ kooperatyve ekspeditoriumi; 1943 05 05 pašauktas į tarnybą, paskirtas į 1-ąją statybos (darbo) batalioną kuopos vadu; 1943 05 07 batalionas išvežtas į Luga (Leningrado sr.), netoli miesto statė įtvirtinimus; 1943 m. rugsėjo mėn. batalionas perkeltas į Pskovo rajoną, kur irgi statė įtvirtinimus; 1943 m. pabaigoje batalionas perkeltas į Dvinską (Polocko sr.); 1944 m. gegužės mėn. batalionas išformuotas ir kpt. Z. Šliavas kartu su batalionu sugrąžintas į Kauną; 1944 m. liepos mėn. vokiečių išsiųstas į Drezdeną, dirbo įvairius darbus; 1944 10 10 su grupe lietuvių išvežtas į Liepoją (Latvija), ten nuo 1944 11 15 paskirtas 13-ojo bataliono 2-osios kuopos vadu; Vokietijai kapituljavus kartu su kitais bataliono kariais 1945 05 08 Kurše paimtas į rusų nelaisvę; 1946 m. belaisvių stovykloje suimtas; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo Marijampolėje nuteistas 10 m.; 1960 m. gyv. Kaune.

Šlekys Eliziejus, leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje 7-ojo pėstininkų pulko 1-osios šaulių kuopos būrio vadas; 1940 m. rugsėjo mėn. perkeltas į 297-ąją šaulių pulką; 1941 08 25 priimtas į 1-ąją PPT batalioną, paskirtas 7-osios kuopos būrio vadu; 1941 09 01 perkeltas į 3-iąją PPT batalioną, paskirtas 3-iosios kuopos vado padėjėju; 1941 10 24 perkeltas į 4-ąją apsaugos batalioną.

Šniolis Jonas, [ats.] jaun. leitenantas – 1941 10 08 priimtas į tarnybą, paskirtas 1-ojo apsaugos bataliono 1-osios kuopos būrio vadu; žuvo Rusijoje.

Šniuolis Petras, jaun. leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje 7-ojo pėstininkų pulko prieššarvinės kuopos būrio vadas; 1940 10 21 perkeltas į 294-ąją šaulių pulką; 1940 m. gruodžio mėn. perkeltas į 297-ąją šaulių pulką, paskirtas į prieštankinę bateriją būrio vadu; kilus Vokietijos–SSRS karui pasidavė su visa baterija vokiečiams (kartu su jaun. lt. Aleksandru Kantvila), savaitę buvo vokiečių nelaisvėje Valkininkų stotyje, paskui grįžo į Vilnių, kur rinkosi buvusio 29-ojo ŠTK lietuviai kariai; 1941 08 04 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, paskirtas 4-osios kuopos būrio vadu.

Švilpa Antanas, kapitonas – okupacijos pradžioje 3-iojo dragūnų pulko 2-ojo eskadrono vadas; 1940 09 28 perkeltas į 179-osios šaulių divizijos atskirąją žvalgybos batalioną, vėliau – į 184-osios šaulių divizijos atskirąją žvalgybos batalioną; 1941 02 21 suimtas divizijos ypatingojo skyriaus; karo pradžioje išlaisvintas iš kalėjimo; atvykęs į Vilnių, kur rinkosi buvusio 29-ojo ŠTK dalys, 1941 07 12 paskirtas į ryšių batalioną; 1941 07 21 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, paskirtas 7-osios kuopos vadu; „Geležinio vilko“ štabo narys, organizacinio skyriaus viršininkas; 1941 08 15 perkeltas į 3-iąją PPT batalioną, paskirtas bataliono vadu; 1944 03 20 patvirtintas Vietinės rinktinės 241-ojo bataliono vadu nuo 1944 03 11; 1944 08 19 priimtas į Tėvynės apsaugos rinktinę; 1944 m. rudenį pasitraukė į Vokietiją.

Tamošiūnas Albertas, leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje 1-ojo husarų pulko išdininkas; 1940 09 12 perkeltas į 26-ąją kavalerijos pulką; 1940 10 26 perkeltas į 29-ojo ŠTK atskirąją zenitinės artilerijos divizioną; 1941 07 03 perkeltas iš 29-ojo ŠTK atskirojo ryšių bataliono į Vilniaus įgulos štabą; 1941 08 18 priimtas į 1-ąją PPT batalioną, paskirtas 3-iosios kuopos vadu; 1941 08 25 paskirtas išdininku; 1941 12 03 perkeltas į LSD inspektoriaus štabą; 1942 06 02 komandiruotas iš 9-E bataliono į LSD ryšių karininko štabą, paskirtas finansų skyriaus viršininku; 1942 06 27 paskirtas LSD ryšių karininko štabo švietimo vadovu; 1942 10 01 perkeltas iš 9-ojo bataliono į LSD ryšių karininko štabą, paskirtas ūkio skyriaus karininku; nuo 1943 01 01 – policijos vyr. leitenantas.

Tamošiūnas Vladas, leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje 7-ojo pėstininkų pulko mokomosios kuopos vyr. karininkas; 1941 06 28 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 2-osios kuopos būrio vadu; 1941 08 05 paskirtas tos pačios kuopos vado padėjėju; 1941 08 25 perkeltas į 2-ąją PPT batalioną,

paskirtas žinių karininku; 1941 08 28 paskirtas 2-osios kuopos vado pavaduotoju; 1942 08 31 paleistas į atsargą iš 12-ojo bataliono.

Tamulaitis Stasys, [ats.] jaun. leitenantas – 1941 09 08 priimtas į tarnybą, paskirtas 3-iojo PPT bataliono 3-iosios kuopos būrio vadu; 1941 10 02 perkeltas į 1-ąją PPT batalioną, paskirtas 1-osios kuopos būrio vadu.

Tamulaitis Vytautas, jaun. leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje Karo mokyklos ginklų priežiūrėtojas; 1941 09 08 priimtas į tarnybą, paskirtas 3-iojo PPT bataliono ginklininku; 1941 10 07 perkeltas į 1-ąją PPT batalioną, paskirtas adjutantu; 1941 12 20 1-ojo apsaugos bataliono adjutantas iš tarnybos atleistas.

Trečiokas Kazys, jaun. leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje 9-ojo pėstininkų pulko prieššarvinės apsaugos kuopos būrio vadas; 1940 m. gruodžio mėn. PKM kursantų būrio vadas; 1941 08 20 priimtas į 1-ąją PPT batalioną, paskirtas 4-osios kuopos būrio vadu; 1941 09 12 perkeltas į 4-ąją PPT batalioną, paskirtas adjutantu.

Truškauskas Juozas, kapitonas – okupacijos pradžioje 5-ojo pėstininkų pulko adjutantas; 1940 m. pab. paleistas į atsargą; 1941 06 28 priimtas į TDA batalioną; 1941 07 03 paskirtas TDA bataliono 5-osios kuopos vadu; 1942 09 30 perkeltas iš 13-ojo bataliono į 1-ąją, paskirtas bataliono vadu.

Ūselis Juozas, kapitonas – sovietų okupacijos pradžioje Karo mokyklos 2-osios kadro kuopos vyr. karininkas; 1940 09 24 paskirtas Vilniaus pėstininkų karo mokyklos ūkio kuopos vadu; 1941 m. birželio mėn. paleistas atostogų ir kilus Vokietijos–SSRS karui pasitraukė iš RA; 1941 07 17 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, paskirtas 6-osios kuopos vadu; 1941 08 25 perkeltas į 2-ąją PPT batalioną, paskirtas 3-iosios kuopos vadu; 1942 m. gegužės pradžioje paleistas į atsargą, apsigyveno Ukmergėje; 1944 m. pavasarį įstojo į Vietinę rinktinę, buvo Ukmergėje formuojamo 302-ojo bataliono vadu, vėliau Marijampolės karo mokykloje kuopos vadu; 1944 m. gegužės mėn. vokiečiams likvidavus Vietinę rinktinę, išvengė arešto ir iki 1944 m. liepos slapstėsi; artėjant Raudonajai armijai išvyko į Telšių aps. Rietavo valsčių; nuo 1944 10 08 gyveno nelegaliai pas pažįstamą kpt. Kazį Juozaitį; po poros savaitių buvo Raudonosios armijos kontržvalgybos sulaikyti, bet, nesant įrodymų, kad veikė prieš Raudonąją armiją, perduoti Šiaulių MVD; paleistas grįžo į Telšių aps., vėliau slapstėsi Ukmergės aps.;

1945 m. įsitraukė į partizaninį judėjimą Ukmergės aps. (slapyvardis Pakalnis), ėmė vadovauti partizanų būriams; 1947 10 07 suimtas, 1948 08 14 Ypatingojo pasitarimo nuteistas 15 m.; 1958 01 15 iš įkalinimo paleistas, dirbo Norilsko mechaninėje gamykloje elektromonteriu; 1962 01 24 vėl suimtas, KGB nustačius, kad 1941 m. rudenį kartu su 2-ojo PPT bataliono kuopa Minske ir jo apylinkėse dalyvavo žydų, sovietinių karo belaisvių ir kitų žmonių masinėse žudynėse; 1962 10 20 nuteistas mirties bausme, **sušaudytas**.

Zacharka Stasys, leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje 4-ojo pėstininkų pulko 9-osios kuopos būrio vadas; 1940 09 30 perkeltas į 262-ąją šaulių pulką, paskirtas 3-iosios kuopos būrio vadu; 1940 11 15 pakeltas į Raudonosios armijos leitenanto laipsnį; kilus Vokietijos–SSRS karui pasitraukė iš RA; 1941 m. rugpjūčio mėn. Varėnos savisaugos

dalinio (kuopos) būrio vadas; 1941 12 01 Varėnos II savisaugos būrio vadas; vėliau 1-ojo bataliono 3-iosios kuopos būrio vadas; perkeltas į 13-ąją batalioną; 1942 10 31 paleistas į atsargą.

Zelba Pranas, ats. leitenantas – 1941 07 07 priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, paskirtas 6-osios kuopos būrio vadu; 1941 08 25 perkeltas į 2-ąją PPT batalioną, paskirtas 3-iosios kuopos II būrio vadu.

Žeruolis [Žerolis] Jonas, jaun. leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje priešlėktuvinės apsaugos rinktinės prožektorių kuopos būrio vadas; 1940 09 05 perkeltas į 29-ojo ŠTK atskirąją zenitinės artilerijos divizioną; nuo 1943 01 01 – 13-ojo bataliono policijos leitenantas; 1944 m. rugpjūčio mėn. LLA Šiaulių rinktinės būrio vadas.

SUIMTŲ PO KARO BATALIONO KARIŲ SĄRAŠAS

Adomaitis Kazys, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 9592/3) – 1947 08 03 suimtas; 1947 11 09 nuteistas 25 m., 1956 m. rugpjūčio mėn. iš lagerio paleistas.

Aleksaitis Jonas, grandinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 44400/3) – 1945 06 03 „Smerš“ suimtas; 1945 06 15 **nuteistas sušaudyti**.

Andriuškevičius Petras, grandinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 13554/3, A. Impulevičiaus ir kt. baudžiamoji byla, LYA, Nr. 47386/3) – 1949 04 29 suimtas; 1949 08 06 nuteistas 25 m.; 1956 09 29 paleistas iš lagerio.

Arlauskas Jonas, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 11238/3, A. Impulevičiaus ir kt. baudžiamoji byla, LYA, Nr. 47386/3, t. 6, l. 274–288) – 1948 10 22–23 nuteistas 25 m.

Audėjaitis Alfonsas, jaun. puskarininkis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas 10 m.

Aukštaitis Henrikas, jaun. kareivis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 26965/3, A. Impulevičiaus ir kt. baudžiamoji byla, LYA, Nr. 47386/3, t. 6, l. 185–186) – 1947 08 16 suimtas; 1947 11 09 nuteistas 25 m.

Bastys Pranas, puskarininkis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 11238/3, A. Impulevičiaus ir kt. baudžiamoji byla, LYA, Nr. 47386/3, t. 6, l. 274–288) – 1948 10 22–23 nuteistas 25 m.; 1955 10 13 paleistas iš lagerio.

Bečialis [Bečelis] Aleksas, puskarininkis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 44400/3) – 1945 06 03 „Smerš“ suimtas; 1945 06 15 nuteistas 20 m.

Belskis Jonas, grandinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 38506/3) – 1944 09 15 suimtas, 1944 12 13 karo tribunolo **nuteistas sušaudyti**.

Benderis Kazys, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 44400/3) – 1945 06 03 „Smerš“ suimtas; 1945 06 15 nuteistas 15 m.

Bendzius Stasys, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje, nuteistas 10 m.; 1962 m. vėl suimtas išaiškėjus, kad dalyvavo masinėse žydų žudynėse; 1962 10 04 **nuteistas sušaudyti, 1962 11 04 sušaudytas Vilniuje**.

Byla Pranas, puskarininkis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 44400/3) – 1945 06 03 „Smerš“ suimtas; 1945 06 15 **nuteistas sušaudyti**.

Bucevičius Viktoras, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 33987/3, A. Impulevičiaus ir kt. baudžiamoji

byla, LYA, Nr. 47386/3, t. 6, l. 188–191) – 1944 07 28 suimtas; 1944 07 11 nuteistas 20 m.

Burbulis Antanas, jaun. leitenantas (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47588/3) – 1950 05 06 nuteistas 25 m., 1955 11 21 paleistas; 1969 04 15 vėl nuteistas 15 m.

Česnauskas Kazys, puskarininkis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 30872/3) – 1945 11 17 suimtas, 1946 11 28 nuteistas 15 m.

Čirvinskas Boleslovas, jaun. puskarininkis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1962 01 15 suimtas; 1962 10 04 nuteistas sušaudyti, 1962 11 04 sušaudytas Vilniuje.

Danilevičius Juozas, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 31408/3) – 1944 12 04 suimtas, 1945 02 19 nuteistas 10 m.

Domaševičius Alfonsas (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas 10 m.

Drumsta Vacys (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas 25 m.

Dūda Juozas, grandinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas 10 m.

Eglinskas Vladas (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas 10 m.

Gervinas Stanislovas, jaun. kareivis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 11238/3, A. Impulevičiaus ir kt. baudžiamoji byla, LYA, Nr. 47386/3, t. 6, l. 274–288) – 1948 10 22–23 nuteistas 25 m.; 1958 01 12 paleistas iš lagerio.

Goris-Gobis Jurgis, viršila (LYA, baudžiamoji byla Nr. 25569/3) – 1951 03 24 suimtas, 1951 07 19 nuteistas 10 m.

Grigonis Juozas, jaun. kareivis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 11238/3, A. Impulevičiaus ir kt. baudžiamoji byla, LYA, Nr. 47386/3, t. 6, l. 274–288) – 1948 10 22–23 nuteistas 25 m.

Griška Albinas, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas 10 m.

Jančius [Jenčius] Juozas, grandinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 13188/3, A. Impulevičiaus ir kt. baudžiamoji byla, LYA, Nr. 47386/3, t. 6, l. 306–313) – 1948 09 09 nuteistas 15 m.

Juodis Aloyzas, jaun. kareivis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 42729/3, A. Impulevičiaus ir kt. baudžiamoji byla, LYA, Nr. 47386/3, t. 6, l. 262–263) – 1947 11 29 suimtas; 1948 04 12 nuteistas 25 m.; 1958 03 03 paleistas.

Juosavičius Petras, grandinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas 25 m.

Kačiūnas Juozas (LYA, baudžiamoji byla Nr. 44400/3) – 1945 06 03 „Smers“ suimtas; 1945 06 15 nuteistas 20 m.

Kankevičius Antanas (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas sušaudyti.

Katauskas Bronius, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 44400/3) – 1945 06 03 „Smers“ suimtas; 1945 06 15 nuteistas 15 m.

Kaušyla [Kaušinis] Jonas, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 44413/3, A. Impulevičiaus ir kt. baudžiamoji byla, LYA, Nr. 47386/3) – 1944 10 04 suimtas; 1945 02 28 sušaudytas.

Kybartas Vytautas (LYA, baudžiamoji byla Nr. 44400/3) – 1945 06 03 „Smers“ suimtas; 1945 06 15 nuteistas 20 m.; 1966 11 08 mirė Kizelo mieste.

Kopūstas Juozas, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1962 10 04 nuteistas sušaudyti, 1962 11 04 sušaudytas Vilniuje.

Kriščiūnas Jonas, viršila (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas 10 m.

Labeikis Bolis, jaun. kareivis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 10873/5) – 1946 05 07 suimtas, 1946 05 28 nuteistas 10 m.; 1963 m. vėl nuteistas 15 m.

Lapienis Romualdas, jaun. kareivis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas 10 m.

Levickas Jonas, jaun. puskarininkis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 12801/3, A. Impulevičiaus ir kt. baudžiamoji byla, LYA, Nr. 47386/3, t. 6, l. 227) – 1949 01 10 suimtas; 1949 03 05 nuteistas 25 m.; 1956 09 17 vėl suimtas; 1961 12 30 paleistas.

Levinskas Petras (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas 10 m.

Matijošaitis [Matiešaitis] Jonas, jaun. puskarininkis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas 10 m.; 1954 m. paleistas.

Matiukas Pranas, jaun. puskarininkis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1961 09 28 suimtas; 1962 10 04 nuteistas sušaudyti, 1962 11 04 sušaudytas Vilniuje.

Matulaitis Juozas, viršila (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas 25 m.; sugrįžęs iš lagerio išvyko į Lenkiją su šeima, ten 1964 m. mirė.

Mažeika Stanislovas, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas 10 m.

Mecius [Miecius] Leonas, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1945 09 15 suimtas, 1946 04 27 nuteistas 6 m.; 1947 02 17 paleistas; 1962 02 20 suimtas; 1962 10 04 nuteistas sušaudyti, 1962 11 04 sušaudytas Vilniuje.

Mickevičius Kazys, jaun. puskarininkis, skyrininkas (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas sušaudyti.

Migonis Motiejus, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 6423/3, A. Impulevičiaus ir kt. baudžiamoji byla, LYA, Nr. 47386/3, t. 6, l. 221–222) – 1949 02 25 suimtas; 1949 04 15 nuteistas 25 m.

Mikniavičius [Miknevičius] Juozas, grandinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 44400/3) – 1945 06 03 „Smerš“ suimtas; 1945 06 15 nuteistas 20 m.

Naujokaitis Jurgis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 25503/3) – Vokietijai kapituljavus, paimtas į rusų nelaisvę, vėliau paleistas; 1951 01 24 nuteistas 25 m.; 1955 10 14 paleistas.

Novikonis [Navikonis] Bronius, jaun. kareivis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas 10 m.

Palelionis Stasys (LYA, baudžiamoji byla Nr. 44400/3) – 1945 06 03 „Smerš“ suimtas; 1945 06 15 nuteistas 20 m.

Palikša Juozas, grandinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas 25 m.

Palubinskas Jonas, jaun. puskarininkis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1961 09 29 suimtas; 1962 10 04 nuteistas sušaudyti, 1962 11 04 sušaudytas Vilniuje.

Pauliukonis Bronius, leitenantas (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 06 18 suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas sušaudyti.

Pelikša Kleopas (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas 10 m.

Petkevičius Kazys, jaun. puskarininkis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 11619/3, A. Impulevičiaus ir kt. baudžiamoji byla, LYA, Nr. 47386/3, t. 6) – 1948 12 30 nuteistas 25 m.; 1956 m. lapkričio mėn. paleistas.

Petronis Stanislovas, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 44400/3) – 1945 06 03 „Smerš“ suimtas; 1945 06 15 nuteistas 20 m.

Plungė Jonas Mečys, jaun. leitenantas (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47745/3) – 1979 09 28 sušaudytas.

Pranevičius Jonas, grandinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 41229/3) – 1949 m. pavasarį suimtas, 1949 08 27 nuteistas 25 m.; 1950 09 05 mirė atlikdamas bausmę.

Prapuolenis Viktoras, leitenantas (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 07 19 suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas 10 m.

Prieskienis Jonas, jaun. puskarininkis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 33987/3, A. Impulevičiaus ir kt. baudžiamoji byla, LYA, Nr. 47386/3, t. 6, l. 188–191) – 1944 07 28 suimtas; 1944 08 01 nuteistas sušaudyti.

Puišys Antanas, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas 10 m.

Pūras Vincas, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 41229/3) – 1949 m. pavasarį suimtas, 1949 08 27 nuteistas 25 m., 1956 m. paleistas.

Raižys Aleksas, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1962 01 25 suimtas; 1962 10 04 nuteistas sušaudyti, 1962 11 04 sušaudytas Vilniuje.

Ralys Jonas, jaun. leitenantas (LYA, baudžiamoji byla Nr. 26739/3) – 1953 07 30 nuteistas 25 m.

Rusteika Petras, jaun. leitenantas (LYA, baudžiamoji byla Nr. 46910/3) – 1949 12 12 nuteistas 25 m., 1950 01 07 mirė Rygos kalėjime.

Rutkauskas Jonas, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 12476/3, A. Impulevičiaus ir kt. baudžiamoji byla, LYA, Nr. 47386/3) – 1945 09 06 suimtas; 1946 06 21 nuteistas 10 m., 1954 12 04 iš lagerio paleistas, ištremtas; 1956 05 25 paleistas iš tremties.

Rutkauskas Pranas, jaun. puskarininkis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 13350/3, A. Impulevičiaus ir kt. baudžiamoji byla, LYA, Nr. 47386/3, t. 6, l. 270–271) – 1949 04 25 suimtas; 1949 06 13 nuteistas 25 m., 1955 10 28 paleistas.

Semaška Jonas, majoras – 1946 12 18 sušaudytas.

Sidasas Povilas, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 37313/3) – 1950 03 22 suimtas Panevėžyje, 1950 06 09 nuteistas sušaudyti; 1950 10 04 sušaudytas.

Sidekerskis Pranas, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 38721/3) – 1950 m. spalio mėn. suimtas, 1952 03 18 nuteistas sušaudyti; 1952 07 20 sušaudytas.

Simanavičius Baltrus, jaun. puskarininkis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 11238/3, A. Impulevičiaus ir kt.

baudžiamoji byla, LYA, Nr. 47386/3, t. 6, l. 274–288) – 1948 10 22–23 nuteistas 25 m.

Sinkevičius Vincas (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas sušaudyti.

Siročenka Vacys, jaun. kareivis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 25569/3) – 1951 03 27 suimtas, 1951 07 19 nuteistas 10 m.; 1955 06 10 paleistas.

Skabickas Klemensas, grandinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1962 10 04 nuteistas sušaudyti, 1962 11 04 sušaudytas Vilniuje.

Skučas Jeronimas, jaun. puskarininkis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 25503/3) – 1951 01 24 nuteistas 25 m.; 1955 10 14 paleistas.

Stankaitis Jonas, jaun. leitenantas (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47386/3) – 1961 11 16 suimtas; 1962 10 20 nuteistas 12 m. lagerio; 1976 m. mirė Latvijoje, Jelgavos r. Jelejos miestelyje.

Steponkus Povilas, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 11238/3, A. Impulevičiaus ir kt. baudžiamoji byla, LYA, Nr. 47386/3, t. 6, l. 274–288) – 1948 10 22–23 nuteistas 25 m.; 1958 05 29 paleistas iš lagerio.

Sutkus Mykolas, jaun. puskarininkis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 11238/3, A. Impulevičiaus ir kt. baudžiamoji byla, LYA, Nr. 47386/3, t. 6, l. 274–288) – 1948 10 22–23 nuteistas 25 m.

Šabaniauskas Kazys, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 25569/3) – 1951 03 24 suimtas, 1951 07 19 nuteistas 10 m.

Šablevičius Jonas (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas 10 m.

Šliavas Zigmas, kapitonas (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas 10 m.; grįžo į Lietuvą.

Štūra [Štūras] Antanas, puskarininkis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 8772/3) – 1946 06 22 suimtas, 1946 10 27 nuteistas 15 m.; 1949 05 14 mirė įkalinimo vietoje, Komijoje.

Tamašauskas Česlovas, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 44400/3) – 1945 06 03 „Smerš“ suimtas; 1945 06 15 nuteistas 15 m.; 1955 m. paleistas.

Tendzegolskis Kazys, viršila (LYA, baudžiamoji byla Nr. 44400/3) – 1945 06 03 „Smerš“ suimtas; 1945 06 15 nuteistas sušaudyti.

Ūselis Juozas, kapitonas (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47386/3) – 1962 01 04 suimtas; 1962 10 20 nuteistas sušaudyti.

Vaitkus Viačeslavas, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 25245/3, A. Impulevičiaus ir kt. baudžiamoji byla, LYA, Nr. 47386/3, t. 6, l. 245) – 1948 09 21 suimtas; 1949 02 11 nuteistas 25 m.

Vasaitis Jurgis, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 38721/3) – 1950 m. spalio mėn. suimtas, 1952 03 18 nuteistas 25 m.; 1955 10 20 paleistas; 1961 m. nuteistas 2 m.; 1963 08 22 paleistas.

Vilkevičius Vladas, eilinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 25503/3) – Vokietijai kapitulavus, paimtas į rusų nelaisvę, vėliau paleistas; 1951 01 24 nuteistas 25 m.; 1955 10 25 paleistas.

Voicekauskas [Vaicekauskas] Antanas, jaun. puskarininkis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas 10 m.

Zelionka Petras, grandinis (LYA, baudžiamoji byla Nr. 8363/3) – 1947 02 12 suimtas, 1947 04 09 nuteistas 20 m.; 1958 08 27 iš lagerio paleistas ir ištremtas į Vorkutą; 1963 12 06 iš tremties paleistas.

Židanavičius [Zidanavičius] Jonas (LYA, baudžiamoji byla Nr. 47337/3) – 1946 m. suimtas belaisvių stovykloje; 1946 12 13–20 6-osios armijos karo tribunolo posėdyje Marijampolėje nuteistas 10 m.

TDA BATALIONO 3-IOSIOS KUOPOS VARDINIS KARIŲ SĄRAŠAS 1941 m. liepos 22 d.

I būrio vardinis sąrašas

Eil. Nr.	Laipsnis	Pavardė, vardas ir tėvo vardas	Gimimo metai	Adresas	Pareigos
1	Leiten.	Norkus Bronius	1914	Vytauto 32	Būrio vadas
2	Viršila	Namajūnas Vladas, Norberto	1914	Vytauto 42	Būrininkas
		<u>1-mas skyrius</u>			
3	Jaun. psk.	Augaitis Alfonsas, Jurgio	1912	Donelaičio 8	Skyrininkas
4	"	Puskunigis Stasys, Antano	1918	Lekėčių km.	Skyr. Pavad.
5	"	Kersnauskas Kazys, Jono	1914	Vilkijos v.	Taikytojas
6	Grandinis	Zalenka Petras, Jurgio	1917	Raudondvario v.	Šaulys-kulk.
7	Eilin.	Derbutas Bolius, Boliaus	1912	Aukuro 1	"
8	"	Mickevičius Leonas, Jurgio	1915		"
9	"	Janca Stasys, Broniaus	1915	Lekėčių v.	Šaulys
10	Jaun. kar.	Gurnevičius Juozas, Bron.	1912	Ugniagesių 1	"
11	"	Gužonas Juozas, Stasio	1922	Miškų 23	"

Eil. Nr.	Laipsnis	Pavardė, vardas ir tėvo vardas	Gimimo metai	Adresas	Pareigos
		<u>II-ras skyrius</u>			
12	Jaun. psk.	Čirvinskas Balys, Jono	1908	Donelaičio 19	Skyrininkas
13	"	Skrebys Bronius, Prano	1911	Druskininkų 11	Skyrin. pavad.
14	"	Ajauskas Bronius, Petro	1917	Vilkijos v.	Taikytojas
15	Grandinis	Skabickas Klemensas	1916	Tunelio 5	Šaulys-kulk.
16	Eilin.	Kopūstas Juozas, Juozo	1918	Žemaičių g.	"
17	"	Stankevičius Stasys	1908	Putvinskio g.	"
18	"	Bunevičius Jonas			Šaulys
19	"	Daunoravičius Juozas, Stasio	1908	Laisvės al.	"
20	Jaun. kar.	Vyšniauskas Jonas	1924	Krikščiukaičio g.	
		<u>III-čias skyrius</u>			
21	Jaun. psk.	Palubinskas Jonas, Jono	1911	Laisvės 20	Skyrininkas
22	"	Lukoševičius Bronius, Antano	1913	Aukuro 13	Skyrin. pavad.
23	"	Lukoševičius Mamertas, Ant.		"	Taikytojas
24	"	Jakimavičius Jonas, Balio	1909	Gudyno 3	Šaulys-kulk.
25	Grandinis	Čepauskas Povilas, Domin.	1917	A. Panemunė	"
26	Eilin.	Ambroziejus Antanas, Antano	1917	Merkinės 6	"
27	"	Rubavičius Juozas	1913	K. Petrausko 31	"
28	"	Pūras Bernardas, Vinco	1915	Rumšiškės v.	"
29	"	Pūras Vincas, Vinco	1913	"	"

II būrio vardinis sąrašas

Eil. Nr.	Laipsnis	Pavardė, vardas ir tėvo vardas	Gimimo metai	Adresas	Pareigos
1	Leiten.	Skaržinskas Juris, Jurgio	1916	Maironio 31, b. 3	Būrio vadas
2	Puskar.	Rusinas Kazys, Jono	1909	Juljanava Veiv. pl.	Būrininkas
		<u>I-mas skyrius</u>			
3	Pusk.	Dilginas Jonas, Jono	1911	Italijos 23	Skyrininkas
4	J. psk.	Varnauskas Petras, Antano	1902	Vaižganto 7	Skyr. pavad.
5	Eilin.	Arštikas Vincas, Onos	1917	Raudondvaris	Taikytojas
6	J. psk.	Vaitkus Juozas, Juozo	1915	Ragučio 23	Šaulys-kulk.
7	Grandinis	Vosylis Jurgis, Antano	1910	Vytarto 23	"

Eil. Nr.	Laipsnis	Pavardė, vardas ir tėvo vardas	Gimimo metai	Adresas	Pareigos
8	Eilin.	Gailiūnas Stasys, Jono	1914	Tvirtovės 74	Šaulys-kulk.
9	J. kareivis	Riauba Julius, Juozo	1919	Vytauto 27-9	Šaulys
10	"	Legas Bronius, Prano	1921	Kęstučio 28-6	"
11	"	Ališauskas Adomas, Jono	1921	Krikščiukaič. 107	"
		<u>II-ras skyrius</u>			
12	J. psk.	Pėčiulis Juozas, Stasio	1904	Aukštaičių 27a	Skyrininkas
13	"	Zelenkevičius Juozas, Andr.	1916	Žcimių, Salovėn.	Skyrin. pav.
14	Eilin.	Labunskas Vladas, Kazio	1917	Italijos 23	Taikytojas
15	"	Ramanauskas Kostas, Edv.	1917	XIV Kranto 6	Šaulys-kulk.
16	"	Stanevičius Antanas, Pran.	1912	Pakuonio, Vangių	"
17	"	Venclauskas Pranas, Klem.	1907	Estų 29b	"
18	"	Micius Leonas, Juozo	1900	Nemuno 2	Šaulys
19	J. kar.	Ivanauskas Algirdas, Prano	1924	Dainavos km.	"
20	"	Kaspcraitis Andrius, Petro	1920	Algirdo 22	"
		<u>III-čias skyrius</u>			
21	J. psk.	Paškevičius Vincas, Jono	1915	Dainavos 12	Skyrininkas
22	"	Matiukas Pranas, Antano	1908	Aukštaičių 21	Skyr. pavad.
23	"	Zenevičius Kazys, Kazio	1916	Trakų, Žicžmarių	Taikytojas
24	"	Barbaravičius Petras, Alekso	1906	Maironiškių km.	Šaulys-kulk.
25	Grandinis	Čerafka Vaclovas, Stasio	1913	Raudondvaris	"
26	Eilin.	Gritė Jonas, Povilo	1900	Sasnausko 68-7	"
27	"	Dūda Vacys, Prano	1911	Ukm. Deltuvos v.	Šaulys
28	"	Šeštakas Mikas, Andr.	1909	Babtai	"
29	J. kar.	Kulvietis Bronius	1920	Kėdainių 42	"

III būrio vardinis sąrašas

Eil. Nr.	Laipsnis	Pavardė, vardas ir tėvo vardas	Gimimo metai	Adresas	Pareigos
1	Ltn.	Grinius Aleksas, Kazio	1912	Technikos pr. 22	Būrio vadas
2	Pusk.	Langevičius Pranas, Juozo	1908	Vaidoto 19	Būrininkas
		<u>I-mas skyrius</u>			
3	Pusk.	Stankaitis Vladas, Alekso	1917	Jesios km.	Skyrin. pav.
4	Grandinis	Pakštys Juozas, Kazio	1907	J.Darbininkų 16	Šaulys-kulk.

Eil. Nr.	Laipsnis	Pavardė, vardas ir tėvo vardas	Gimimo metai	Adresas	Parcigos
5	Eilin.	Astrauskas Leonas, Jono	1907	Savanorių 130	Šaulys-kulk.
6	"	Nekrošius Aleksas	1917	Raudondvario v.	"
7	"	Vaivada Antanas	1921	Seredžius	"
8	...	Alionis Jonas	1917	Rumšiškių v.	Šaulys
9	...	Eigelis Domas			Šaulys
10	...	Adrijonas [Jonas], Jurgio			"
		<u>II-as skyrius</u>			
11	...	*... kas [...], Karolio			Skyrininkas
12 [...], [...]			Skyrin. pav.
13 kas Kazys, Stasio			Taikytojas
14 kas Jonas, Stasio	1916		Šaulys-kulk.
15 Jurgis, Stasio	1917		"
16 Petras,	1916		"
17 cas , Motiejaus	1908		Šaulys
18 Petras, Jono	1907		"
19 Antanas, Jono	1916	Veliuonos, Pelučė	"
		<u>III-čias skyrius</u>			
20 Juozas, Prano	1918	Scinų apskr.	Skyrininku
21 sys, Kazio	1910	Veliuonos v.	Skyrininko pav.
22 ozas, Karolio	1918	Raudondvario v.	Taikytojas
23 as, Juozo	1908	Veliuonos m.	Šaulys-kulk.
24 Pranas, Juozo	1910	Veliuonos, Pelučė	"
25 as, Juozo	1914	"	"
26ensas, Vinco	1915	Rumšiškių v.	Šaulys
27 as, Igno	1904	Plungės m.	
28 , Juozo	1920	Pramonės 20	"

IV būrio vardinis sąrašas

Eil. Nr.	Laipsnis	Pavardė, vardas ir tėvo vardas	Gimimo metai	Adresas	Parcigos
1	Viršila	Gerulaitis Zenonas	1908	Minties r. 11-4	L. c. būrio vd.
2	Psk.	Kriaučiūnas Stasys, Jono	1914	Lekėčių v.	Būrininkas

* Dalis lapo išplėsta, daugtaškiu pažymėta išplėstos dalies tekstas, ženklų [...] – neįskaitomas tekstas.

Eil. Nr.	Laipsnis	Pavardė, vardas ir tėvo vardas	Gimimo metai	Adresas	Parcigos
		<u>I-as skyrius</u>			
3	J. psk.	Jonaitis Stasys, Benado	1917	Veliuonos v.	Skyrininkas
4	J. psk.	Rinkevičius Andrius, Juozo	1917	A. Pancmunė	Skyr. pav.
5	Eilin.	Antanaitis Stasys, Jono	1917	Veliuonos v.	Taikytojas
6	"	Lukošius Petras, Juozo	1913	"	Šaulys-kulk.
7	"	Česnavičius Jonas, Andriaus	1914	Šventėžerio v.	"
8	"	Kineliauskas Juozas, Vinco	1921	Alytus	"
9	"	Pušys Antanas, Jono	1899	Jonavos 158	Šaulys
10	"	Butkevičius Juozas, Motiejaus	1917	A. Pancmunė	"
11	"	Taparauskas Mykolas, Jurgio	1917	Rumšiškių v.	"
		<u>II-as skyrius</u>			
12	"	Andrijonas Antanas, Viktoro	1916	Veliuonos v.	Skyrininkas
13	"	Durkėa Pranas, Prano	1908	"	Skyr. pav.
14	Grandinis	Velička Jonas, Motiejaus	1920	"	Taikytojas
15	"	Rutkauskas		"	Šaulys-kulk.
16	"	Rimkus Bronius, Juozo	1904	XVII Kranto 14-3	"
17	"	Bielskis			"
18	"	Mackonis Justas, Kipro	1915	Rascinių 40	Šaulys
19	"	Žėruolis Petras			"
20	"	Antanaitis Antanas, Miko	1899	Keturvalakių v.	"
		<u>III-čias skyrius</u>			
21	Jaun. psk.	Byla Pranas, Motiejaus	1916	Veliuonos v.	Skyrininkas
22	"	Rižauskas Vincas, Juozo	1917	Raudondvaris	Skyrin. pav.
23	Eilin.	Liutkus Petras, Juozo	1919	Prancūzų 36	Taikytojas
24	"	Venckus Kazys, Juozo	1917	Pažaislio v.	Šaulys-kulk.
25	"	Tunkaitis Stasys	1917	Garliavos v.	"
26	"	Baranauskas Kazys, Vinco	1917	Pažaislio v.	"
27	"	Sidasas Povilas, Juozo	1916	Rumšiškių v.	Šaulys
28	"	Randis Zigmās, Juozo	1916	A. Pancmunės v.	"
29	Jaun. kar.	Arkauskas Benadas, Antano	1924	Gudyno 18	"

Padedamojo būrio vardinis sąrašas

Eil. Nr.	Laipsnis	Pavardė, vardas ir tėvo vardas	Gimimo metai	Adresas	Pareigos
1	Viršila	Arlauskas Zigmas, Juozo	1902	Basanavičiaus 30	Kuopininkas
2	Psk.	Bižys Viktoras, Petro	1915	Valančiaus 6-2	Ūkvedis
3	Eilin.	Bendzius Stasys, Antano	1920	Gedimino 7	Raštininkas
4	Grandinis	Palukaitis Jonas, Jono	1916	Zarasų 1b	"
5	Psk.	Galminas Jonas, Adomo	1902	Širvintų 44	Ginklininkas
6	Eilin.	Prūsėlaitis Antanas		"	Virėjas
7	"	Kirvelė Boleslovas, Juozo	1911	Ukmergės apsk.	
8	Jaun. kar.	Hazenbeinas Julius, Juliaus	1904	Kelmės v.	
9	Jaun. psk.	Černius Robertas, Silvestro	1905	Tilžės 29	
10	"	Jurkšaitis Jonas, Juozo	1907	Zapyškio v.	
11	J. kar.	Rupkus Romualdas, Juozo	1909	Pramonės 20	
12	"	Galinauskas Juozas, Stasio	1917	Savanorių 130	Šoferis
13	"	Čečėrgis Bronius	1920	"	Prik.
14	"	Laukevičius Vincas, Antano	1919	Laisvės al. 11-1	
15	"	Vitkus Juozas, Juozo	1922	M. Darbininkų 47	
16	Eilin.	Levinskas Napaleonas, Petro	1907	Žcimių v.	
17	J. kar.	Osipavičius Česlovas, Stasio	1923	Mickevič. 27a-5	
18	"	Kamarauskas Adolfas, Petro	1920	Aukštaičių 18-6	
19	Grandinis	Jokūbauskas			
20	"	Masalskis Jurgis			
21	"	Masalskis Martynas			
22	"	Sidekerskis Pranas			

LCVA, f. R-669, ap. 1, b. 1, l. 27-30.